Pensar els drets humans

Grup IREF
Coordina: Irene de Puig
Glòria Arbonés
Anna Baiges
Fèlix de Castro
Manuela Gómez
Marta Martí

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació
Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Pensar els drets humans

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Biblioteca de Catalunya · Dades CIP

Pensar els drets humans. – (Apunts de pau i drets humans ; 2)
Índex
ISBN 9788439382010
I. Puig, Irene de, ed. II. Grup IREF III. Catalunya. Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans IV. Catalunya. Departament d'Educació
V. Col·lecció: Apunts de pau i drets humans ; 2
1. Drets humans – Ensenyament secundari
341.231.14:37

Col·lecció "Apunts de Pau i Drets Humans", 2

Barcelona, febrer de 2010

Autors: GrupIREF · Glòria Arbonés, Anna Baiges, Fèlix de Castro, Manuela Gómez, Marta Martí · www.grupiref.org
Coordinació: Irene de Puig

Edició:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació
Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans
Av. Diagonal 409 · 08008 Barcelona
Tel: 93 552 60 00
oficinapauddhh@gencat.cat
www.gencat.cat/dirip

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació
Via Augusta 202-226 · 08021 Barcelona
www.gencat.cat/educacio

Pensar els drets humans

Grup IREF · Glòria Arbonés, Anna Baiges,
Fèlix de Castro, Manuela Gómez, Marta Martí
Coordinació: Irene de Puig

Coordinació de la col·lecció "Apunts de Pau i Drets Humans": Eulàlia Mesalles
Correcció lingüística: Incyta
Disseny i maquetació: Fundació Tam-Tam
Il·lustracions: Clàudia de Puig
Impressió: Futurgrafic

Imprès en paper ecològic i 100% reciclat

Tiratge: 1.000

Dipòsit legal: B-47165-2009

Aquesta obra està subjecta a llicència Creative Commons de Reconeixement – No comercial – Sense obra derivada 2.5. Espanya. Consulteu la llicència a http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca

L'estudi està disponible en format electrònic als webs de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans i del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar aquesta obra sempre que no se'n faci un ús comercial i es reconegui l'autoria amb la citació següent:

Grup IREF; De Puig, I., coord. [et al.]. *Pensar els drets humans.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2010 (Apunts de Pau i Drets Humans, 2)

Les opinions expressades en aquesta publicació no representen necessàriament les de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans ni les del Departament d'Educació.

ÍNDEX

Introducció
- Què són els drets humans? 9
- Característiques dels drets humans 11
- L'educació en els drets humans 14

Proposta
- Orientacions metodològiques 17
- Objectius 18
- Aspectes del treball
  - Conceptual 19
  - Emocional 19
  - Actiu 20
- Orientacions d'ús 21

DRETS PERSONALS

Esquema i enunciat dels drets 25
Conceptes comuns: dret, persona 27

Els articles
Article 1. Iguals 33
Article 2. Sense distinció 39
Article 3. Vida, llibertat i seguretat 43
Article 4. No a l'esclavitud 53
Article 5. Tortura, tracte cruel, inhumà i degradant 57
Article 19. Llibertat d'opinió i expressió 61

Activitat síntesi · Cinema: *Grita libertad* 65
Podem canviar les coses? 71
Autoavaluació 72

DRETS JURÍDICS

Esquema i enunciat dels drets **75**
Conceptes comuns: llei, protecció, justícia **78**

Els articles
Article 6. Personalitat jurídica 85
Article 7. Discriminació 89
Article 8. Tribunals competents 93
Article 9. Detingut, pres o desterrat arbitràriament 95
Article 10. Tribunal independent i imparcial 99
Article 11. Presumpció d'innocència 103
Article 12. Protecció a la vida privada 105
Article 29. Tota persona té deures envers la comunitat 107
Article 30. Cap persona ni cap Estat no pot realitzar actes que suprimeixin qualsevol dels drets i de les llibertats que s'enuncien en aquesta declaració 111

Activitat síntesi · Cinema: *El intercambio* **115**
Podem canviar les coses? **121**
Autoavaluació **122**

DRETS POLÍTICS

Esquema i enunciat dels drets **125**
Conceptes comuns: participació, país/nació/estat **127**

Els articles
Article 13. Circular lliurement 135
Article 14. Asil 139
Article 15. Nacionalitat 143
Article 16. La família 149
Article 20. Llibertat de reunió 153
Article 21. El vot 155
Article 28. Ordre social i internacional 161

Activitat síntesi · Cinema: *Persèpolis* **165**
Podem canviar les coses? **172**
Autoavaluació **173**

DRETS ECONÒMICS, SOCIALS, RELIGIOSOS I CULTURALS

Esquema i enunciat dels drets **177**
Conceptes comuns: dignitat i respecte **180**

Els articles
Article 17. Propietat 189
Article 18. Llibertat religiosa i de pensament 193
Article 22. Seguretat Social 197
Article 23. Treball 201
Article 24. Dret al descans i al lleure 207
Article 25. Benestar 211
Article 26. Educació 215
Article 27. Vida cultural 219

Activitat síntesi · Cinema: *La cuadrilla* **223**
Podem canviar les coses? **229**
Autoavaluació **230**

ÍNDEX D'OBRES **231**

INTRODUCCIÓ

L'única condició de vida plenament humana és la de la convivència. Viure o sobreviure vol dir viure juntament amb altres persones, és a dir, conviure-hi. Per poder viure de manera harmònica i benestant, necessitem dotar-nos de regles o lleis que permetin unes bones relacions i simplifiquin o resolguin els conflictes derivats d'aquestes relacions. Si bé, en el cas dels animals, aquests segueixen la normativa instintiva que està impresa en el seu genoma, als humans –que a més d'animals, som fonamentalment éssers culturals–, ens calen altres mesures com ara unes normes universals de conducta que ens permetin la convivència pacífica entre pobles, religions, ètnies i maneres d'entendre el món. Els drets humans (DH) són un conjunt de normes reguladores de caràcter universal.

Què són els drets humans?

La Declaració dels Drets Humans és una declaració que es va aprovar l'any 1948. Defineix unes normes i una ètica universals, malgrat la diversitat de civilitzacions i de cultures a la qual va adreçada. També són una idea moral i una concepció política. Els drets humans són concebuts com un mitjà per protegir la persona davant els estats, ja que es fonamenten en el principi del respecte incondicional a la persona, en la seva dignitat i la seva vàlua. Tota persona, pel simple fet de ser-ho, posseeix uns drets que han de ser reconeguts i respectats pels poders públics.

Quan diem que l'ésser humà és una persona, volem dir que, a més de ser un ens natural, com la resta d'éssers de l'Univers, és un ésser que sobrepassa i transcendeix tot el que té de natural. Alguns filòsofs l'han descrit com: "una substància individual de naturalesa racional", dotada, per tant, de la capacitat d'entendre i de voler.

A l'ésser humà, l'existència no li és donada com una cosa feta. Cada individu ha de construir necessàriament la seva pròpia vida, decidir en cada moment els seus actes i ajustar-los a uns valors morals que accepta més o menys lliurement. El valor suprem de la persona és, com a conseqüència, la llibertat.

Aquesta capacitat de triar fa que cada ésser humà sigui únic, especial, irrepetible i, alhora, digne i mereixedor de respecte.

Els drets humans tenen un lloc important en l'educació dels ciutadans, perquè la forneixen de referència i de criteri per jutjar els qui, en un programa polític o en una llei, no s'adeqüen als seus principis fonamentals.

La necessitat dels drets humans es justifica perquè són drets naturals, per això són imprescriptibles (Art. 2) i inalienables (preàmbul). Caldrà, però, que fem una interpretació correcta de la noció de dret natural.

En aquest context, natura no s'entén com l'entorn físic, o el conjunt de fenòmens materials, mecànics o matemàtics. La natura de l'ésser humà s'entén com a sinònim d'allò que li és propi, en aquest cas, la seva capacitat de raonar. Es fonamenta, doncs, en la consciència que té l'individu de la pròpia *natura* com a ésser raonable.

Els drets humans, són, doncs, uns drets bàsics que tenen sentit per si mateixos, perquè es basen en la intrínseca dignitat humana.

Aquest conjunt de drets estan recollits en la Declaració Universal dels Drets Humans, adoptada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, en la resolució 217 A (III), el 10 de desembre de 1948. La Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH) és una compilació de drets de les persones amb valor declaratiu.[1]

Inicialment, la Declaració va ser concebuda com una exposició d'objectius que els governs havien d'assolir i, en conseqüència, no va formar part del dret internacional obligatori. Tot i això, el fet que tants estats l'hagin acceptada, li ha donat un considerable pes moral. Les seves disposicions s'han esmentat

1. Les *declaracions* són manifestacions d'intencions, mentre que les *convencions* són instruments jurídicament vinculants que obliguen els països signants a adaptar les seves legislacions als principis que s'hi enuncien.

com a justificació de múltiples mesures de les Nacions Unides i han inspirat molts convenis internacionals o han estat utilitzades en aquest marc.

El 1968, la Conferència Internacional de les Nacions Unides sobre els Drets Humans va acordar que la Declaració constituïa una obligació per als membres de la comunitat internacional. La Declaració també ha exercit una considerable influència en les constitucions i lleis nacionals i, en alguns casos, en decisions dels tribunals.

La Declaració Universal dels Drets Humans és la proclamació internacional bàsica dels drets inalienables i inviolables de tots els membres de la família humana. Aquesta Declaració esmenta diversos drets que posseeixen totes les persones d'arreu del món: civils, polítics, econòmics, socials i culturals.

La Declaració parteix del pressupòsit que les persones tenim una sèrie de drets només pel fet de néixer, independentment de la nostra posició econòmica, la religió, el sexe, l'orientació sexual, el color de la pell o la nacionalitat. Té com a rerefons la concepció de l'individu com a ésser singular i únic, que ha de ser respectat.

Característiques dels drets humans

Els drets humans són grans línies d'actuació dels homes i dones que manifesten el respecte a les persones tenint en compte la dignitat humana. Això és així perquè els drets humans tenen les característiques següents:

1. **Són universals.**
   Els drets humans tenen en compte que tots els éssers humans han de tenir els mateixos drets i les mateixes obligacions. No hi estan previstos ni els privilegis ni les excepcions. Són preceptes bàsics de caràcter general per a tothom. Els drets humans són universals; això significa que s'han d'aplicar sense discriminació a totes les persones.

   La universalitat dels drets humans ha estat, i ho continua sent, una qüestió polèmica. Algunes veus –i no només governs culpables de violar la Declaració– han assenyalat que es tracta bàsicament d'un document elaborat durant la creació de les Nacions Unides quan occident dominava

aquest organisme i que, per tant, reflecteix una forma occidentalitzada d'entendre la defensa dels drets humans. Amb tot, aquesta crítica queda contrarestada per altres perspectives no occidentals, com la Declaració Islàmica dels Drets Humans, que accepta un pòsit de principis compartits més enllà de les diferències culturals. Una visió que també confirmen les víctimes de violacions dels drets humans i els activistes, que els donen suport arreu del món.

Pel fet de pertànyer al gènere humà, tot individu posseeix aquests drets. Queda, per tant, terminantment prohibit excloure de la titularitat i de l'exercici d'aquests drets totes les persones pel fet de tenir un determinat origen, religió, concepció ideològica, gènere, classe social, nacionalitat o professió. Aquesta característica està profundament lligada a la prohibició de discriminació.

La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 va néixer després dels horrors de la Segona Guerra Mundial, que van privar per motius racials i religiosos que certes persones (sobretot, jueus, negres i gitanos) gaudissin dels drets humans més elementals. Perquè això no tornés a succeir, es va proclamar en l'article primer la igualtat i llibertat de tots els humans des que neixen, instant-los a un comportament fratern amb els seus semblants, cridats per la seva raó i consciència de què estan dotats.

Òbviament, els éssers humans tenim els nostres trets distintius, però això no ens fa ni superiors, ni inferiors, ni susceptibles de ser privats dels drets humans.

2. **Són inalienables.**
   Es tracta de drets que no es poden retirar a cap persona; poden limitar-se en determinades situacions (per exemple, el dret a la llibertat es pot restringir quan una persona és declarada culpable per un tribunal). *Inalienables* vol dir que són irrenunciables, la qual cosa els fa també intransmissibles, i no són susceptibles d'apropiació per l'Estat. Per exemple, ningú no pot posar preu legalment a la seva llibertat i vendre's a una altra persona com a esclau.

3. **Són indivisibles.**
   Els drets humans estan mútuament relacionats i són interdependents, perquè no n'hi ha prou amb respectar-ne alguns i no d'altres. En la pràctica, la violació d'un sol dret incideix sovint en altres drets. En conseqüència, s'ha de considerar que tots els drets humans tenen la mateixa importància i que són igualment essencials per al respecte de la dignitat i la vàlua de tota persona.

4. **Són interdependents.**
   La implantació, promoció i protecció tant dels drets civils i polítics com dels drets econòmics, socials i culturals, han de tenir la mateixa atenció i urgència. Per exemple, negar a les persones el dret d'aprendre, les dificultarà per a l'accés als drets econòmics, polítics i socials i, fins i tot, a la seva pròpia llibertat i dignitat personal. Negar el dret a la salut, òbviament, tanca la porta a tots els altres drets.

5. **Són obligatoris.**
   Encara que cap llei no preveu condemna per la seva violació, tota persona, i fins i tot l'Estat, ha de respectar-los. Això vol dir que són prioritaris. Són drets que passen per davant d'altres i són patrimoni de tota la humanitat. Per això s'han de respectar des de totes les idiosincràsies i circumstàncies (estats, institucions, constitucions, etc.).

6. **Són històrics.**
   Els drets humans estan configurats dins un marc històric i, per tant, estan en relació amb els canvis que es poden produir en el món, tant pel que fa a aspectes polítics i culturals com a novetats científiques. Es tracta d'un concepte que es va enriquint a partir de les fites que s'assoleixen en el camp de la dignitat humana. Per això parlem de distintes generacions de drets humans. Aquest és el cas dels drets de tercera generació. Així, és probable que altres drets que avui no són tinguts en consideració, passin a ser-ho en el futur.

Els drets humans, com ja hem dit, són una convenció, i per això estan sotmesos a revisions i millores. La seva força, però, no es troba en les diferents formulacions, sinó en el seu compliment, que dissortadament encara no està prou generalitzat.

Els drets humans són el fruit d'una llarga lluita de milers d'homes i dones (encara inacabada) per aconseguir una **vida digna**.

No hi ha uns drets més importants que d'altres. Ara bé, per gaudir d'una "vida digna", hom no pot prescindir de cap dels drets fonamentals.

*

Els drets humans reconeguts en la Declaració consideren tres dimensions: l'ètica, la jurídica i la política.

- Dimensió ètica: els drets humans expressen els valors ètics (llibertat, igualtat, justícia i solidaritat) de la dignitat humana.
- Dimensió jurídica: necessiten el dret positiu perquè el seu acompliment sigui garantit dins d'un Estat (encara que la seva força ètica ens legitima per fer-los valer, fins i tot quan l'Estat no els reconeix en la seva legislació).
- Dimensió política: legitimen l'organització sociopolítica basada en la llibertat i participació de la ciutadania (per exemple, la democràcia).

El problema més greu que planteja aquesta Declaració és que no hi ha força legal per fer efectius els seus drets. Sabem d'estats, institucions i zones del planeta on es vulneren els drets humans i, en canvi, no s'ha trobat el sistema o procediment que n'exigeixi el compliment.

L'educació en els drets humans

L'objectiu de l'educació en drets humans és aconseguir que les persones entenguin què són aquests drets, en percebin la importància i assumeixin que s'han de respectar i defensar.

L'educació en drets humans vol incidir en un canvi d'actituds i de comportament, en l'aprenentatge de noves capacitats i en la promoció de l'intercanvi de coneixements i d'informació.

És una tasca a llarg termini en què es proposa fer entendre els temes que toca i que les persones adquireixin les aptituds necessàries per articular els seus drets i comunicar aquest coneixement a d'altres.

L'educació en drets humans:

- Reconeix la universalitat i indivisibilitat dels drets humans.
- Incrementa el coneixement i la comprensió dels drets humans.
- Capacita les persones perquè reclamin els seus drets.
- Ajuda les persones a utilitzar els instruments legals concebuts per protegir els drets humans.
- Proposa una metodologia interactiva i participativa per generar actituds de respecte envers els drets humans.
- Desenvolupa les aptituds necessàries per defensar els drets humans.
- Integra els principis dels drets humans en la vida quotidiana.
- Crea un espai per al diàleg i el canvi.
- Fomenta el respecte i la tolerància.

Ens adherim totalment a la demanda que fa Amnistia internacional en el Manifest per una educació en drets humans, en què assenyala textualment: "l'educació en drets humans ha d'estar considerada com a matèria obligatòria. L'educació en drets humans pot ajudar els joves a comprendre els aspectes teòrics dels drets humans i a integrar-los en la seva vida diària, com també a acomplir una funció en la protecció dels seus propis drets i a emprendre accions per defensar els drets d'altres persones".

PROPOSTA

Pensem que aquests materials elaborats per a l'educació secundària poden ser vistos pels educadors (mestres, monitors, pares, etc.) com un mitjà per ajudar els joves a comprendre els seus drets i ser-ne conscients. És un treball que pretén conjuminar la intel·ligència amb l'emoció, i és per això que es treballa de manera conceptual però també afectiva, és a dir, creant empatia per afavorir així la interiorització d'aquests drets.

Aquest material té com a antecedents distints treballs que provenen del currículum "Philosophy for Children", a Catalunya, Filosofia 3/18 i, per això, els dos eixos principals són: la creació d'un grup de treball cooperatiu que sigui capaç d'autoregular-se i construir coneixement a través de l'exercici del diàleg filosòfic.

Orientacions metodològiques

Fonamentalment és una metodologia que ha de permetre un treball dialògic a l'aula, que ha d'incorporar els elements crítics (coneixement de la realitat personal i social); anàlisi dels sistemes de comunicació (premsa, ràdio, televisió…); ús de la capacitat creativa dels alumnes, fent que s'imaginin mons possibles, preguntant-los sobre què poden fer davant determinades situacions. Finalment, tenim en compte la dimensió acurada del pensament per generar determinats valors com l'empatia, posar-se al lloc de l'altre, valorar allò que té valor, etc.

Objectius

Els punts següents deriven dels elements essencials d'aquesta cultura de drets humans que volem promoure. Poden proporcionar els objectius generals per a l'educació en drets humans:

- Enfortir el respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals.
- Crear el sentit del respecte individual i el respecte als altres: el valor de la dignitat humana.
- Desenvolupar actituds i comportaments que ens duguin al respecte dels drets dels altres.
- Assegurar una autèntica igualtat de gènere i una igualtat d'oportunitats per a les dones en totes les esferes.
- Promoure el respecte, l'entesa i l'apreciació de la diversitat cultural, particularment de les diferències nacionals, ètniques, religioses, lingüístiques i altres minories i comunitats.
- Potenciar les persones cap a una ciutadania més activa.
- Promoure la democràcia, el desenvolupament, la justícia social, l'harmonia comuna, la solidaritat i l'amistat entre els pobles i les nacions.
- Afavorir les activitats d'institucions internacionals destinades a la creació d'una cultura de la pau, basada en els valors universals dels drets humans, l'entesa internacional, la tolerància i la no-violència.

Aspectes del treball

Partirem de tres aspectes de treball interrelacionats, de manera que fent xarxa permetin a l'alumnat d'adquirir plena consciència del paper dels drets humans i, per tant, portin a tenir actituds coherents amb la Declaració. Aquests nivells són:

- conceptual;
- emocional;
- actiu.

Hi haurà, per tant, activitats de tots tres nivells a cada un dels blocs.

Primer aspecte: conceptual

Informació i coneixement dels drets, quins són, què signifiquen. Comprensió dels enunciats, recerca d'exemples i contraexemples a través dels conceptes, de la comprensió, interrogació, etc.

Assimilació de la importància de cada dret i de les repercussions tant individuals com col·lectives. Fer-los adonar que es tracta d'una visió no tancada, sinó d'un procés que no s'ha acabat i que cal incorporar-hi més matisos i segurament més raonaments.

Com diu Ben Jelloun:[2] "s'han de començar a desfer els prejudicis, els tòpics, les idees preconcebudes, les generalitzacions i precisar les paraules i les coses".

Segon aspecte: emocional

La fase emocional, dirigida a l'empatia i a la responsabilitat, s'intenta dur a terme a través de les arts. L'estètica i l'ètica tenen una vella història conjunta. Una manera d'entendre el món i de representar-lo que està lligada a una manera de posicionar-se i d'actuar-hi. L'art té una capacitat de comunicar empatia amb qui contempla, que n'afavoreix l'obertura de la ment i la flexibilitat, i és una projecció del món que connecta la realitat i la creativitat, el que és i el que voldríem que fos. Les arts, a més, tenen una via directa al sentiment. Per la percepció immediata ens endinsem en el món que ens ofereix l'artista, ja sigui per combregar-hi o per rebutjar-lo, però difícilment una obra d'art ens resulta indiferent. L'art sedueix o provoca, captiva o desplau, però sempre proporciona una resposta afectiva.

Creiem que a través de l'art podem proporcionar als estudiants unes eines que els seran útils en molts camps:

- Una certa alfabetització artística en els camps de la pintura, poesia, música o cinema.
- L'oportunitat d'un treball interdisciplinari.
- Formes comunicatives interculturals que es troben més enllà del temps i de l'espai.

---

2 Novel·lista marroquí establert a França, autor, entre altres obres, d'*El racisme explicat a la meva filla*. Ed. Empúries.

Aquest nivell s'ha de relacionar amb l'anterior per fer comprensible la realitat dels dos marcs de comprensió: l'intel·lectual i l'afectiu. Una vegada ben assimilats aquests dos nivells, en el cas dels drets cal passar a l'acció.

Tercer aspecte: actiu

Aquest nivell és conseqüència directa dels dos anteriors i es caracteritza per la projecció en opcions d'acció. Una vegada hem entès que hi ha uns drets bàsics i fonamentals que volem per a nosaltres i per als altres, però que dissortadament no s'acompleixen, només ens queda la possibilitat de lluitar perquè es donin aquestes condicions. No podrem viure dignament sabent que al planeta hi ha indrets on aquests drets són o bé ignorats o bé trepitjats.

En altres paraules, en aquesta fase, que enunciem com PODEM CANVIAR LES COSES?, pretenem transformar el coneixement, les emocions i el sentit de responsabilitat en activitat. És una tasca que implica coherència, ja que les propostes de les decisions d'acció han de concordar entre si sobre la base de la mateixa interpretació del nivell cognitiu i emocional. Aquesta és la tasca dels docents.

Com a activistes hem de posicionar-nos contra tots els actes despietats, discriminatoris, cruels i criminals que coneguem. Hem d'oposar resistència contra els atacs als drets humans, encara que estiguin disfressats de seguretat i hem de lluitar per corregir les inèrcies i exigir que es compleixi la justícia.

No cal fer grans actes heroics, però sí anar sensibilitzant l'entorn, primer el centre, després la família, els amics, és a dir, anar-ho estenent com una "taca d'oli" a partir de propostes raonables i realistes que puguin ser portades a la pràctica. Més val una acció petita, però reeixida, que un gran projecte fracassat.

Orientacions d'ús

El material que presentem es pot usar de forma sistemàtica i continuada, en àrees de tutoria, en hores complementàries, en l'assignatura Educació per a la ciutadania o en matèries optatives o bé de forma esporàdica amb motiu de la celebració d'alguna diada (al final hi afegim un annex amb els dies de celebració). També el podem treballar parcialment a través d'algun dels quatre àmbits proposats i encara, des de diferents disciplines, es pot treballar llengua, literatura, plàstica, música i cinema. Finalment, el podem usar temàticament, aprofitant algun esdeveniment, exposició o acte. Per això, us oferim també un índex analític on trobareu els conceptes i continguts.

No es tracta d'un manual tancat, ans al contrari, vol obrir noves perspectives i sobretot vol aportar una metodologia en el tractament dels recursos. Probablement, els exemples dels quadres, cançons o poemes en podrien ser uns altres, tan representatius, i tan adequats com els que hem proposat.

El manual ha estat preparat com un inici, com una primera empremta perquè cada ensenyant se senti lliure d'afegir o de modificar les activitats i usi els recursos amb flexibilitat i creativitat, sobretot adaptant-lo a les seves necessitats.

L'autoavaluació és fonamental encara que es faci només parcialment. Fer adonar els estudiants del procés que han seguit i saber posar nom a la seva experiència els farà més conscients i els ajudarà a ser més reflexius.

*

És evident per a tothom que els drets humans són un referent per a la convivència pacífica. Tot i que no sempre són respectats i de vegades són flagrantment vulnerats, segueixen fent de brúixola i orienten tant els ciutadans com els països més conscienciats de la necessitat de viure de manera més civilitzada i en definitiva més humana. Els drets humans ens ajuden a "humanitzar la humanitat". Ens mostren vies i valors que assenyalen una relació entre els humans més fraternal, més justa i sobretot més enriquidora per a tots.

Des de tots els flancs, hem de promocionar-hi el coneixement i, és clar, l'acompliment. Només així se satisfarà el desig expressat en el preàmbul de la Declaració: "Tots els individus i òrgans de la societat s'han d'esforçar a promoure el respecte d'aquests drets i llibertats mitjançant l'ensenyament i l'educació."

És en la vida diària on l'alumnat ha d'aprendre a pensar amb independència, ha d'assumir les pròpies responsabilitats, ha d'assajar noves formes de coexistència i ha d'aprendre a conviure amb respecte i tolerància.

DRETS PERSONALS

ESQUEMA I ENUNCIAT DELS DRETS

Els drets personals són drets fonamentals per a tots els éssers humans. Són els que tenen les persones com a tals, és a dir, no només com a individus, com a casos, com a éssers racionals, sinó com a "persones".

Entenem per *persona* un ésser dotat de raó, capaç de conèixer, autònom, que té consciència d'ell mateix, capaç de guiar i d'interactuar amb els altres.

Sense aquests drets personals, els posteriors no tindrien sentit. La vida i la dignitat són dues condicions indispensables. I és en aquest sentit que tots som iguals. Malgrat les diferències de color, cultura o religió, tots tenim en comú el valor de la humanitat.

Els drets personals ens enuncien que totes les persones tenen qualitat, que totes són valuoses, importants i respectables pel fet de ser persones, amb independència de la seva riquesa, cultura, religió o sexe. La dignitat no se suposa, es té i és un valor irrenunciable propi de tot ésser humà.

Els drets personals són: dret a la vida, la llibertat, la seguretat personal, la prohibició de l'esclavitud, la tortura i les penes o els tractaments cruels, etc.

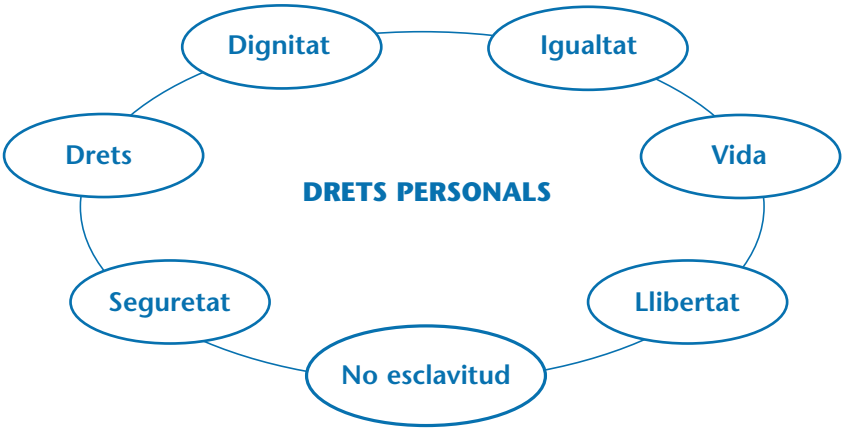

ENUNCIAT DELS DRETS

Article 1
Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres.

Article 2
Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició. A més, no es farà cap distinció basada en l'estatut polític, jurídic o internacional del país o del territori al qual pertanyi una persona, tant si és independent com si està sota administració fiduciària, si no és autònom, o està sota qualsevol altra limitació de sobirania.

Article 3
Tota persona té dret a la vida, a la llibertat i a la seva seguretat.

Article 4
Ningú no ha de ser sotmès a esclavitud o servitud: l'esclavitud i el tràfic d'esclaus són prohibits en totes les seves formes.

Article 5
Ningú no ha de ser sotmès a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

Article 19
Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.

CONCEPTES COMUNS: DRET/PERSONA

DRET

El concepte de dret

La veu *dret* prové del llatí *rectum*, que significa 'línia recta', 'anar pel dret', tant en sentit físic com figurat. Avui també usem la paraula per designar un sistema de normes amb les quals s'ordenen i es regulen les relacions entre els individus. El dret és, per tant, un àrbitre de la convivència.

Vist així, podem dir que el dret és el conjunt de normes que regulen la convivència social i permeten resoldre els conflictes interpersonals. O encara, dit d'una altra manera, el dret és format de lleis, reglaments i altres resolucions, de caràcter permanent i obligatori, creats pels estats per a la conservació de l'ordre social.

De fet, tots els drets són humans en el sentit que els han instaurat els éssers humans. Però usem aquesta expressió de **drets humans** per assenyalar les llibertats, facultats o reivindicacions bàsiques que corresponen a tota persona pel simple fet de la seva condició humana, per tal de garantir-li una vida digna. Aquests drets es posseeixen independentment de quina sigui la situació legal o jurídica del país o regió on habita i de factors com l'estatus, l'origen, la nacionalitat o qualsevol altra circumstància de la persona.

Llegeix les definicions següents i digues quines trobes més interessants i per què?

Definicions de *dret* al llarg de la història:

- El dret és l'art del bo i del just. Ulpià (jurista romà mort cap al 223 dC)
- Tomàs d'Aquino (filòsof i teòleg del segle XIII): El dret és l'ordre en les relacions entre persones orientades primerament al bé comú i indirectament al bé personal.
- Thomas Hobbes (pensador polític del segle XVII): el dret és la llibertat de fer o no fer alguna cosa en contraposició a la llei, que obliga o no a fer alguna cosa.
- Immanuel Kant (filòsof alemany del segle XVIII): és la conciliació de la llibertat de l'un i de l'altre, d'acord amb una llei comuna.
- William F. Hegel (filòsof alemany del segle XIX): el dret és el regne de la llibertat realitzada.
- Karl Marx (filòsof i activista polític del segle XIX): el dret és la voluntat de la classe burgesa convertida en llei.

Comenta el significat de la paraula *dret* en aquestes frases.

- Roma manava per dret de guerra.
- Tinc dret a l'herència.
- Tothom té el dret de defensar els seus béns.
- La defensa és un dret, la venjança és una infàmia.
- El seu objectiu és preservar els drets humans.
- Cal defensar el dret d'escollir la pròpia mort.
- Tota persona té dret a assegurar la seva salut i la de la seva família.

En quin d'aquests casos s'han vulnerat alguns drets personals. Especifica-hi quin tipus de drets.

1. El dret a la nacionalitat.
2. El dret a la llibertat de moviments o dret a la lliure circulació. Aquest dret comprèn el dret a la migració.
3. El dret a l'asil.
4. El dret a no ser arbitràriament arrestat.
5. El dret a un judici just i imparcial.
6. El dret a acudir a un tribunal que decideixi sobre la legalitat de la detenció.
7. El dret de l'arrestat a saber la causa de la detenció.
8. El dret de l'acusat a saber la causa de la detenció i de l'acusació.
9. El dret de l'acusat a ser jutjat per un tribunal públic i imparcial.
10. El dret a ser jutjat per un jurat imparcial.
11. El dret a ser jutjat sense dilacions indegudes.
12. El dret a disposar d'intèrpret.
13. El dret a no ser castigat amb penes que siguin cruels, inhumanes o degradants, etc.

a) Un jove és detingut sense proves.
b) Se sotmet algú a la tortura.
c) Es retorna un immigrat al seu país.
d) Es té empresonat algú durant tres anys sense fer-li judici.
e) S'arresta una persona a partir d'una trucada anònima.
f) No es deixa expressar algú en la seva llengua.
g) Es castiga algú a pa i aigua.
h) Es porta algú a comissaria després d'una manifestació.

PERSONA

Donada la dificultat de definir l'*ésser humà* com a radicalment distint dels animals, la filosofia, al llarg del temps, ha elaborat i ha anat afinant el concepte de *persona*. I és que l'ésser humà és una noció més àmplia, genèrica i indeterminada, que va més enllà del món "zoològic". Quan parlem de l'home de Cromanyó no diem la persona de Cromanyó. Al terme persona hi donem una especificitat més propera a un món civilitzat, culturalitzat, relacionat amb valors ètics i jurídics.

El concepte de *persona* assenyala el sentit d'ésser humà com a subjecte que posseeix consciència d'ell mateix i és responsable de les seves accions. En aquest sentit, té dues accepcions, una de moral i una de jurídica.

Des del punt de vista moral, assenyala aquella persona que és responsable i autònoma, capaç d'exercir la seva llibertat i de prendre decisions. Des de la perspectiva jurídica, significa la persona que té drets i deures.

Persona és refereix a l'ésser humà global i a la seva dignitat. Una dignitat especial que el distingeix dels altres éssers. Persona s'oposa a cosa: les coses tenen preu i les persones tenen valor. Així, l'esclavatge significava negar la condició de persona a un ésser humà, i la seva compravenda l'equiparava a una cosa, a un objecte que té un preu.

Les persones, com deia Kant (filòsof del segle XVIII), no són mitjans, sinó finalitats. No són objectes, sinó subjectes. De la mateixa manera que persona s'oposa a cosa, subjecte s'oposa a objecte.

Els éssers humans no només som conscients, és a dir, no només tenim activitat mental, sinó que tenim autoconsciència, coneixement del nostre ésser, i això ens fa protagonistes absoluts de la nostra vida íntima i de la nostra actuació en el món.

Breu història d'aquest concepte

L'antecedent més llunyà del concepte de *persona* és el terme grec *prosopon*, que era la màscara que usaven els actors al teatre i que tenia dues funcions: d'una banda, amplificava la veu, la feia ressonar, i, de l'altra, remarcava el paper singular i específic del personatge a diferència del paper col·lectiu i anònim del cor.

Etimològicament, el mot prové del llatí i vol dir 'careta o màscara d'actor que s'usava per fer-se sentir' (*per-sonare*), i també, caràcter o personatge. El terme identificava els personatges, que en les tragèdies eren moguts pel destí. A Roma, en el llenguatge del dret, significava algú que posseïa drets, en oposició als esclaus, que eren considerats objectes o individus sense ànima. Els esclaus eren acceptats com a humans, però no eren considerats persones.

El seu sentit més filosòfic prové de la teologia, i fou Boeci (480-524) qui en donà la primera definició: "persona és la substància individual de naturalesa racional". És a dir, n'assenyala la particularitat i la capacitat d'usar la raó. Molts autors medievals cristians es van adherir a aquesta definició fent-hi petites modificacions.

Fou a l'època moderna quan Descartes (1596-1650) contraposa la naturalesa mecànica al subjecte pensant. Diu Leibniz a *Nous assajos*: "la paraula persona comporta la idea d'un ésser pensant i intel·ligent, capaç d'exercir la raó i la reflexió".

Kant (1724-1804) en subratlla els aspectes ètics i afegeix que l'individu es regeix per lleis pròpies.

Max Scheler (1874-1928) defineix el concepte de persona com una realitat dinàmica que es va construint. Aquesta visió es va consolidar en altres corrents filosòfics com ara l'existencialisme i el personalisme.

Avui dia, el significat de *persona* –sigui usat en singular o com a entitat (corporacions, empreses, fundacions, etc.)– continua tenint connotacions jurídiques que el fan protagonista d'exercir deures i adquirir obligacions i alhora beneficiar-se dels drets que li corresponen.

Criteris

Treball de grup. Quins trets defineixen una persona?
A mesura que els anem dient els escriurem a la pissarra
i els argumentarem.

Preguntes per al diàleg. Persones

1. Una pedra pot ser una persona?
2. L'escultura de pedra d'una persona pot ser una persona?
3. Un arbre pot ser una persona?
4. Un gat pot ser una persona?
5. Si un animal té cos i ment, és una persona?
6. Si un llibre –fet de paper i de pell– conté una història, és una persona?
7. Un país pot ser una persona?
8. Cada persona ha de ser diferent de totes les altres?
9. Un ésser d'un altre món, pot ser una persona?
10. Una cosa que no és una persona, pot esdevenir una persona?
11. Una persona, pot esdevenir una cosa que no sigui una persona?
12. Està mal fet tractar les persones com si fossin coses?
13. Està mal fet tractar les coses com si fossin persones?
14. Si ni tu mateix ni ningú més no sabéssiu qui ets, series una "no-persona"?

ELS ARTICLES

Article 1 IGUALS

El principi d'igualtat és el que estableix que tots els éssers humans som iguals davant la llei, sense que existeixin privilegis. És un principi essencial de la democràcia, en què cada persona és un vot. Hi ha distintes formes d'igualtat: davant la llei, igualtat social, etc. El principi d'igualtat davant la llei és incompatible amb els sistemes legals de dominació com l'esclavitud, la servitud o el colonialisme.

Les persones no som iguals, ens diferenciem en molts aspectes: edat, sexe, alçada, color de la pell, professió, interessos personals i professionals, etc. En molts casos, aquestes diferències són significatives: llengua, nacionalitat, religió, etc., en d'altres, ho són només qualitativament: habilitats, simpatia, color dels ulls, etc.

Diferència: situacions distintes provocades per elements externs: físics (color de la pell, constitució, etc.) i culturals (creences, gustos, ideologies, etc.).
Discriminació: situació de diferència clarament perjudicial i injusta que atempta contra els drets com a persona.

Igualtat no significa identitat. Aquesta és una confusió que no ens hem de permetre. Quan la Declaració dels Drets Humans diu: "tots els éssers humans són iguals", no vol dir que siguin idèntics, vol dir que tenim els mateixos drets i que la llei ha de ser igual per a tots, no que nosaltres siguem calcats.

Sexe i gènere

Són dos termes que utilitzem per classificar les persones, i encara que moltes vegades s'expressen com si fossin sinònims no ho són.

El sexe constitueix el conjunt de trets físics, biològics i anatòmics que ens dóna la naturalesa i divideix el conjunt dels éssers humans en homes i dones.

El gènere (o els gèneres) és la construcció que anem fent de nosaltres mateixos des del moment de néixer i a partir del context cultural i familiar en el qual creixem, a partir dels seus valors, actituds, expectatives, rols culturals i, fins i tot, de les nostres preferències sexuals. És la manera a través de la qual ens mostrem al món. En aquest sentit podem parlar de dones, homes, lesbianes, transsexuals, etc.

Justament per aquesta gran quantitat de variables que intervenen en el gènere, aquest canvia amb el temps dintre d'una mateixa cultura i, també, d'una cultura a l'altra i, entre diversos grups, dintre d'una mateixa cultura. En conseqüència, les diferències de gènere són una construcció social i no una característica essencial dels éssers humans. Per tant, les desigualtats i els desequilibris de poder no són un resultat "natural" de les diferències biològiques.

Els estudis sobre gènere (conjunt teòric relativament nou en la història del pensament i de la cultura occidental) es dediquen a analitzar i aprofundir aquests temes i encara hi tenen molt a dir.

Iguals i diferents

- Quantes formes d'igualtat o de desigualtat podem trobar?
- Tens alguna experiència d'haver estat tractat de manera "diferent"?
- Has tractat mai alguna persona de manera "diferent", ja sigui amb paraules, mirada, gestos?
- Com creus que es pot haver sentit aquesta persona?

Desigualtat de gènere

Una forma de desigualtat probablement més vella que el racisme és la discriminació per gènere. Bona part del que s'ha dit sobre el racisme es pot usar com a argumentació contra la desigualtat de gènere. Per tant, no hi insistirem. En tot cas, cal recordar una vegada més que les diferències biològiques entre sexes ens fan diferents, però no desiguals.

Als països occidentals hi ha petits avenços cap a la integració de la dona a la vida pública, però ens trobem encara lluny de la "normalitat", i als països en vies de desenvolupament, sovint les dones han de patir una doble discriminació: per pobra i per dona.

Tria uns quants anuncis publicitaris de la premsa, revistes, ràdio, televisió o tanques publicitàries que continguin referents de gènere i fes-ne una anàlisi exhaustiva tant de les imatges com del text (ja sigui per escrit o oral). Et poden ajudar alguns tòpics que et presentem i que solen ser comuns als espots publicitaris.

Els homes

- Són els protagonistes i el centre d'atenció.
- Són actius, enèrgics, vitals i cerquen sempre el triomf.
- Els acostumen a mostrar fora de la llar.
- Solen tenir autonomia: busquen l'èxit, la llibertat: són un fi en ells mateixos.

Les dones

- Són persones passives, obedients i dependents.
- Simbolitzen la tendresa, la sensualitat, l'amor i la preocupació pels altres.
- Les imatges són de la llar i tenen a veure amb la cura de la família.
- Solen ser dependents, sempre hi ha algú al darrere: són un mitjà.

? En definitiva, tenen el mateix tractament homes i dones?

Algunes dades sobre la discriminació de gènere

- Les dones executen 2/3 del treball en el món, però només reben 1/5 del benefici mundial. A més, tan sols posseeixen l'1% del total de la propietat mundial.
- El 70% dels gairebé 900 milions d'analfabets són dones.
- Al sud, elles constitueixen el 70% de la mà d'obra agrícola. Un total de 500.000 dones moren cada any per complicacions en l'embaràs i 500 dones perden la vida cada dia per avortaments mal fets.
- El 80% dels desplaçats del món són dones.
- Hi ha 110 milions de dones amb els òrgans genitals mutilats, i cada any se'n mutilen dos milions més.
- De cada tres dones, una rep maltractaments.

? Què et diuen aquestes dades?

? Intenta elaborar una llista de les possibles causes que permeten aquestes situacions.

Observa el quadre.

Cedit gentilment per l'autor

Miguel Ruibal. *Dona/home*, 2008.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- L'obra escollida, és apropiada per representar el dret al qual hi ha associat?
- L'obra, pren partit sobre el tema sense pronunciar-s'hi? És ambigua, és clara?
- Què ens diu aquest quadre sobre la igualtat i la diferència de gènere?

- ? És sostenible la frase “igualtat dins la diferència”? Com ho explicaries?

- ? Busca altres obres pictòriques en les quals es reflecteixi el tema de la igualtat, ja sigui a través de la representació de la vulneració d’aquest dret o del seu gaudi.

Article 2 SENSE DISTINCIÓ

"Sense distinció de raça i color", diu l'article. El racisme és una forma de distinció de les persones que recorren a motius racials, to de pell o altres característiques físiques, per defensar que unes són superiors a unes altres. El racisme té com a finalitat la disminució o l'anul·lació dels drets humans de certes persones.

Sol estar estretament relacionat amb la xenofòbia, és a dir, l'odi, repugnància o hostilitat cap als estrangers. Però hi ha algunes diferències: el racisme és una ideologia de superioritat, mentre que la xenofòbia és un sentiment contra els estrangers en general.

Les actituds, valors i sistemes racistes estableixen, obertament o velada, un ordre jeràrquic entre els grups ètnics o racials, utilitzat per justificar els privilegis o avantatges dels quals gaudeix el grup dominant.

Per combatre el racisme, l'Organització de les Nacions Unides va adoptar, el 1965, la Convenció internacional sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial, i va establir el dia 21 de març com el Dia Internacional de l'Eliminació de la Discriminació Racial. Aquell dia de l'any 1960, la policia va obrir foc contra una manifestació pacífica a Sharpeville que s'oposava a les lleis de l'apartheid (Sud-àfrica) i hi van morir 59 persones.

El racisme implica sempre conformisme: la por de l'altre, fonament de tots els racismes, és, en efecte, por de qui, en si mateix, manifesta que els nostres costums i els nostres cossos haurien pogut ser d'una altra manera, diferent de com són. El que el racista rebutja violentament no és tan la diferència com la contradicció que l'altre sigui igual i diferent. El racisme és una variant extrema del conformisme, expressa allò que és el germen de qualsevol conformisme: la por del possible; el racisme, com a forma de conformisme, rebutja la possibilitat i representa espontàniament la societat com un cercle clos.

El racisme és un prejudici relativament modern. Ningú no es pregunta de quin color tenia la pell sant Agustí, nascut a Tagaste. Durant l'edat mitjana, els jueus i els àrabs eren discriminats per intolerància religiosa pels cristians, no pas per exclusió racial. Fou la descoberta del nou món que va fer creure a l'ésser humà blanc occidental que era superior a les races autòctones de color, i així justificava el retorn a l'esclavatge, abolit en temps dels romans.

Text per comentar. Assaig

"El racisme és un fenomen modern que adopta múltiples formes en espais i temps diferents. Segons McCanahay (1986), el racisme dels temps antics comportava un seguit d'estereotips barroers sobre la intel·ligència, la laboriositat i la honestedat de les minories, era partidari de la segregació, i acceptava la discriminació oberta. En canvi, els principis bàsics del racisme modern són: el racisme és dolent, la discriminació és un fet del passat, les minories estan fent demandes injustes i estan rebent més atenció i recursos dels que es mereixen. Això fa que els racistes moderns no defineixin les seves pròpies creences i actituds com a racistes. No es consideren racistes, ja que defineixen el racisme segons les velles categories, i també perquè saben que el racisme no és socialment ni personalment acceptable. Així, el racisme modern és, sovint, manifestat per persones que es consideren elles mateixes progressistes, imparcials i sense prejudicis."

Esteve Espelt i Federico Javaloy
El racismo moderno. Informe Anual SOS Racisme, 1996

- Quina és la idea fonamental del text?
- Quina definició de racisme se'n pot treure?
- Algun aspecte del text, t'ha cridat l'atenció especialment?

La distinció de gènere

Aquesta distinció canvia amb el temps però també d'una cultura a una altra i entre els diversos grups dintre d'una mateixa cultura.

El gènere és la forma en què totes les societats del món determinen les funcions, actituds, valors i relacions que concerneixen els éssers humans. El gènere no és determinat per la naturalesa, sinó que s'elabora en societat.

Distinció de gènere. Comenta aquestes experiències.

- "Mira com és la cosa: si una dona busca feina, ha de presentar un certificat d'esterilització o que s'ha fet les proves de l'embaràs..."
  Anita, treballadora de la indústria del calçat, Brasil

- "Després del quart fill, jo ja no podia més, però no aconseguia convèncer el meu home."
  Dona de Bolívia

- "Ens vam fer càrrec d'un edifici abandonat i vam obrir-hi una sala de maternitat i un servei odontològic per a tot el barri."
  Grup de dones dels suburbis de Ciutat de Mèxic
  (De Dorothee Sölle. *Dios en la basura*
  EDV, 1992.)

Article 3 VIDA, LLIBERTAT I SEGURETAT

Dret a la vida

El terme *vida* és usat de múltiples maneres, però generalment diem que és l'estat entre el naixement i la mort. Costa molt fer aquesta definició d'una manera simple i exacta, en part perquè el terme és sovint usat d'una manera molt oberta i amb ambigüitat, com els conceptes de vida eterna, vida artificial, vida extraterrestre, etc. Aquest article es refereix al significat de la paraula que se sol donar a les ciències de la vida. Es considera el primer dret humà, al qual se supediten tots els altres. La defensa del dret a la vida, com tots els altres drets, planteja també importants debats morals. En farem referència a dos: la pena de mort i l'eutanàsia.

Pena de mort

La pena de mort és l'execució d'un presoner com a càstig per un delicte considerat greu. S'anomena també pena capital perquè és el càstig més dur que hi ha, és el càstig definitiu.

Tenint en compte l'informe següent d'Amnistia Internacional, comenteu en grup les dades i digueu si moralment està justificat aquest tipus de càstig.

Segons Amnistia Internacional:
La pena de mort és legal a 68 països i l'any passat se'n van dur a terme no pas menys de 2.148 execucions, que són les que Amnistia Internacional té comptades, per més que aquesta organització creu que en devien ser moltes més. La gran majoria d'aquestes execucions (el 94%) van aplicar-se a quatre països: la Xina, l'Iran, l'Aràbia Saudita i els Estats Units. Amnistia va fer públiques aquestes dades el Dia Mundial contra la Pena de Mort de l'any 2006.

Eutanàsia

L'eutanàsia (del grec *eu*, 'bona'; *thanatos*, 'mort') és el conjunt dels mètodes que ajuden a morir per abreujar una agonia, és a dir, estalviar una mort dolorosa. El seu sentit modern ha fet de l'eutanàsia una pràctica per provocar la mort d'un individu amb una malaltia incurable que li infligeix sofriments morals i/o físics intolerables. S'ha de distingir l'eutanàsia mateixa del fet d'ajudar algú a morir (la persona que ajuda a morir no és necessàriament la mateixa). En aquest cas, es parla d'ajuda al suïcidi.

El diccionari diu que l'*eutanàsia* és la "mort provocada amb mitjans adequats en un malalt terminal per tal d'evitar-li sofriments o una qualitat de vida considerada degradant".

Fragment de diàleg de la pel·lícula *Mar adentro*.

Basada en el cas real de Ramón Sampedro, la pel·lícula mostra els darrers moments de la seva vida. En el diàleg següent parlen el pare Francisco, capellà que va en cadira de rodes i que visita Ramón per convèncer-lo que canviï la seva actitud de llevar-se la vida. Però com que la cadira de rodes no passa per l'escala parlen gràcies a la mediació del germà Andrés:

Ramón: Per què l'Església manté amb tanta passió aquesta postura de terror a la mort? Perquè sap que perdria gran part de la seva clientela si la gent perd la por del més enllà.

Germà Andrés: …I li recorda que, segons les enquestes, el 67% dels espanyols estan a favor de l'eutanàsia.

Pare Francisco: Molt bé, molt bé… Doncs, tu, digues-li que les qüestions morals no es resolen mitjançant enquestes.

Germà Andrés: (*El germà Andrés puja per l'escala mussitant les paraules del pare Francisco*) …perquè la majoria del poble alemany també estava a favor de Hitler.

Ramón: I ara em compara amb Hitler? (*rondinant*) …si pogués, baixaria…

Germà Andrés: (*repeteix les paraules de Ramón*) Si pogués, baixaria…

Ramón: No, això no… Pregunta-li què té a veure Hitler amb la magnèsia i la gimnàstica. No, espera… Pare Francisco, em sent?

Pare Francisco: Sí, el sento, Ramón, el sento.

Ramón: Però per què barreja el cul amb les tetes? Espero que no hagi vingut aquí per fer demagògia que d'això, vostès, els jesuïtes, en saben molt.

Pare Francisco: No, és clar que no. Però ja que vostè parla de demagògia, amic Ramón, no li sembla que parlar de la "mort amb dignitat" és demagògic? Per què no es deixa d'eufemismes i ho diu clar i sense embuts, amb tota la seva cruesa, "em llevo la vida"? I ja està.

Ramón: No deixa de sorprendre'm que demostri tanta sensibilitat davant la meva vida, tenint en compte que la institució que vostè representa accepta, avui, ni més ni menys que la pena de mort i que ha condemnat durant segles a la foguera els que no pensaven correctament.

Pare Francisco: Ara el que està fent demagògia és vostè.

Ramón: Sí, clar, però si ens deixem d'eufemismes, com vostè diu, això és el que haurien fet amb mi, no? Cremar-me viu, cremar-me per defensar la meva llibertat.

Pare Francisco: Amic Ramón…

Ramón: Amic, diu…

Pare Francisco: Amic Ramón, una llibertat que elimina la vida, no és llibertat.

Ramón: I una vida que elimina la llibertat tampoc no és vida! I no em digui amic. I deixi'm en pau, ésser humà.

? Comenta aquest diàleg.

? Si en tens l'oportunitat, visiona la pel·lícula *Mar adentro*, d'Alejandro Amenábar, o busca informació sobre la pel·lícula i els personatges i comenta'n aquesta seqüència.

Distinció de les diferents formes d'eutanàsia.

En grup, repartir-vos aquests conceptes i informeu-vos-en un parell de dies abans de la classe. Cada grup pot explicar breument el sentit i aclarir-ne les diferències.

- Eutanàsia activa
- Eutanàsia passiva
- Eutanàsia voluntària
- Eutanàsia involuntària
- Eutanàsia directa
- Eutanàsia indirecta

? Una vegada aclarits els termes, estàs d'acord amb alguna d'aquestes formes, en totes, en cap?
Recorda sempre de justificar les respostes raonant-les.

Dret a la llibertat

A l'ésser humà, l'existència no li és donada. Cada ésser humà ha de construir necessàriament la seva pròpia vida i decidir en cada moment els actes que ha de fer i ajustar-los a uns valors morals que accepta més o menys lliurement. El valor suprem de la persona humana és, com a conseqüència, la llibertat.

La més simple i elemental explicació del que és la llibertat pot ser l'expressió "fer el que es vulgui". Sentim que serem lliures si no tenim res que ens lligui –família, estudis, etc.–, llavors ens diem: "Faré el que voldré."

Llibertat no es pot confondre, però, amb fer el que vulguem, on vulguem i com vulguem. Això seria una llibertat absoluta, i d'aquesta ni en parlem. És evident que no podem volar com els ocells, ni anar per sota de l'aigua com els peixos i que la llei de la gravetat fa que caiguem si no tenim prou equilibri. Hi ha moltes coses que no hem triat: ni néixer, ni el tempera-

ment, ni el país on hem anat a parar, ni l'època. El concepte de *llibertat* total no ens el plantegem.

"És clar que encara mai ningú no ha explicat –ni sembla que ho pugui explicar– què deu ser aquesta llibertat total. Perquè, ben mirat, tota la xerrameca sobre el tema s'acaba sempre amb la conclusió que és quelcom que no existeix i que no podrà existir mai. Per això no resulta gaire comprensible que hi hagi gent que lamenti no tenir allò que ni existeix ni pot tenir."
J. M. Terricabras

Significats de la paraula lliure

Marca clarament les respostes.
(Recorda que n'hi pot haver més d'una, de possible.)

1. Quan fas una cosa lliurement, la fas (1) voluntàriament, (2) espontàniament, (3) naturalment, (4) de les tres maneres anteriors, (5) de cap de les maneres anteriors?
2. Quan et sents incapaç d'actuar lliurement, et sents (1) determinat, (2) constret, (3) petrificat, (4) de les tres maneres anteriors, (5) de cap de les maneres anteriors?
3. La persona que té dret a votar, és una persona (1) lliure, (2) adulta, (3) emancipada, (4) amb ciutadania, (5) obligada a votar?
4. Si un riu corre lliurement cap al mar, (1) no hi ha d'haver dics en el seu curs, (2) no l'han de travessar ponts de peatge, (3) corre sempre muntanya avall.
5. Si es trenca la corda d'un estel, l'estel queda (1) lliure, (2) desfermat, (3) portat pel vent, (4) flotant, (5) immòbil?
6. Si s'abolissin totes les lleis de manera que poguessis fer el que volguessis, però fossis paralític, series (1) lliure, (2) captiu, (3) estaries determinat, (4) estabilitzat, (5) incapacitat?

7. Si fossis un pres i algú et tragués les manilles, series (1) lliure, (2) més lliure, (3) encara captiu?
8. Si fossis un bus que es troba sota aigua i algú et desconnectés la bombona d'oxigen, quedaries (1) lliure, (2) desconnectat, (3) més lliure, (4) sense llibertat, (5) menys lliure?
9. Si descobrissis que tens poders que desconeixies, et sentiries (1) lliure, (2) més lliure, (3) més competent, (4) sobrehumà, (5) vanitós?

Ser lliure. Amb els enunciats següents, hi estàs d'acord (A), en desacord (D) o dubtes (?).

? A D ?

1. Sóc lliure i ningú no m'ha de dir el que he de fer.
2. Sóc lliure i visc com vull.
3. Sóc lliure si no tinc cap entrebanc.
4. Sóc lliure i no tothom ho és.
5. Sóc lliure i la meva llibertat acaba on comença la dels altres.
6. Sóc lliure i estableixo les meves pròpies regles de joc.
7. Sóc lliure mentre respecti les regles de la convivència.
8. Sóc lliure si m'hi sento i no si els altres m'ho diuen.
9. Sóc lliure perquè ho diu la Constitució.

Aquesta capacitat de triar l'adequació moral dels actes fa que cada ésser humà sigui únic, especial, irrepetible i, alhora, digne, mereixedor de respecte.

La llibertat com a concepte filosòfic és un tret exclusiu dels éssers humans, ja que els animals decideixen impulsats sobretot pels seus instints. La llibertat implica decidir i, per tant, la possibilitat que una opció sigui millor que l'altra. Els humans som lliures però també responsables dels nostres actes.

Observa el quadre.

Cedit gentilment per l'autora

Beni Ballesta. *Desig de llibertat*, 2006. Col·lecció de l'autora.

- Què expressa aquest gest?
- Et canviaria el sentit si no haguessis llegit les frases que envolten el dibuix?
- Quin concepte creus que l'il·lustra millor: vida, llibertat, seguretat?

Dret a la seguretat

La *seguretat* és la necessitat que hem tingut els humans des de sempre de protegir-nos dels perills de la natura i de les altres persones. Des dels primers assentaments, els humans usaven mesures de seguretat, tenien observadors encarregats de vigilar des de les muntanyes o les entrades de les coves. La missió era estar alerta de les amenaces d'altres tribus, bèsties, etc.

Després, la vigilància es va fer des de les fortaleses i els castells, fins a l'actualitat, en què els diferents conflictes humans cada vegada han esdevingut més complexos i les armes de defensa més sofisticades.

Avui, més que mai, les societats organitzades necessiten d'aquesta seguretat i protecció, ja que, en l'evolució del món, l'ésser humà és la pitjor de totes les amenaces i el màxim perill per a si mateix.

La paraula *seguretat* no té un significat unívoc quan es refereix als drets humans, sinó que té un caràcter polisèmic.

- *Seguretat* significa o fa referència a un dels valors socials bàsics, i té relació amb els valors socials fonamentals: llibertat , justícia, bé comú, pau, vida, solidaritat i igualtat.

- Una altra significat fa referència a la seguretat com a valor jurídic fonamental, que es reflecteix en els valors superiors de tot estat de dret, com a valors constitucionals. És el que s'anomena *dret a la seguretat personal*; és a dir, el dret que es facin efectives les necessitats de protecció.

- Una altra accepció fa referència a l'anomenada *seguretat de l'estat*, que es troba dins el dret a la seguretat jurídica, però que pot tenir connotacions ideològiques quan s'usa per reprimir.

- L'expressió *seguretat internacional* fa referència a l'absència de conflictes en les relacions internacionals i constitueix un dels principis orientadors del dret internacional.

? Busca en un diari un exemple de cadascun dels usos del mot *seguretat*.

Article 4 NO A L'ESCLAVITUD

Esclavitud o *esclavatge* és la condició que implica el control d'una persona o més contra la seva voluntat, obligada per la violència o per altres formes de coacció. L'esclavitud s'ha utilitzat per fer treballar les persones o bé per comerciar-hi. La forma d'esclavitud que implica la propietat legal de les persones actualment està prohibida en tots els països del món.

En el sentit estricte de la paraula, *esclau* és aquell que treballa per algú sense cap tipus de remuneració i que no té cap dret.

L'espiritual negre

Al segle XVIII comença el tràfic d'esclaus cap a Amèrica. A les zones del sud-est dels EUA, els esclaus negres van començar a cantar mentre treballaven.

La línia melòdica dels cants tenia un caràcter trist i melancòlic. El ritme del treball els servia de base i s'acompanyaven del so de les eines. S'utilitzava com a forma l'estil de resposta: un treballador començava i els altres responien coralment amb murmuris, crits o repetint els mateixos versos.

Moltes d'aquestes cançons tractaven sobre el tema de la llibertat i contra l'esclavitud.

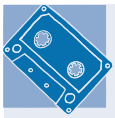

Escolta diferents versions d'aquest espiritual negre, "Oh Freedom".

? Primer, sense llegir la lletra, escolta què et transmet i, quan ja te n'hagis impregnat, llegeix la lletra i digues si encaixa amb la idea que te n'havies fet.

"Vull ser lliure"

Vull ser lliure, vull ser lliure,
vull ser lliure, ara mateix, ara mateix.

I abans de ser un esclau
enterreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en pau i llibertat.

Prou segregació, prou segregació,
prou segregació, ara mateix, ara
mateix.

I abans de ser un esclau
enterreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en pau i llibertat.

No més guerres, no més guerres,
no més guerres, ara mateix, ara
mateix.

I abans de ser un esclau
enterreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en pau i llibertat.

Vull justícia, vull justícia,
vull justícia, ara mateix, ara mateix.

I abans de ser un esclau
enterreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en pau i llibertat.

Pau a tot el món, pau a tot el món,
pau a tot el món, ara mateix, ara
mateix.

I abans de ser un esclau
enterreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en pau i llibertat.

No més porres, no més porres,
no més porres, a sobre meu, a sobre
meu.

I abans de ser un esclau
enterreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en pau i llibertat.

- Versió de Joan Baez:

http://www.youtube.com/watch?v=EcNN5SEb-Kg
http://www.youtube.com/watch?v=uX6gsXCgZlg

Si entenem per esclau aquell que no pot deixar o abandonar el seu amo, propietari, cap, controlador..., podem parlar de certes esclavituds actuals a més de les històriques? Malgrat el grau de benestar aconseguits en les societats occidentals, hi ha encara avui, en ple segle XXI, moltes situacions d'esclavatge.

Per afinar un xic la diversitat de situacions, distingirem entre el contraban d'emigrants i el tràfic de persones. En anglès, la distinció entre ambdós conceptes queda ben clara: d'una banda, *smuggling* fa referència a les activitats destinades a facilitar l'entrada irregular d'emigrants en un país de destinació; de l'altra, *trafficking* fa referència al tràfic de persones. En català, s'ha optat per denominar "contraban" la primera de les accepcions, encara que és habitual parlar de tràfic d'immigrants, mentre que s'ha mantingut "tràfic" per fer referència a la segona accepció.

Busca informació sobre formes d'esclavatge actuals.

- esclavatge sexual (dones, infants)
- esclavatge laboral (per exemple, els infants del Congo als quals fan treballar a les mines de coltan)
- esclavatge militar (els nens i nenes obligats a fer de soldat per força)

? Prepara una breu redacció, que pots il·lustrar amb fotografies o amb algun reportatge de You Tube, i exposa-la a la classe. Cal que l'exposició no duri més de cinc o sis minuts.

Article 5. TORTURA, TRACTE CRUEL, INHUMÀ I DEGRADANT

Tortura

Segons la Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants, adoptada el 10 de desembre de 1984, *tortura* és: "tot dany que es produeix intencionadament a una persona, produint dolor i sofriment ja sigui físic o psíquic amb l'objectiu d'intimidar o coaccionar".

Observa el quadre. La tortura segons Botero

Fotografiat per al UC Berkeley Art Museum per Benjamin Blackwell

Fernando Botero. *Abu Ghraïb 46*, 2005. UC Berkeley Art Museum

- Hi apareixen víctimes de violacions dels drets humans? En cas afirmatiu, se sent empatia cap a elles?
- Avui dia, passen fets com els representats? En quins llocs? Per quines raons?

- El quadre seleccionat, podria ser més efectiu com a eina de sensibilització si algun aspecte s'hagués treballat o representat d'alguna altra forma? Argumenta-ho en cas afirmatiu.

- Buscar exemples històrics en els quals l'art s'hagi utilitzat per promoure valors afins a la Declaració Universal.

- Conrear l'art, és una garantia d'una major sensibilitat cap als drets humans? Busca exemples històrics en els quals l'art s'hagi utilitzat per promoure valors contraris a la Declaració Universal.

Segons alguns autors, els éssers humans som agressius per naturalesa, però segons uns altres, la naturalesa humana no és especialment agressiva; el que fa agressius els éssers humans és la convivència. Sigui com sigui, en el nostre món hi ha moltes manifestacions de violència, des del vandalisme fins a les guerres, que és la forma més cruel i agressiva de violència.

El tracte humà o la violència envers les dones

El tracte humà és, o hauria de ser, l'habitual entre humans, però a causa de la diversitat i de la desigualtat moltes vegades es provoquen situacions en les quals algunes persones o col·lectius "són sotmesos a tortures, a penes o tractes cruels, inhumans o degradants". Aquest seria el cas de l'anomenada *violència envers les dones*, que sovint és provocada per una confusió d'igualtat i de diferència. La diferència sexual –l'existència de dos sexes en un mateix món– no és el mateix que la desigualtat entre sexes. El primer concepte indica diversitat i riquesa. El segon, injustícia i dominació d'un sexe sobre l'altre. En un alt percentatge dels homes sobre les dones.

Cançó d'Els Pets

"Una fiblada a la pell"

Ell seu al llit i es repentina els cabells,
ella aprofita i fa un cigarro vigilant per si ve.
Un breu moment,
un cop caient,
mentre ella sent
una fiblada a la pell.
Ell penca massa i ella creu que ho comprèn,
ella s'amaga si ell arriba fent pudor d'aiguardent.
Un breu moment,
un cop caient,
mentre ella sent
una fiblada a la pell.
I arriba per fi l'endemà
i ell torna a ser tan normal
que tot plegat sembla dèbil i llunyà.
I ell és tan tendre quan vol
i ella es deixa estimar
i ell és tan guapo i tan fort que espanta.
Ell dorm tranquil quan ella tanca el portal
una maleta i a la mà l'adreça d'un hospital
quan puja al tren de sobte sent
dintre del seu ventre
una fiblada a la pell.

? Què ens diu la cançó?

? Explica'n la història en quatre ratlles.

Saps si altres col·lectius pateixen violència sistemàtica?

Fes una llista de les persones o col·lectius que estan en situació de risc i al costat busca quins organismes els poden ajudar.

Col·lectius amb risc de patir maltractaments	Organismes que treballen per eradicar els maltractaments

? Busca algun exemple de crueltat. Fixa't en les notícies del diari o del telenotícies i busca alguna notícia referent a infants abandonats o que hagin sofert algun tipus de crueltat.

Article 19 LLIBERTAT D'OPINIÓ I EXPRESSIÓ

La llibertat d'opinió i expressió és el dret de tota persona a manifestar les seves idees lliurement i, per tant, sense censura. Tal com diu l'article: "Aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres."

El dret a la llibertat d'expressió protegeix els drets de tota persona a manifestar lliurement les seves opinions i punts de vista. El clam per la llibertat d'expressió, com un mitjà per a la lliure difusió de les idees, va ser reforçat i practicat durant la Il·lustració.

És un dret fonamental en la majoria dels països que tenen sistemes democràtics. La llibertat d'expressió és essencial per possibilitar el funcionament de la democràcia i de la participació pública en la presa de decisions. Les violacions a la llibertat d'expressió generalment van lligades a altres violacions, particularment a les del dret de la lliure associació i reunió (Art. 20).

Els ciutadans no poden exercir el seu dret de vot de manera efectiva o participar en la presa pública de decisions, si no tenen lliure accés a la informació i a les idees i si no poden expressar les seves opinions lliurement. No es tracta, però, de dir el que ens plagui, com ens plagui i a qui ens plagui. Això no és llibertat, és desconsideració i insolència.

Què podem fer amb els qui proposen sistemes no democràtics, fan arengues a favor del terrorisme, de la violència o de la sedició, discursos discriminatoris, etc.? Com podem combinar el respecte per les identitats religioses i culturals? Les distintes sensibilitats s'han de poder respectar dins el mateix esperit dels drets humans. El descrèdit i la ridiculització, la sàtira provocadora i, no cal dir, la difamació, no són només actes reprovables pel dret, són també una mostra de la baixesa humana, de la indignitat i la immoralitat, vinguin d'on vinguin.

Observa el quadre. Formes de violència

Banco de Imágenes de VEGAP

Carmen Calvo. *Censura*, 1999.

Interpreta aquesta obra:

- Quina ha estat la primera sensació en mirar aquesta pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Què hi diu sobre la censura?
- L'obra, pren partit sobre el tema tractat o no es pronuncia? És ambigua, és clara?

Qüestions per plantejar-se.

- Tots els sistemes dictatorials, siguin de dretes o d'esquerres, anul·len o limiten la llibertat d'expressió. Com expliques aquesta coincidència?
- Ha de tenir límits la llibertat d'expressió? La vida privada d'una persona pot ser airejada impunement per un periodista?
- S'ha d'acceptar la llibertat d'expressió quan es fa servir per negar els valors dels drets humans?

Debat sobre els programes televisius en els quals es comenta i critica la vida privada de persones famoses.

ACTIVITAT DE SÍNTESI

Racisme, llibertat d'opinió i expressió

La pel·lícula que us proposem és una síntesi o compendi del conjunt del sentit dels articles esmentats en el bloc. En aquest cas, la cinta reuneix una colla d'ingredients que pràcticament es troben en tots els principis enunciats.

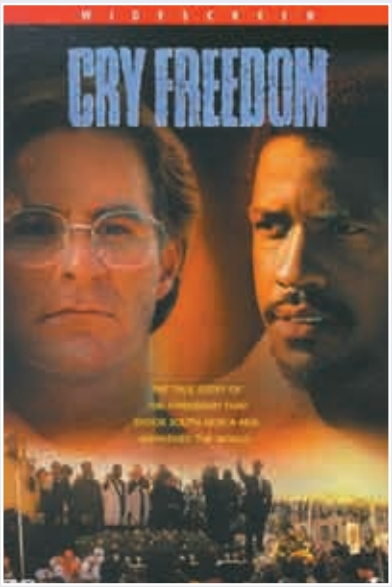

Títol original: *Cry Freedom (Grita libertad)*
Direcció: Richard Attenborough

Actors: Steve Biko (Denzel Washington); Donald Woods (Kevin Kline); Wendy Woods (Penelope Wilton); Jimmy Kruger (John Thaw); Charles Jenkins (Robert Jones); Bruce Haigh (John Hargreaves); State Prosecutor (Ian Richardson); Mamphela Ramphele (Josette Simon); Ntsiki Biko (Juanita Waterman).

Producció: Richard Attenborough
Fotografia: Ronnie Taylor
Música: George Fenton i Jonas Gwangwa

Nacionalitat: Gran Bretanya
Any: 1987
Durada: 150 min

Resum

La pel·lícula es basa en una situació i uns fets reals, més o menys adaptats per a un guió cinematogràfic. Transcorre durant els anys setanta a la República de Sud-àfrica, governada, aleshores, per una minoria blanca, és a dir, en ple apartheid. La policia i els militars reprimien qualsevol acte d'alliberament, prohibien les reunions i molts dissidents anaven a les presons, entre ells Nelson Mandela. El 1976, centenars d'estudiants d'instituts de Soweto (sud-oest de Johannesburg) es van manifestar en contra de la llei que imposava l'ús de la llengua *afrikaner*, identificada amb la de l'opressor. La policia va respondre amb gasos lacrimògens i va matar tres manifestants, amb la qual cosa es va desbordar la ira dels habitants de Soweto, que van atacar i cremar edificis del Govern. Al llarg d'aquest any i del 1977, es van produir més manifestacions i es va incrementar la violència fins a il·legalitzar totes les organitzacions. La violència es va estendre a tot Sud-àfrica.

Arran de les protestes estudiantils dels anys 1976 i 1977, que van ser salvatgement reprimides, la població negra va prendre consciència de la desigualtat i es va començar a organitzar clandestinament.

Steve Biko, un estudiant de medicina, funda el Moviment de Consciència Negre, que advoca per l'alliberament dels negres, l'orgull de la raça i l'oposició no violenta. Donald Woods, un periodista blanc, ben situat i honest, que dirigeix el diari *Daily Dispatch*, per obtenir informació objectiva i contrastada davant les notícies tendencioses que li arriben, busca l'opinió en un dels líders negres. Steve Biko li sembla un bon dialogant. Tots dos simpatitzen i Donald pren consciència de la doble realitat del país i aleshores el diari es mostra més receptiu cap a la comunitat negra. Steve, confinat, surt del seu amagatall, és agafat per la policia, i mor a causa de les tortures, que volen ser disfressades barroerament. Això revolta Donald, que es compromet encara més denunciant totes les il·legalitats comeses, i per aquesta raó tant ell com la seva família són amenaçats. Fa un llibre sobre els fets i per poder-lo publicar ha de fugir d'amagat.

El guió de la pel·lícula es va fer a partir del llibre *Biko*, de Donald Woods (1934-2001).

Cry Freedom

Títol. Comenta les diferències de títols en anglès i en castellà: *Cry Freedom* o *Grita libertad* a Espanya o *Gritos de libertad* a l'Argentina.

Caràtules. Observa amb atenció la caràtula i comenta-la abans de veure la pel·lícula, i quan l'hagis vista digues per què és adequada o no.

Personatges. Rellegeix l'enunciat dels articles i exemplifica algun moment o personatge de la pel·lícula que pugui il·lustrar el contingut del dret.

Personatges	Aspecte físic	Qualitats
Steve Biko		
Donald Woods		
Wendy Woods		
Jimmy Kruger		
Charles Jenkins		
Bruce Haigh		
Mamphela Ramphele		
Ntsiki Biko		

Busca el sentit de la paraula *apartheid*.

La cançó "Biko", de Peter Gabriel

El 1980, el cantautor Peter Gabriel va escriure la cançó "Biko", que es va convertir en un dels himnes del moviment antiapartheid, i que va ser versionada per artistes com Joan Baez, Manu Dibango o Simple Minds...

? Escolta la cançó seguint la lletra en anglès o en català abans i després de veure la pel·lícula, i compara el sentit que té per a tu en les dues ocasions.

Letra de la cançó

"September '77"
Port Elizabeth weather fine
It was business as usual
In police room ó19
Oh Biko, Biko, because Biko...

When I try to sleep at night
I can only dream in red
The outside world is black and white

With only one colour dead
Oh Biko, Biko, because Biko...
You can blow out a candle
But you can't blow out a fire
Once the flames begin to catch

The wind will blow it higher
Oh Biko, Biko, because Biko...
And the eyes of the world are
Watching now
Watching now

Traducció al català

"Setembre del 77"
Bon temps a Port Elizabeth
El treball és costum
En el despatx de policia ó19
Oh Biko, Biko, per Biko...

Yihla Mulla, Yihla Mulla
L'ésser humà ha mort
Quan intento dormir a la nit

Només somni en vermell
El món exterior és blanc
Amb només un color mort
Oh Biko, Biko, per Biko...

Pots apagar d'una bufada
una espelma
Però no pots fer-ho amb un foc
Una vegada que la flama s'ha encès
El vent farà que s'estengui.
Oh Biko, Biko, per Biko...
I els ulls del món et miren ara
Et miren ara
Et miren ara

- A la xarxa hi ha moltes gravacions d'aquesta cançó. Entre d'altres:

http://www.youtube.com/watch?v=XNQuJm67OzE
http://www.youtube.com/watch?v=txtiU5DKKGg
http://www.youtube.com/watch?v=iLg-8Jxi5aE

Tria una de les frases següents de Steve Biko i comenta-la des del punt de vista de la ciutadania o de la manca de drets dels ciutadans.

- "És millor morir per una idea per la qual val la pena viure, que viure per una idea per la qual no val la pena morir."
- "Si som lliures en el cor, no hi haurà cadenes fetes per l'ésser humà amb força suficient per subjectar-nos. Però si la ment de l'oprimit és manipulada (...) de manera que creu que és inferior, no serà capaç de fer res per enfrontar-se al seu opressor."

Rellegeix l'enunciat dels articles d'aquest bloc i exemplifica algun moment o personatge de la pel·lícula que pugui il·lustrar el contingut d'aquests drets.

Article 1	
Article 2	
Article 3	
Article 4	
Article 5	
Article 19	

Valoració de la pel·lícula

- Què has après?
- Què t'ha sorprès?
- Si la recomanessis a un amic o amiga, què li diries?
- Encara que els fets parlin d'un altre país i d'un altre moment, a nosaltres ens diu alguna cosa avui?

PODEM CANVIAR LES COSES?

L'educació en els drets humans tracta en part del desenvolupament d'actituds de respecte a aquests drets. Tant se val si en el món les violacions dels drets humans ens envolten pertot arreu. Desgraciadament, no podem aturar aquestes violacions només amb l'educació, però hi podem fer alguna cosa.

Els suggeriments per a l'acció no són radicals en si mateixos i probablement s'utilitzaran en altres matèries: fer murals, dissenyar pòsters, organitzar esdeveniments culturals, reunir-se amb diverses organitzacions, escriure cartes, etc., però aquests mètodes aparentment tan senzills són els mateixos que utilitzen els activistes professionals i són eficaços.

Com deia Mahatma Ghandi: "El que facis pot semblar terriblement insignificant, però és terriblement important que ho facis de tota manera."

Inventa un eslògan que promogui el concepte de dignitat. Millor si és en forma rimada ("Contra la barbaritat, dignitat") o molt creatiu (en forma de pin, d'adhesiu o altres objectes).

Fes una recerca d'algunes situacions properes en què algun dels drets no és respectat. Entre tots, proposeu un concurs fotogràfic i organitzeu una exposició a l'entrada del centre escolar i convideu-hi la família i els amics.

En petits grups, prepareu un PWP sobre algun dret i després de mostrar-lo als companys de classe, mostreu-lo també a altres cursos.

AUTOAVALUACIÓ

Dediquem un temps abans d'acabar-se la classe i, asseguts en cercle, repassem el procés que hem fet.

1. Què he après després d'analitzar aquest conjunt d'articles?
2. Què m'ha sorprès?
3. En quin sentit m'afecten a mi aquests drets?
4. Com m'he sentit?
5. Quin aspecte dels que s'han treballat m'ha interessat més?
6. Treballar aquests principis, m'ha fet canviar alguna opinió?
7. Quines coses hauria de pensar amb més calma i profunditat?

Aquesta activitat pot ser llarga o breu, dependrà del valor que li doneu i de si voleu que intervingui tothom en cada pregunta o que cadascú contesti la pregunta que vulgui.

DRETS JURÍDICS

ESQUEMA I ENUNCIAT DELS DRETS

Els drets jurídics són els que exigeixen la protecció dels tribunals de justícia. Són el conjunt de normes jurídiques que regulen l'actuació davant la justícia pels qui reclamen el reconeixement dels seus drets davant els òrgans jurisdiccionals.

Això implica que qualsevol persona a qui li hagin estat trepitjats els seus interessos té dret a un sistema de justícia competent que garanteixi el compliment de la llei, i això vol dir:

- Dret a un procés just i equitatiu, objectiu, dirigit per un jutge legal, amb la possibilitat de tenir un advocat i que el cas sigui resolt sense retards excessius.
- Dret a una justícia pública i transparent, que no usi mètodes coactius, i que permeti que les persones interessades es valguin de les proves que creguin oportunes.
- Dret al silenci o a no declarar-se culpable.

Els drets jurídics o processals són aquells drets de les persones recollits en la Constitució, el Codi civil i el Codi penal. Exemples:

- Constitució: dret a la llibertat, dret al treball, dret a la lliure expressió, etc.
- Codi civil: dret a la propietat, dret a contractar, dret a casar-se, etc.
- Codi penal: dret que es faci justícia, dret que es paguin els danys per haver sofert un delicte, etc.

Són, doncs, els que han d'oferir garanties als ciutadans a l'hora de poder acusar o defensar-se en els tribunals.

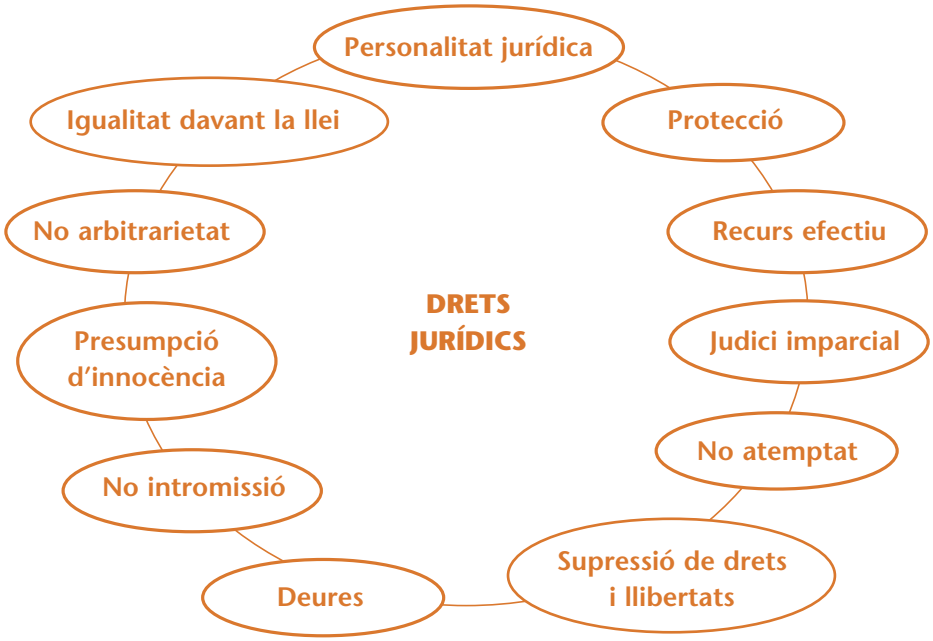

ENUNCIAT DELS DRETS

Article 6
Tota persona té dret arreu al reconeixement de la seva personalitat jurídica.

Article 7
Tothom és igual davant la llei i té dret, sense cap distinció, a la mateixa protecció per la llei. Tothom té dret a la mateixa protecció contra qualsevol discriminació que violi aquesta Declaració i contra qualsevol incitació a una tal discriminació.

Article 8
Tota persona té dret a un recurs efectiu a prop dels tribunals nacionals competents que l'empari contra actes que violin els seus drets fonamentals reconeguts per la Constitució o per la llei.

Article 9
Ningú no ha de ser detingut, pres o desterrat arbitràriament.

Article 10
Tota persona té dret, en condicions de plena igualtat, a ser escoltada públicament i amb justícia per un tribunal independent i imparcial, per a la determinació dels seus drets i obligacions o per a l'examen de qualsevol acusació contra ella en matèria penal.

Article 11
1. Tots els acusats d'un delicte tenen el dret que hom presumeixi la seva innocència fins que no se'n provi la culpabilitat segons la llei en un judici públic, en què hom hagi assegurat totes les garanties necessàries per a la seva defensa.
2. Ningú no ha de ser condemnat per actes o omissions que en el moment que van ser comesos no eren delictius segons el dret nacional o internacional. Tampoc no s'imposarà cap pena superior a l'aplicable en el moment de cometre el delicte.

Article 12
Ningú no ha de ser objecte d'intromissions arbitràries en la seva vida privada, la seva família, el seu domicili o la correspondència, ni d'atacs al seu honor i reputació. Tothom té dret a la protecció de la llei contra tals intromissions o atacs.

Article 29
1. Tota persona té deures envers la comunitat, ja que només en aquesta és possible el lliure i ple desenvolupament de la seva personalitat.
2. En l'exercici dels drets i de les llibertats, tothom està sotmès només a les limitacions establertes per la llei i únicament amb la finalitat d'assegurar el reconeixement i el respecte deguts als drets i llibertats dels altres i de complir les justes exigències de la moral, de l'ordre públic i del benestar general en una societat democràtica.
3. Aquests drets i llibertats mai no podran ser exercits en oposició als objectius i principis de les Nacions Unides.

Article 30
Res en aquesta Declaració no es podrà interpretar en el sentit que doni cap dret a un Estat, a un grup o a una persona a emprendre activitats o a realitzar actes que tendeixin a la supressió de qualsevol dels drets i llibertats que s'hi enuncien.

CONCEPTES COMUNS: LLEI/PROTECCIÓ/JUSTÍCIA

LLEI

La llei té per funció regular la vida política, social i econòmica de la comunitat. I són les lleis les que fixen els drets i els deures dels ciutadans en relació amb els altres individus i amb la comunitat. És evident que l'objectiu de la llei ha de ser l'interès general, el bé comú.

S'entén per llei el conjunt de normes fixades i escrites que regulen la vida social d'una comunitat. En règims constitucionals han estat consensuades per la majoria dels ciutadans. Les formulacions concretes han estat fetes per determinades institucions. Les lleis es promulguen en els distints òrgans oficials: el butlletí de l'Estat o el butlletí de la Generalitat de Catalunya i tenen caràcter obligatori.

El conjunt de lleis que es refereixen a temes determinats són anomenats codis. Així, parlem del Codi penal, que conté les lleis sobre els delictes i les sancions de qui fa mal o agredeix un altre. El Codi civil, que s'ocupa de les relacions privades dels ciutadans, o el Codi administratiu, que regula les transaccions i els convenis del món de la burocràcia i de l'Administració, etc.

És clar que no totes les relacions de convivència tenen un lloc en els distints codis. Hi ha molts costums i tradicions que no estan fixats o establerts.

Si ens centrem, doncs, en l'ordenament jurídic, és a dir, el conjunt de lleis –i reglaments i ordenances– que una societat ha acceptat a través dels seus òrgans de representació democràtica, el respecte a la llei és inexcusable.

Si la llei procura el bé comú, infringir-la suposa una actitud insolidària amb la comunitat, quan la infracció es comet conscientment per motius de mera conveniència personal. Cal reconèixer que hi ha una tradició de "burlar les lleis" que, en bona part, és l'exponent d'una situació política viciada des de fa molt de temps. Això no és favorable, naturalment, per a l'educació cívica de la societat, que pot acabar veient en les normes de l'Administració un obstacle i no una via d'actuació.

D'acord o desacord

Acord Desacord ?

- Tothom compleix les lleis.
- Les lleis no s'han de complir.
- Algunes lleis s'han de complir i d'altres no.
- Les lleis són imposades.
- Les lleis les decidim entre tots.
- Les lleis no es poden canviar.
- Les lleis van variant al llarg del temps.
- Les lleis s'han fet per complir-se.
- Totes les lleis tenen excepcions.
- Cada país té les seves lleis.
- Hi ha lleis que són supranacionals.

Juguem a l'illa de la felicitat.

Individualment o en petit grup, imaginem-nos que presidim l'illa de la felicitat i per això cal elaborar unes lleis. En aquesta illa hi viuen 1.000 persones de totes les edats. Pensem en quins assumptes dictaríeu lleis i quins deixaríeu perquè s'organitzessin els mateixos ciutadans:

- Educació
- Idioma de la comunitat
- Acceptació d'immigrants
- Trànsit
- Transport
- Llibertat per entrar a l'illa i sortir-ne
- Seguretat
- Religió
- Sanitat
- Altres

PROTECCIÓ

Protecció significa auxili, defensa, assistència i també cura, resguard o emparança.

Els drets han de protegir, és a dir, han de defensar, custodiar, vigilar les situacions on poden haver-hi persones en risc. Però, a més de detectar, han d'actuar per poder socórrer i ajudar aquestes persones.

En la Declaració, el concepte de *protecció* és explícit en molts drets. Vegem-ho:

Article 7
Protecció igual per a tothom davant la llei i protecció contra qualsevol discriminació que violi aquesta Declaració.
Article 12
Protecció de la llei contra tals intromissions o atacs a la vida privada.
Article 16
Protecció de la família.
Article 23
Protecció contra l'atur i protecció social.
Article 25
Els infants tenen dret a la protecció social.
Article 27
Protecció dels drets d'autor.

***Desprotegit* és sinònim de...**

- invàlid
- no protegit
- abandonat
- descobert
- indefens
- no preservat
- desemparat
- desvalgut
- estar a la intempèrie
- sense cobertura
- poc abrigat

Analogies

Completa aquestes frases, de forma una mica poètica:

- Estar protegit és com ....
- Sentir-se segur és com ....
- Saber-se cuidat és com ....
- Ser defensat és com ....
- Saber-se estimat és com ....
- Estar indefens és com ....
- Sentir-se insegur és com ....
- Ser abandonat és com ....
- Saber-se sol és com ....
- Sentir-se rebutjat és com ....

JUSTÍCIA

El terme *justícia* pot ser pres en dos sentits: referit a un comportament humà o referit a una realitat objectiva. En el primer cas, es tracta de la justícia com a virtut: així, diem que la conducta d'un individu és justa o injusta; en el segon cas, es tracta de la justícia entesa com una realitat objectiva: així, diem, per exemple, que la decisió d'un àrbitre de futbol va ser justa o injusta, segons la realitat objectiva d'allò que realment va succeir.

Posem-ne altres exemples: si el professor no qualifica igual dos exàmens semblants, diem que aquesta qualificació no és justa; l'acció de torturar una persona, considerem que és injusta. En aquests exemples es posa de manifest que ens referim sempre a actes humans; a més, els denominen així perquè creiem que no s'ajusten a allò que objectivament ha de ser; finalment, es tracta d'actes humans que tenen una dimensió social.

La idea de justícia està connectada històricament amb els conceptes de *llei* i *legalitat*. En llatí *just* és sinònim de llei i dret. Evidentment, és un terme fonamentalment i profundament legal, però té un vessant ètic molt important:

podem dir que una sentència és justa o injusta, però també que una actitud ho és. És per això que, de vegades, legalitat i justícia poden semblar diferents i fins i tot contradictòries. Quan diem que la llei sobre l'avortament és injusta, no volem dir que sigui il·legal, sinó que no satisfà els requisits que una llei ha de tenir per contenir la moralitat que li suposem.

Justícia i legalitat

Justícia vista com a respecte als drets legals, a les normes imposades per la societat. Justícia entesa com la conformitat a una norma. Quan el comportament d'una persona o un acte s'ajusta a la normativa vigent, diem que és una persona justa o un acte just.

Comenta.

"En tant que el transgressor de la llei és injust, el qui viu conforme a la llei és just, és evident que tot el que es conforma amb la llei és just; en efecte, les coses establertes pel poder legislatiu són conforme a la llei i diem de cadascuna d'elles que és justa."

Aristòtil. *Ètica a Nicòmac.* V, 1 1129 b 11.

Justícia i moralitat

Al marge dels drets legals i dels codis escrits hi ha un concepte de justícia que està més enllà de la llei, fins i tot pot estar-hi en contra; es tracta de la justícia entesa com el respecte als drets que li haurien de ser concedits. Aquest doble sentit de la paraula justícia fa que puguem parlar de lleis injustes. Aquesta situació permet que hi hagi defensors acèrrims de la legalitat instruïda com la norma bàsica per no crear una duplicitat de codis, i els que consideren que la moral està per damunt de la legalitat i per això creuen que la desobediència civil és una virtut. En tot cas, sembla que hi ha acord a admetre que la llei no és el criteri darrer de la justícia.

Analogies. Imatges sobre la justícia

Busca objectes, eines o elements que puguin simbolitzar la justícia. Poden ser una balança, un sedàs, unes tisores, etc. Es tracta de trobar elements comuns entre determinats objectes i el concepte abstracte de justícia. Es pot afinar més i procurar distingir entre els distints tipus de justícia.

Justícia és igualtat?

En quina d'aquestes situacions creus que les persones donen bons arguments per justificar la desigualtat i en quines no. Per què?

Bo **Dolent**

1. He de guanyar el plet, perquè sóc més ric que ell.
2. Puc treballar menys hores, perquè sóc el director; ell només és un obrer i ha de treballar com tothom.
3. El meu vot val més que el seu, perquè sóc més intel·ligent.
4. Jo puc ser elegit alcalde, perquè els meus avis ja havien nascut aquí, i els del meu rival eren nascuts a Andalusia.
5. El premi literari ha de ser per a mi, perquè jo sóc membre de l'Institut d'Estudis Catalans i ell és un desconegut.

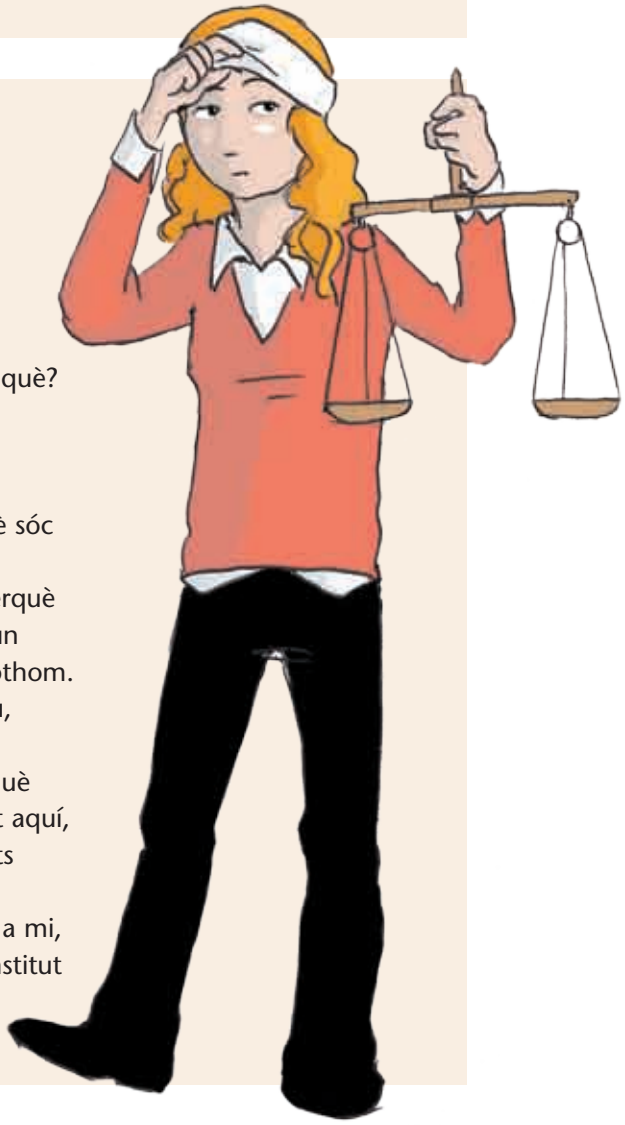

6. La feina de camioner ha de ser per a mi, perquè jo sóc un home i ella és una dona.
7. A la feina m'han d'apujar de categoria perquè treballo molt més que els altres.
8. He d'aprovar el curs, perquè sóc el més llest de tota la classe.

ELS ARTICLES

Article 6 PERSONALITAT JURÍDICA

S'entén per *personalitat jurídica* la qualitat per la qual es reconeix a una persona, entitat, associació o empresa, la capacitat suficient per contreure obligacions i realitzar activitats que generen plena responsabilitat jurídica.

S'entén per *persona jurídica* (o persona moral) l'ens en què, per a la realització de determinats fins col·lectius, les normes jurídiques reconeixen capacitat per ser titular de drets i contreure obligacions. És a dir, al costat de les persones físiques existeixen també les persones jurídiques, que són entitats a les quals el dret atribueix i reconeix una personalitat jurídica pròpia i, en conseqüència, capacitat per actuar com a subjectes de dret, això és, capacitat per adquirir i posseir béns de totes classes, per contreure obligacions i exercitar accions judicials.

La personalitat jurídica, doncs, no coincideix necessàriament amb l'espai de la persona física, sinó que és més ampli i permet actuacions, amb plena validesa jurídica, a les entitats formades per conjunts de persones o d'empreses.

En el nostre país, tots els majors de 18 anys tenen personalitat jurídica en el moment de tenir majoria d'edat. Abans dels 18 anys, però, també es té dret a

A partir dels 14 anys ja es pot

- Tenir el carnet d'identitat.
- Tenir llicència de conducció de ciclomotors de 45 cc.
- Fer de testimoni.
- Posar denúncies.
- Fer testament.

I a partir dels 16 anys

- Es pot treballar.
- Es poden pilotar motos de menys de 75 cc.

Quins altres drets creus que es podrien tenir abans dels 18 anys?

Observa el quadre.

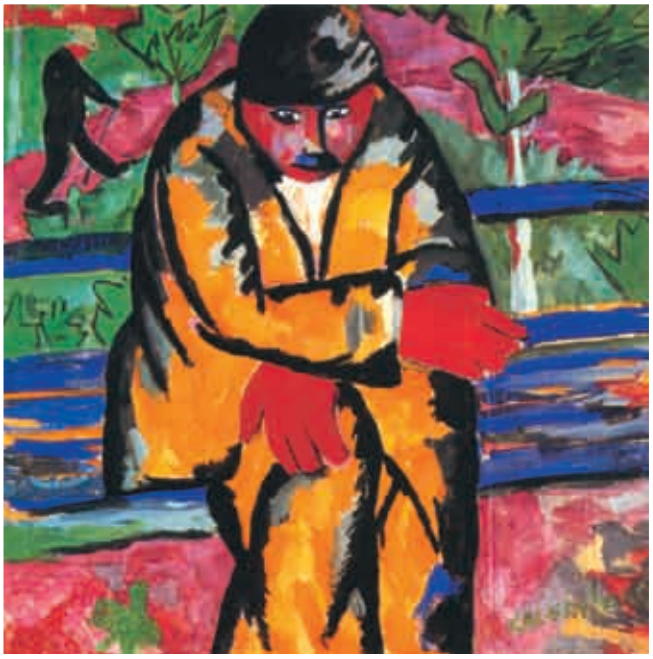

Kazimir Malevich. *En el bulevard*, 1910. Stedelijk Museum, Amsterdam.

Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.

Hi pot haver persones que no tinguin personalitat jurídica?

- Se sap si el pintor tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?

- Quina era la situació dels drets humans en general en aquella època?

Article 7 DISCRIMINACIÓ

La **discriminació** és el tracte diferent i menyspreador a una persona o col·lectiu en funció de les seves característiques ètniques, de sexe, d'orientació sexual, de religió, de parla, d'edat, de salut, d'estament social…

Discriminar és diferenciar negativament, apartar, assenyalar algú com a diferent per perjudicar-lo.

Alguns tipus de discriminació:

- Ser massa intel·ligent.
- Tenir un origen diferent del de la majoria, o del grup dels que tenen el poder (els no blancs a Europa o a l'Amèrica).
- Ser pobre.
- Ser immigrant.
- Patir una discapacitat o malaltia visible.
- Ser dona.
- No encaixar en els cànons de bellesa d'una cultura determinada.
- Exercir una professió no prestigiosa (sovint manual).
- Etc.

Observa el quadre.

Gentilment cedit per la Pennsylvania Academy of the Fine Arts, Filadèlfia. Joseph E. Temple Fund

Robert Gwathmey. *Escena de carrer*, 1938.
Pennsylvania Academy of the Fine Arts. Filadèlfia.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Quins personatges apareixen i què fan?
- En quin sentit aquest quadre ens mostra un tipus de discriminació?
- Ocorren avui dia fets com els representats? En quins llocs? Per quines raons?
- Busca informació sobre la vida de l'autor i el context històric de l'obra.
- Se sap si l'autor tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?

Un món de colors

Es tracta d'una activitat consistent a formar grups sobre la base d'un adhesiu col·locat al front.

L'objectiu és descobrir com afecta la igualtat o la diferència a l'hora d'acostar-nos a altres persones i quins són els nostres criteris per fer-ho. Experimentar com ens sentim segons si ens integrem en un grup o en quedem exclosos.

Com a material només calen adhesius de quatre o cinc colors i tres o quatre formes diferents.

Els participants es col·loquen en cercle i tanquen els ulls. La persona animadora col·loca un adhesiu al front de cada participant, evitant posar el mateix color a persones properes. Mentre els col·loca explica: "quan acabi, obriu els ulls i sense parlar heu de formar grups clarament separats en l'espai". En obrir els ulls, tothom veu el color de l'adhesiu dels altres però no sap el color del seu. Sense parlar, tothom s'acostarà als altres o se n'allunyarà segons si creuen que es tenen alguna cosa en comú. Quan els grups estiguin formats, es passa a l'avaluació.

Finalment, és convenient realitzar una avaluació en grup a partir, per exemple, de preguntes com les següents:

- Quin ha estat el criteri per formar els grups? Per què? És molt habitual que els grups es formin sobre la base del mateix color, però hi ha altres criteris possibles: grups dels colors de l'arc de Sant Martí, variats, sense tenir en compte l'etiqueta.
- Per quina raó ens acostem a qui més se'ns assembla?
- Què han pensat i sentit aquelles persones que s'han quedat sense grup?
- Què han pensat els que tenien grup? S'han adonat que algú quedava fora?
- Trobes algun paral·lelisme amb la vida real: discriminació, etc.?

Font: Paco Cascón. *11 Taller centreamericà d'educació per a la vida i la pau.* San Salvador, 1992.

Respon aquestes preguntes sobre tu mateix.

- En quines situacions ens hem sentit distints o discriminats pel color de la pell?
- En quines situacions ens hem sentit distints o discriminats pel sexe?
- En quines situacions ens hem sentit distints o discriminats per l'idioma?
- En quines situacions ens hem sentit distints o discriminats per la religió?
- En quines situacions ens hem sentit distints o discriminats per les opinions polítiques?
- En quines situacions ens hem sentit distints o discriminats per la posició econòmica?

Article 8 TRIBUNALS COMPETENTS

L'article 8 fa referència a tribunals que tinguin competència, que siguin legítims, que no siguin improvisats i que siguin neutrals.

Observa el quadre:

Gentilment cedit per la Pennsylvania Academy of the Fine Arts, Filadèlfia. Joseph E. Temple Fund

Horace Pippin. *John Brown va cap a la forca*, 1942.
Pennsylvania Academy of the Fine Arts. Filadèlfia.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Pel que has llegit, creus que hi ha víctimes de violacions dels drets humans? En cas afirmatiu, se sent empatia cap a elles?
- Quins altres personatges hi apareixen? (Responsables de la justícia, aliens als successos, etc.)
- Quin paper tenen els personatges que miren l'escena?

- Succeeixen avui dia fets com els representats? En quins llocs? Per quines raons?
- Busca informació sobre la vida de l'autor i el context històric de l'obra i amplia les informacions sobre la vida de John Brown.
- Quina era la situació dels drets humans, en general, en aquella època?
- Coneixes algunes pel·lícules que tractin sobre el tema de l'esclavatge?

John Brown

Torrington, Connecticut, 9 de maig de 1800 – Charlestown, Virgínia, 2 de desembre de 1859. Líder abolicionista nord-americà, els esforços del qual anaven encaminats a posar fi a l'esclavitud.

Exercí diferents oficis als diversos estats que va recórrer. Animat d'un fort esperit religiós, es va consagrar a la lluita contra l'esclavitud, especialment després del 1849, que va estar establert en una colònia de negres a North Elba (Nova York), i després de l'escaramussa que va sostenir el 1856 a Osawatomie (Kansas).

El 16 d'octubre de 1859, amb un reduït grup de persones i pretenent crear un refugi on allotjar esclaus prèviament alliberats per les armes, va assaltar i va prendre l'arsenal nord-americà de Harpers Ferry (Virgínia) i va assolir el control de la ciutat. El seu grup va ser envoltat per una companyia de l'exèrcit. Persones properes a Brown, entre les quals dos dels seus fills, van morir en la batalla que es va produir, i ell va ser ferit i obligat a rendir-se. Va ser detingut i acusat de traïció i assassinat. Va ser executat el 2 de desembre de 1859, a Charlestown (Virgínia), i així es va convertir en un màrtir de la causa abolicionista per a alguns, i en un extremista per a uns altres.

Aquests esdeveniments es narren en la pel·lícula *Camí de Santa Fe*, dirigida per Michael Curtiz, una pel·lícula dels anys quaranta que fou molt famosa, amb Errol Flynn i Olivia de Havilland com a protagonistes.

Article 9 DETINGUT, PRES O DESTERRAT ARBITRÀRIAMENT

Detenir vol dir privar de llibertat una persona sota la sospita que ha comès un delicte. De conformitat amb el que disposen l'article 17 de la Constitució Espanyola i l'article 520 de la Llei d'enjudiciament criminal, qualsevol persona que sigui detinguda ha de ser informada de manera immediata dels seus drets, que són:

- Tenir dret a estar informar dels fets que se l'imputen i de les raons que motiven la pèrdua de llibertat de la persona detinguda.
- Tenir dret a no declarar o fer-ho només davant del jutge.
- Tenir dret a no contestar alguna o algunes de les preguntes que se li formulin.
- Tenir dret a designar un advocat o que li designin un advocat d'ofici perquè assisteixi a les diligències policials i a qualsevol reconeixement d'identitat.
- Tenir dret a ser reconegut per un metge forense.
- Tenir dret a no declarar contra ell mateix i a no confessar-se culpable.
- La detenció de la persona detinguda i el lloc de custòdia en què es trobi s'han de posar en coneixement d'un familiar o de la persona que es designi.
- Tenir dret, en cas de ser estranger, que la detenció es comuniqui a l'oficina consular del seu país d'origen i a ser atès gratuïtament per un intèrpret.

Un cop s'han llegit aquests drets, se signa una diligència conforme li han estat comunicats.

Música

Escolta atentament aquesta cançó de la cantautora Maria del Mar Bonet, i valora'n tant la música com la lletra i la combinació de totes dues.

? Després d'escoltar-la un parell de vegades, intenta amb tres ratlles resumir la història que ens explica.

"Què volen aquesta gent?"

De matinada han trucat,
són al replà de l'escala;
la mare quan surt a obrir
porta la bata posada.

Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?

"El seu fill, que no és aquí?"
"N'és adormit a la cambra.
Què li volen al meu fill?"
El fill mig es desvetllava
Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?

De matinada han trucat,
són al replà de l'escala;
la mare quan surt a obrir
porta la bata posada.

La mare quan surt a obrir
porta la bata posada.

De matinada han trucat,
són al replà de l'escala;
terroristes tricornuts
amb la pipa carregada.

terroristes tricornuts
amb la pipa carregada!

I què volen? I què volen?
I què volen aquesta gent
que truquen de matinada?
Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?
Que truquen de matinada!
Que truquen de matinada!

"El seu fill, que no és aquí?"
"N'és adormit a la cambra.
Què li volen al meu fill?"
El fill mig es desvetllava.
"Què li volen al meu fill?"
El fill mig es desvetllava.

El seu fill és un drogat,
un porrero terrorista,
ja va temps que l'hem fitxat,
subversiu separatista
ja fa temps que l'hem fitxat,
subversiu separatista

I què volen? I què volen?
I què volen aquesta gent
que truquen de matinada?

Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?
Que truquen de matinada!
Que truquen de matinada!

De matinada han trucat,
la llei una hora assenyala.
I ara l'estudiant es mor
per preservar la democràcia.

I ara l'estudiant es mor
per preservar la democràcia!

Recordes amb devoció
cançonetes dels setanta.
Per tu tot això és passat,
I ara estem en democràcia.

Pot ser es que no ho pots veure
o pot ser no et dóna la gana
però, en aquesta democràcia encara
hi ha trucs a trenc d'alba. Encara!

Hi ha trucs a trenc d'alba. Encara!
hi ha trucs a trenc d'alba.
Encara...

- **Maria del Mar Bonet**
http://www.youtube.com/watch?v=eb96aGdw3wU

- **Versió de Sabor de Gràcia**
http://www.youtube.com/watch?v=mdw7FyiVMeE

- **Peptonirubio**
http://www.youtube.com/watch?v=Jrj4JvhCJY8

- **Versió de Joan Manuel Serrat**
http://www.youtube.com/watch?v=RZVNSVDudt4

Article 10 TRIBUNAL INDEPENDENT I IMPARCIAL

El tribunal és l'organisme jurídic que té la funció de jutjar. Pot jutjar un jutge o diversos (quan els casos son complexos) o un jurat popular.

Els jutges i magistrats s'han de regir per la seva independència i imparcialitat.

Independència
S'entén en un doble sentit: independència externa i independència interna.

- *Independència externa.* El poder judicial és un poder independent dels altres poders de l'Estat.
- *Independència interna*. Els jutges i magistrats adopten decisions d'acord amb el dret, sense que puguin rebre cap ordre, instrucció o suggeriment relatiu als fets sotmesos al seu judici. Les seves decisions només poden ser revisades mitjançant els recursos previstos legalment.

La independència implica que les decisions que es prenen s'hagin d'ajustar a l'ordenament jurídic. La decisió judicial ha de ser la conclusió d'un raonament jurídic motivat, mitjançant el qual s'apliquen les normes jurídiques al supòsit concret plantejat.

Imparcialitat
Els jutges i magistrats han d'aplicar la llei de forma imparcial, és a dir, que no han de prendre-hi part, han de ser objectius i atenir-se als fets, no a les seves conviccions o sentiments.

Algunes activitats

? Explica el significat de les expressions "tribunal independent i imparcial" i "condicions de plena igualtat". Per què és tan important que el tribunal sigui independent i imparcial?

- El Tribunal Suprem dels Estats Units el 2006 va declarar il·legals els tribunals militars creats pel Govern per jutjar els detinguts de la presó de la badia de Guantánamo. Busca informació sobre aquests presos, el motiu del seu empresonament, en quines condicions se'ls va detenir, els mètodes d'interrogatori, etc. Són procediments que respecten els drets humans dels detinguts?

- Busca exemples de notícies en la premsa, obres literàries o pel·lícules, sobre jurats populars que no hagin estat imparcials en funció de la seva composició.

- El jurat popular, és adequat per a tot tipus de delictes? Organitza un debat sobre el tema.

Literatura

"En Thomas Robinson va anar cap a l'estrada (...). En Tom va prestar jurament i es va asseure a la cadira dels testimonis.
En Tom tenia vint-i-cinc anys i estava casat i tenia tres fills i anteriorment havia tingut problemes amb la llei i se l'havia condemnat a 30 dies per escàndol públic.
– Devia ser un bon escàndol –va dir l'Atticus (advocat defensor).
– Per què va ser?
– Em vaig barallar amb un home que em va voler apunyalar.
– I et va arribar a apunyalar?
– Sí, senyor, però no em va fer mal...
– Va bé, i us van condemnar tots dos?
– Sí, senyor, i jo vaig anar a la presó, perquè no vaig poder pagar la fiança. Ell sí que la va pagar."

Harper Lee. *Matar un rossinyol*. Edicions 62, "MOLU". Barcelona, 2006, p. 248.

- Què en pots dir d'aquesta escena?
- Canviaria la teva opinió si et dèiem que en Tom era negre i l'altre home era blanc?
- Si en tens l'oportunitat, busca aquesta pel·lícula i mira-la.

Article 11 PRESUMPCIÓ D'INNOCÈNCIA

La presumpció d'innocència és un principi jurídic que, com a norma, estableix la innocència de la persona. La presumpció d'innocència és un dret i una garantia que té tota persona quan està immersa en un procés judicial, fins al moment en què sigui condemnada. És a dir, *tothom és innocent fins que no se'n demostri el contrari*. Només a través d'un procés o judici en el qual es demostri la culpabilitat de la persona, l'Estat podrà aplicar-li una pena o sanció.

Malgrat l'acceptació de la presumpció d'innocència, de vegades s'usen mesures com la presó preventiva, quan hi ha risc de fugida o perill que la llibertat de la persona afecti la investigació.

Observa el quadre i comenta'l amb relació a l'article 11.

Joan Ponç. *La Presó*, 1950. Col·lecció MACBA.
Procedent del Fons d'art de la Generalitat de Catalunya (Antiga Col·lecció Salvador Riera)

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.

- Succeeixen avui dia fets com el que representa el quadre? En quins llocs? Per quines raons?

- L'obra, pren partit sobre el tema tractat o no es pronuncia? És ambigua, és clara? Es presta a diferents interpretacions?

- Busca altres obres (de la mateixa època, anteriors o posteriors), en les quals es reflecteixi el tema del dret en qüestió, ja sigui a través de la representació de la vulneració d'aquest dret o del seu gaudi.

Article 12 PROTECCIÓ A LA VIDA PRIVADA

Tota persona té dret a la protecció del seu honor, a la vida privada, a la intimitat, a la pròpia imatge, a la confidencialitat i a la reputació. En aquest sentit, per exemple, la llei ha de limitar l'ús de la informàtica per tal de garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets.

Per honor s'entén l'estimació que cada persona té d'ella mateixa, és a dir, constitueix un valor d'autoconsideració i autoestima. Quant a la reputació, és l'honor extern, que té a veure amb la consideració i l'estima que els altres han de tenir d'una persona.

Respecte al concepte de *vida privada*, tots els juristes estan d'acord que és relatiu, que no hi ha una definició ni un concepte únics, que depèn de la societat, dels costums i de les tradicions. Per exemple, hi ha una gran diferència entre el que constitueix la vida privada d'una persona pública, amb la de la resta de la població. No es pot generalitzar, cal analitzar-ne les circumstàncies específiques en cada cas.

Aquest dret, però, sigui quina sigui la seva dimensió i obertura, obeeix a la necessària protecció de cada ciutadà que, tot i integrat en la col·lectivitat, és un ésser distint i únic, diferent dels altres.

La discussió sobre aquests drets humans i les seves violacions és molt antiga, però es renova constantment perquè el propicien certs factors de la vida moderna, com els avenços tecnològics i l'ús indegut moltes vegades dels mitjans de comunicació.

En aquest sentit, Victòria Camps, en "Responsabilidad de los medios de comunicación" (*Leviatán, Revista de hechos e ideas*. Madrid, 1995, p. 101), diu que existeix un "conflicte de drets recurrent en els mitjans de comunicació, el dret a la intimitat i a l'honor davant el dret a la llibertat d'expressió. És una realitat que el món de les telecomunicacions i la capacitat tècnica per obtenir qualsevol imatge està posant fi a un dret conquerit per la modernitat i la seva lluita per les llibertats individuals: el dret a la privacitat".

"La calúmnia" d'*Il barbiere di Siviglia*

Després d'escoltar aquesta peça de Rossini, si en tens l'oportunitat, comenta'n la lletra:

La calúmnia és un airet,
un ventijol força gentil
que insensible, subtil,
lleugerament, dolçament,
comença a remorejar.
A poc a poc, arrossegant-se,
a cau d'orella, sibilant,
llenegant, va brunzir
a l'orella de la gent
s'introdueix destrament
i estamordeix i infla
el seu cap i el seu cervell.
En sorgir de la boca
va creixent l'enrenou,
a poc a poc va prenent força,
vola d'un a un altre lloc;
sembra el tro, la tempesta
que al mig del bosc va xiulant,
embarbussant-se,
fins a glaçar-te d'horror.
Finalment surt de mare i rebenta,
es propaga, es duplica
i fa una explosió
com el tret d'un canó,
un terratrèmol, un temporal,
un avalot general
que fa ressonar l'aire.
I el calumniat mesquí,
envilit, trepitjat,
per tothom flagel·lat,
tindrà sort si es pot morir.

- Pots sentir-la a:

http://www.youtube.com/watch?v=D3awgOE8M40
http://www.youtube.com/watch?v=AFWRaKrmovY

- Per Pavarotti, a:

http://www.youtube.com/watch?v=8A3zetSuYRg

i a molts altres vídeos de You Tube.

Article 29 TOTA PERSONA TÉ DEURES ENVERS LA COMUNITAT

A la noció de *dret* li correspon, recíprocament, la de *deure*. Tot dret d'una persona implica el deure de respectar-lo en les altres persones. Així mateix, la persona ha de respectar els drets de les altres. Tant el dret com el deure són exigències morals que miren la persona, no tan sols en la seva dimensió personal, sinó també social.

Deure vol dir tenir l'obligació de fer, donar o pagar alguna cosa a algú. Significa també tenir obligacions nascudes del respecte, de la gratitud o d'altres motius.

El deure està en correlació amb el dret. Si una persona té un dret, vol dir que la resta l'ha de respectar. Així, si jo tinc el dret a la vida, les altres persones tenen el deure de no privar-me'n. Segons el paper social, la professió o la situació en què es troba una persona, està més o menys immersa en una xarxa de deures.

Els deures que fan referència a les lleis de l'Estat són els jurídics. Els deures també tenen una forta càrrega ètica: "el meu deure" és "el que he de fer", i és independent de les inclinacions i els desitjos.

> Aquí, *deure* és una obligació moral: "la necessitat objectiva d'una acció en virtut de l'obligació s'anomena deure".
> I. Kant.

Deure vol dir...

Posa exemples de diferents usos de la paraula *deure* per designar:

- Un deure legal. Per exemple, "he de pagar impostos".
- Una obligació professional.
- Una obligació jurídica.
- Una obligació familiar.
- Un deure cívic.
- Un deure humà.
- Una obligació moral.

Quins són els meus drets i deures?

Drets	Deures
1. Dret a l'educació.	*a*) Manteniment i custòdia de les meves propietats.
2. Propietat privada.	*b*) Assistència a l'escola.
3. Participació en les decisions familiars.	*c*) Obediència de les normes familiars.
4. Higiene.	*d*) Respecte a les propietats dels altres.
5. Dret a nom i cognom.	*e*) Votar.
6. Seguretat social.	*f*) Suport a la brigada d'investigació criminal.
7. Seguretat al carrer.	*g*) Cuidar-se i ser cuidat.
8. Respecte a la intimitat.	*h*) Enorgullir-se del propi nom.
9. Desenvolupar els meus talents artístics.	*i*) Tenir cura del cos.
10. Votar.	*j*) Respectar la natura.

Busca la correspondència entre drets i deures. Posa la lletra que correspongui al número que pertoqui.

Observa els quadres. Drets i deures

Montserrat Gudiol. *Grup de gent*, 1977. Col·lecció particular.

Eduardo Vicente. *Grup de joves*, 1965. Col·lecció Ana Manrique, València.

A tots els grups socials i a totes les comunitats, grans o petites, els individus tenim deures si volem respectar la convivència i garantir la supervivència del grup.

En aquests quadres hi apareixen alguns dels deures que tenen els personatges que els componen.

- Quins són els deures que hi ha en joc?
- Els diferents deures, són del mateix ordre?
- Què ens aporten aquests quadres sobre el tema dels deures?

Article 30 CAP PERSONA NI CAP ESTAT NO POT REALITZAR ACTES QUE SUPRIMEIXIN QUALSEVOL DELS DRETS I DE LES LLIBERTATS QUE S'ENUNCIEN EN AQUESTA DECLARACIÓ

Dit de manera positiva, tothom (persones, institucions i estats) ha de procurar que els drets d'aquesta Declaració siguin vigents. Tots i cadascun de nosaltres som responsables que la Declaració s'acompleixi.

Ser responsable

Etimològicament, vol dir: 'ser capaç de respondre'. El verb ***spondeo*** significa 'prometre solemnement', 'prometre pel meu honor', i s'usava especialment per als prometatges matrimonials. Així, *espòs* en català, *sposo* en italià, *esposo* en castellà o *époux* en francès, és el nom de qui promet. En anglès *sponsor* és qui protegeix o patrocina, i el prefix re-, indica que l'acció depèn de dues persones, de dos actors: si es respon cal que algú pregunti, cal interlocutor, sigui persona, valor, institució, etc.

Ser responsable és "respondre de", és a dir, poder argumentar per un mateix, poder justificar una opció. *Responsabilitat* vol dir, doncs, obligació de respondre, ser garant de certs actes.

Podem parlar de dos tipus de responsabilitat: la **responsabilitat subjectiva**, és a dir, la consciència que pren l'individu de la repercussió dels seus actes; i la **responsabilitat objectiva**, que prové d'una avaluació social, d'una opinió col·lectiva o d'un organisme especialitzat:

a) Subjectiva o responsabilitat davant d'un mateix. Hi ha moltes coses que no ens les mana la llei, sinó altres persones, o nosaltres mateixos. Ser responsable vol dir complir el que hom creu que es obligació o deure, encara que no s'hagi manat. Així, un alumne pot proposar-se d'estudiar, ajudar cada dia un company, o ser més amable amb els seus germans a casa... Només el fet de proposar-s'ho indica un grau de responsabilitat; i si compleix el que s'ha promès direm que és una persona responsable.

b) Objectiva o responsabilitat davant dels altres. Els altres no només poden ser jutges dels nostres actes (ens poden dir que hem fet malament perquè els

hem molestat, per exemple), sinó que en poden ser la referència: puc comportar-me de manera que faci bé als altres, que ajudi a qui ho necessita, que compleixi responsablement una decisió acceptada per la majoria a classe o en un altre lloc. Aquest tipus de responsabilitat pot ser civil: els metges, els advocats, els mestres... han de preocupar-se de tractar bé els altres. O pot ser la responsabilitat política: el polític, els sistemes de govern... estan al servei dels ciutadans i ells són la norma dels seus comportaments.

La responsabilitat, té atenuants?

? Segons la teva opinió, alguna de les circumstàncies següents poden ser atenuants de la responsabilitat? Per què?

- Haver nascut en un ambient d'incultura i delinqüència.
- Tenir uns pares que no t'han ensenyat a distingir el que és just del que és injust.
- Haver tingut una escola repressiva i autoritària.
- Tenir aquesta manera de ser i no poder canviar.

Preguntes per al diàleg. Qui és responsable dels actes?

? Si aboques la llet a taula, està malament? Ets responsable d'haver-la abocada?

? Si et despertes a mitjanit, ets responsable de despertar-te?

? Ets responsable de tenir gana?

? Si dius una mentida, has fet malament? Ets responsable de dir mentides?

- Si t'adorms al col·legi, ets responsable d'adormir-t'hi?
- Si pegues un animal, està bé? Ets responsable de pegar un animal?
- Si no endreces l'habitació, n'ets responsable?
- Si pegues un amic, està bé? Ets responsable de pegar un amic?
- Si t'enfades amb una persona, està bé? Ets responsable d'enfadar-t'hi?

Llegeix aquest poema de forma teatralitzada, posant molt d'èmfasi en el mot "podries".

"Podries"

Si haguessis nascut
En una altra terra,
Podries ser blanc,
Podries ser negre…
Un altre país
Fora casa teva,
I diries "sí"
En un altra llengua.
T'hauries criat
D'una altra manera
Més bona, potser
Potser més dolenta.
Tindries més sort
O potser més pega…
Tindries amics
I jocs d'una altra mena;
Duries vestits
De sac o de seda,
Sabates de pell
O tosca espardenya,
O aniries nu
Perdut per la selva.
Podries llegir
Contes i poemes,
O no tenir llibres
Ni saber de lletra.
Podries menjar
Coses llamineres
O només crostons
Secs de pa negre.
Podries ….podries…
Per tot això pensa
Que importa tenir
les mans ben obertes
i ajudar qui ve
fugint de la guerra
fugint del dolor
i de la pobresa
Si tu fossis nat
A la seva terra
La tristesa d'ell
Podria ser teva.

Joana Raspall

Aquest poema ens ajuda a pensar de quines coses som responsables. T'atreveixes a afegir-hi alguns "podries" més?

ACTIVITAT DE SÍNTESI

Fitxa de la pel·lícula

Títol original: *Changeling (El intercambio)*
Direcció: Clint Eastwood

Interpretació: Angelina Jolie (Christine Collins); John Malkovich (reverend Gustav Briegleb); Jeffrey Donovan (capità J. J. Jones); Jason Butler Harner (Gordon Northcott); Amy Ryan (Carol Dexter); Colm Feore (James Davis); Michael Kelly (Lester Ybarra); Geoff Pierson (S. S. Hahn); Denis O'Hare (Dr. Jonathan Steel); Eddie Alderson (Sanford Clark); Gattlin Griffith (Walter Collins).

Guió: J. Michael Straczynski
Producció: Clint Eastwood; Brian Grazer; Ron Howard, i Rob Lorenz
Música: Clint Eastwood
Fotografia: Tom Stern
Muntatge: Joel Cox
Disseny de producció: James Murakami
Vestuari: Deborah Hopper
País: EUA
Any: 2008
Durada: 141 min

Resum

Ciutat de Los Angeles, mes de març de l'any 1928. Un dissabte al matí en un barri obrer de la ciutat, Christine Collins, una mare soltera, es lleva per anar a treballar i s'acomiada del seu fill Walter de nou anys. En tornar a casa, el nen ha desaparegut sense deixar cap rastre. Denuncia el fet a la policia i comença una recerca que resultarà infructuosa. Després de cinc mesos, la policia diu haver-lo trobat a l'estat d'Illinois, i s'organitza un retrobament entre mare i fill a l'estació, per fer publicitat, ja que les acusacions de corrupció i la poca traça en la resolució de casos similars sacsegen l'estament policial. Però només de veure'l, Christine s'adona que aquest noi no és el seu fill. Atordida per les anades i vingudes de la policia, els reporters i les seves pròpies emocions, Christine el deixa quedar-se a dormir, encara que sap que no és en Walter, el seu fill.

Intenta convèncer la policia que segueixin buscant, però aviat descobrirà que a l'època de la prohibició a Los Angeles una dona no es pot enfrontar al sistema si vol sobreviure. Christine té una gran tenacitat i no deixa en pau el sistema, de manera que la policia decideix tancar-la en un manicomi. Tractada de boja i incapacitada, per fi troba un aliat. Es tracta del reverend Gustav Briegleb, que li dóna suport perquè denuncii públicament la seva història davant els mitjans de comunicació i que l'ajuda a lluitar contra les autoritats municipals i a trobar el seu fill.

La pel·lícula està basada en un fet que va fer trontollar el sistema legal californià.

Per al professorat

La pel·lícula està basada en la narració "Els crims de Wineville", que relata uns fets reals i que va ser el detonant per destapar la corrupció que hi havia en el departament de policia de Los Angeles.

Com a pel·lícula és un curs intensiu de drets humans. Cal admetre que és una pel·lícula dura, especialment pels temes que toca i per la manera de fer-ho: el muntatge, el guió i la tensió dramàtica estan molt aconseguits. La presentació és ràpida, però la situació d'angoixa prolongada com ho mostren les proves, la cerca d'ajuda, les amenaces, la reclusió, el metge, l'explicació de la prostituta, les terribles paraules "habitació 18", la revelació del nen, la reconstrucció dels fets, la detenció, l'entrevista final, la condemna.

Tot i que la pel·lícula està ambientada durant la dècada dels anys vint, té una lectura actual. Ens posa davant d'una societat en decadència on els ciutadans –representats metafòricament pels infants desapareguts o morts– es converteixen en les principals víctimes de la impunitat, la manipulació i la manca d'escrúpols dels poders fàctics.

A part de la història principal, hi trobem altres aspectes interessants que cal fer notar:

- En primer lloc, tenim la corrupció del departament de policia de Los Angeles. A l'època de la repressió, la ciutat tenia una infraestructura governamental despòtica i corrupta que no tenia res a envejar a la dels caps mafiosos del moment. Quan Christine els planteja un seguit de situacions, que posen de manifest la incapacitat policial per solucionar el conflicte, no tindran cap mena d'escrúpol a proposar-li que es quedi amb un fill que no és el seu, i després a desacreditar-la, a tancar-la, i fins i tot a vexar-la per aconseguir el propòsit de fer-la callar quan ella refusa aquest fet i pretén seguir endavant amb la recerca.

- També mostra el maltractament de les dones en l'època que descriu, ja que ens trobem en un entorn dominat per homes en què les dones fan treballs menors o son mestresses de casa. I la indefensió i la vulnerabilitat d'una dona, que a més és mare soltera.

- Indirectament, però amb claredat, descriu com són les injustícies que hi havia als manicomis de l'època, ja que els processos penals eren bastant ambigus: en aquests centres es podien empresonar persones a les quals la policia els posava l'etiqueta d'anar "contra l'ordre establert".

- També se'ns presenta una altra història, narrada per un infant, que ens desvetllarà una part de la història d'en Walter.

- Subtilment, però de manera explícita i en un pla molt curt, es mostra una execució a la forca.

Segurament, segons el punt de vista o la sensibilitats dels espectadors, trobarem encara altres aspectes d'interès.

Títol. Comenta les diferències de títols en anglès (*Changeling*) i en castellà (*El intercambio*).

Per què creus que a l'Amèrica del Sud s'ha traduït per *El sustituto*?

Caràtules. Comenta la diferència de les dues caràtules abans de veure la pel·lícula, i quan l'hagis vista digues quina creus què és la més adequada i per què.

Personatges. Rellegeix l'enunciat dels articles i exemplifica algun moment o personatge de la pel·lícula que pugui il·lustrar el contingut dels drets.

Article 6	
Article 7	
Article 8	
Article 9	
Article 10	
Article 11	
Article 12	
Article 29	
Article 30	

Escenes de la pel·lícula: anàlisi, comentari i situació dins el film

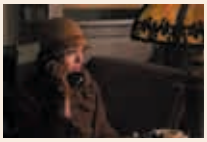

Qüestions

- És una situació extrema o és possible?
- Saps d'algú que hagi tingut algun tipus d'experiència semblant?
- Què caldria fer perquè aquestes coses no passessin?
- Diries que hi ha hagut canvis favorables d'ençà dels anys vint?
- Quina mena de sentiments t'han provocat els personatges principals?
- Et pots posar a la pell de la mare?
- Et pots posar a la pell del fill?
- Creus que des de la teva parcel·la d'acció pots fer alguna cosa perquè aquests fets no succeeixin?

Valoració de la pel·lícula

- Què has après?
- Què t'ha sorprès?
- Si la recomanessis a un amic o amiga, què li diries?
- Encara que els fets parlin d'un altre país i d'un altre moment, a nosaltres ens diu alguna cosa avui?

PODEM CANVIAR LES COSES?

Desenvolupar actituds implica un posicionament actiu, per això és fonamental que a més de la conscienciació hi hagi acció.

Els joves veuen que hi ha violacions dels drets humans massa sovint i això desanima i, de vegades, fins i tot tira per terra els nostres esforços educatius. Al capdavall, ens pregunten de què ens serveix saber sobre la Declaració Universal dels Drets Humans, si a la vida real no s'acompleixen?

Desgraciadament, no podem detenir aquestes violacions només amb l'educació, almenys a curt termini.

En grup, busqueu a Internet persones d'altres països vinculades a algun dret que us interessi particularment i organitzeu un fòrum de discussió.

Elaboreu un vídeo simple o bé organitzeu una producció teatral sobre algun dels temes plantejats en els drets que hem tractat.

AUTOAVALUACIÓ

Cinc o deu minuts abans d'acabar-se la classe i asseguts en cercle, repassem el procés que hem fet, sigui després d'una activitat o d'un bloc.

1. Què he après després d'analitzar aquest conjunt d'articles?
2. Què m'ha sorprès?
3. En quin sentit m'afecten a mi aquests drets?
4. Com m'he sentit?
5. Quin aspecte dels que s'han treballat m'ha interessat més?
6. Treballar aquests principis, m'ha fet canviar alguna opinió?

Aquesta activitat pot ser llarga o breu, dependrà del valor que li doneu i de si voleu que tothom intervingui en cada pregunta o que cadascú contesti la pregunta que vulgui.

DRETS CIVILS I POLÍTICS

ESQUEMA I ENUNCIAT DELS DRETS

Els drets civils i polítics són els que corresponen al ciutadà com a membre que participa directament o a través dels seus representants en una societat. El terme *dret civil* indica la possibilitat d'exercir les llibertats civils. L'arrel de la paraula *civil* reflecteix l'associació entre un seguit de drets i la noció de ciutadania. El terme *dret polític* es refereix a poder dur a terme accions com: votar, afiliar-se a un partit polític, ser triat per a un càrrec electe, formar part d'un govern, participar en la presentació de queixes al defensor del poble, o liderar una consulta popular. Tots aquests drets parteixen del valor de la llibertat de l'individu i s'orienten cap a la seva protecció i potenciació perquè aquest esdevingui un ciutadà actiu i implicat en la comunitat.

Avui, la majoria de les societats occidentals pressuposen que tothom té aquests drets i llibertats, que són profundament valorats perquè s'associen amb el concepte modern de *democràcia* fins al punt d'afirmar que aquests drets són els pilars que suporten les societats modernes. Avui dia, però, la noció de ciutadania guanyada en néixer, pot dependre del lloc on es resideix; així, si un individu es trasllada a un altre país, la quantitat de drets com a ciutadà que li seran garantits dependrà de la seva situació i de les lleis que li garanteixi l'Estat on resideix.

Els drets civils i polítics estableixen un límit d'actuació de l'Estat, el qual no pot suspendre ni interferir, a excepció feta dels casos extrems com els estats d'emergència, d'excepció i de setge, tal com preveuen la majoria de textos constitucionals democràtics.

ENUNCIAT DELS DRETS

Article 13

1. Tota persona té dret a circular lliurement i a triar la seva residència dins les fronteres de cada Estat.
2. Tota persona té dret a sortir de qualsevol país, fins i tot el propi, i a retornar-hi.

Article 14

1. En cas de persecució, tota persona té dret a cercar altres països i a beneficiar-se'n.
2. Aquest dret no podrà ser invocat contra una persecució veritablement originada per delictes comuns o per actes oposats als objectius i principis de les Nacions Unides.

Article 15

1. Tota persona té dret a una nacionalitat.
2. Ningú no ha de ser privat arbitràriament de la seva nacionalitat, ni del dret de canviar de nacionalitat.

Article 16

1. Els homes i les dones, a partir de l'edat núbil, tenen dret, sense cap restricció per motius de raça, nacionalitat o religió, a casar-se i a fundar una família. Gaudiran de drets iguals pel que fa al casament, durant el matrimoni i en la seva dissolució.
2. Només es realitzarà el casament amb el lliure i ple consentiment dels futurs esposos.
3. La família és l'element natural i fonamental de la societat i té dret a la protecció de la societat i de l'Estat.

Article 20

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió i d'associació pacífiques.
2. Ningú no pot ser obligat a pertànyer a una associació.

Article 21

1. Tota persona té dret a participar en el Govern del seu país, directament o per mitjà de representants lliurement elegits.
2. Tota persona té dret, en condicions d'igualtat, a accedir a les funcions públiques del seu país.
3. La voluntat del poble és el fonament de l'autoritat de l'Estat; aquesta voluntat s'ha d'expressar mitjançant eleccions autèntiques, que hauran de fer-se periòdicament per sufragi universal i igual i per vot secret o per un altre procediment equivalent que garanteixi la llibertat de vot.

Article 28

Tota persona té dret a un ordre social i internacional en què els drets i les llibertats proclamats en aquesta Declaració puguin ser plenament efectius.

CONCEPTES COMUNS: PARTICIPACIÓ, PAÍS/NACIÓ/ESTAT

PARTICIPACIÓ

Dir participar és dir opinar, proposar, criticar... però també implicar-se, ser-hi, formar part activa de la pròpia ciutat. Hi ha moltes formes i graus de participació, alguns més institucionals, com les entitats o associacions de la ciutat, i d'altres més informals.

Participar en la vida de la ciutat implica dialogar. En el diàleg, les persones intercanvien les seves idees i parers, però per arribar a un consens i superar les particularitats cal aprendre a superar la pròpia visió i proposar trobar junts camins per conviure.

Participar significa vincular-se, sentir-se coresponsable, ser part d'un grup que es pot moure per relacions de cooperació o de competició, però que es troba dins un cos social.

Participar és integrar-se, defugir les actituds aïllades, solitàries i de vegades insolidàries. Quan participem ens sentim part d'un tot, ens sabem lligats a un grup, a un col·lectiu, i per tant ens trobem menys sols, menys febles.

Quina relació hi ha entre el significat d'aquestes paraules?

- Col·laborar.
- Cooperar.
- Contribuir.
- Coparticipar.
- Compartir.

Quin sentit té el diàleg?

? Quines d'aquestes frases donen sentit al diàleg com a forma de participació?

a) Completar les teves pròpies idees a partir de les dels altres.
b) Les pròpies opinions resulten més riques i fèrtils.
c) Parlar amb els altres és perdre molt de temps.
d) Cada opinió té molts matisos i el diàleg ens ajuda perquè permet aclarir les ambigüitats
e) A mi m'agrada dialogar especialment quan em deixen parlar a mi.
f) Després de parlar una bona estona, em quedo amb les meves idees.
g) Incorporo moltes idees dels altres.
h) M'agrada dialogar però no escoltar X perquè ja sé el que dirà.
i) Solament m'agrada dialogar quan dubto d'alguna cosa.
j) Com més segur estàs d'alguna cosa més l'hauries de contrastar.
k) Descobreixes els amics en el diàleg.
l) En un diàleg pots acabar barallant-te.

Com dialogar?

Decàleg del conversador democràtic

1. En un diàleg, habitualment, totes les persones tenen les seves raons per justificar les seves conductes i opinions.

2. Que no estiguis d'acord amb algú no significa que tinguis raó ni que no la tinguis. Significa simplement que dues persones no estan d'acord.

3. Cal estar convençut que "afluixar" no és signe de debilitat, sinó d'intel·ligència.

4. Si al final d'un diàleg, t'adones que no tenies raó, no t'has de desesperar; pregunta't què has après.

5. La tolerància, i la seva cosina germana la paciència, són les millors virtuts d'un bon conversador i un mitjà excel·lent per solucionar conflictes.

6. Atacar l'altre, cridar-lo, insultar-lo, no és cap argument definitiu ni serveix per res. A tot estirar demostra la debilitat dels teus arguments.

7. Comença les teves intervencions dient: "jo crec", "em sembla", "penso", "diria", i evita les frases taxatives com "les coses són així".

8. Intenta no negar de forma radical les opinions dels altres. Comença les teves respostes d'aquesta manera: "El teu punt de vista està ben plantejat, però jo crec..." o bé "Potser tens raó, però opino que...".

9. No et deixis endur per la passió i aprèn a escoltar amb atenció el que diuen els altres. El teu silenci t'ajudarà a comprendre els altres.

10. Una mica d'humor en qualsevol conversa aplana dificultats i almenys alegra i tranquil·litza els ànims.

Activitats

1. Organitzeu una discussió sobre un tema d'actualitat política o conflicte en el centre o tema d'interès general. Dividiu la classe per la meitat, en dos grups. Un grup porta a terme la discussió i l'altre fa de grup d'observació. Cada membre del grup d'observació observa un membre del grup que discuteix. El grup d'observació escriu en un paper les intervencions del membre al qual observa, fixant-se especialment en les ocasions en les quals segueix o contradiu algun dels punts del decàleg del conversador democràtic.

2. Organitzeu la classe per parelles. Cada parella escull un punt del decàleg i escriu una petita conversa en la qual no es respecti aquest punt. A continuació han de llegir en veu alta el seu text i la resta de la classe ha d'endevinar de quin punt es tracta.

3. Organitzeu la classe per parelles. Cada parella ha de resumir els punts del decàleg en una frase breu, de forma directa o metafòrica a l'estil d'una sentència, eslògan o lema. Per exemple: "Insultar no és raonar."

PAÍS, NACIÓ, ESTAT

Aquests termes són complexos, perquè tot i tenir darrere una realitat objectiva, sovint es confonen o se'ls usa de manera esbiaixada.

Estat. És una entitat formada per:

- Un poder polític: una forma de govern (república, monarquia...), unes institucions polítiques (parlament, poders delegats...), que posseeixen l'autoritat per establir les normes que regulen una societat, que tenen sobirania interna i externa sobre un territori definit, unes lleis i un exèrcit (quasi tots els estats).

- Un territori, amb unes fronteres ben definides que exclouen els altres estats.
- Una població, considerada com "els ciutadans de tal Estat".
- L'Estat inclou el control d'institucions com les forces armades, l'Administració pública, els tribunals i la policia.

Necessàriament, un Estat ha de tenir aquests components.

Nació

El terme *nació* té dues accepcions, una de política i una de cultural: la nació com a entitat política, en l'escena juridicopolítica, és el subjecte polític en el qual resideix el poder constituent d'un Estat; la nació cultural, concepte socioideològic més subjectiu i ambigu que l'anterior, pot definir-se com una comunitat humana amb certes característiques culturals comunes a les quals es dota d'un sentit eticopolític. La paraula *nació* s'empra en la vida quotidiana amb múltiples significats: estat, país, territori o els seus habitants, ètnia i d'altres.

Espanya com a Estat està format per diverses nacionalitats històriques o nacionalitats, que són les comunitats autònomes amb una identitat col·lectiva, lingüística i/o cultural diferenciada, segons els seus estatuts autonòmics, de la resta de la nació.

Si bé la majoria de nacions s'identifiquen amb un territori, aquest no necessàriament ha d'existir. La nació no té fronteres excloents, sinó zones de transició o de contacte entre nacions. La Franja, zona entre Catalunya i l'Aragó, o els dos vessants dels Pirineus –avui territori espanyol i francès– són exemples de zones de transició entre llengües i cultures.

Una determinada cultura o poble, quan es pot definir com a nació? Evidentment, haurem d'acudir a l'entitat cultural i lingüística. Però no podem oblidar que la nació és una creació històrica, i haurem d'acudir necessàriament a la voluntat de la gent d'identificar-se amb aquest cultura. En definitiva, el sentiment, la voluntat de ser nació és un factor determinant de la seva existència.

Avui dia es considera que perquè un grup humà pugui ser considerat nacional cal que compleixi tres condicions bàsiques formades al llarg del temps:

- Que aquesta comunitat de persones habiti en un espai geogràfic concret i ben delimitat.
- Que hi tingui unes diferències o senyals d'identitat (com ara la llengua), algunes tradicions i lleis o algun element físic (un paisatge determinat, per exemple) que es puguin considerar emblemàtics, i fins i tot certes maneres de ser col·lectives marcades per una cultura comuna.
- Que hi hagi una consciència de grup, també anomenada *consciència nacional*, en el sentit de posseir de manera permanent el sentiment i la voluntat de pertànyer a un grup de persones, a una col·lectivitat concreta.

País

És una paraula més genèrica. Hem de recordar que el concepte de *país* és una creació de la geografia. Assimilable al concepte ampli de paisatge, es defineix *país* com el conjunt d'espais geogràfics que tenen una determinada entitat.

Així el concepte de *país* és aplicable a moltes realitats: França és un país com també ho són per exemple el País Basc, Còrsega, o els països de l'àrea mediterrània (no identificables exactament amb els estats de l'àrea mediterrània). De la mateixa manera, podem parlar de països rics i pobres (de manera genèrica, tot i que és millor parlar d'estats quan assenyalem aquests territoris al mapa), països desèrtics, països tropicals, etc.

Aquest terme presenta menys problemes que els anteriors, ja que se sol referir a un àmbit purament geogràfic.

En quins casos usaries el mot

? **País** **Nació** **Estat** **Altres** **?**

a) Parlant d'Escòcia.
b) Parlant d'Anglaterra.

c) Parlant de la Gran Bretanya.
d) Parlant d'Andalusia.
e) Parlant de Galícia.
f) Parlant d'Itàlia.
g) Parlant del Magreb.
h) Parlant dels kurds.
i) Parlant de…

ELS ARTICLES

Article 13 CIRCULAR LLIUREMENT

Reconèixer una personalitat jurídica significa que una persona està sota la protecció del sistema jurídic del país on es troba. I això passa amb la gent que viu i treballa en el lloc on ha nascut. Però hi ha persones que viuen i treballen en un lloc on no han nascut, i que per situacions diverses no poden gaudir d'aquests avantatges perquè no tenen "papers", és a dir, estan indocumentats.

Definició: l'expressió "sense papers" fa referència a un ciutadà estranger que es troba a un altre país sense la documentació o no disposa dels requisits que les lleis en matèria d'estrangeria exigeixen en aquest sentit. Per exemple, un permís de residència, un visat legal, etc.

Sense papers

? Busca què significa l'expressió "sense papers", i relaciona-la amb la qüestió de la identitat.

- Si no tens papers no ets ningú?
- Si tens papers ets algú?
- Són més importants els papers que les persones?
- Què implica no tenir papers?
- Coneixes algú "sense papers"?
- Quins són aquests papers? Esbrina a la web del Ministeri de l'Interior quins són "els papers" que una persona immigrant necessita per residir i treballar a Espanya en aquests moments.

Entre tots, procurem representar què significa viure en una societat "sense papers". Especialment, analitzarem què comporta, què implica, com afecta a aquestes persones i ens preguntarem què podem fer per elles.

Observa el quadre.

Uxío Souto. *Emigrante*, 1963. Col·lecció de la família Souto Aliseda.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Apareixen víctimes de violacions dels drets humans? En cas afirmatiu, se sent empatia cap a elles?
- Succeeixen avui dia fets com els representats? En quins llocs? Per quines raons?

Busca informació sobre la vida de l'autor i el context històric de l'obra.

- Se sap si l'autor tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?
- Quina era la situació dels drets humans en general en aquella època?
- Quina era la situació del dret concret de la Declaració Universal al qual s'associa l'obra en aquestes pàgines?
- L'obra, pren partit sobre el tema tractat o es limita a exposar-lo sense pronunciar-s'hi? És ambigua, es presta a diferents interpretacions?
- L'obra escollida, és apropiada per representar el dret al qual hi ha associat? És forçada l'associació? Encaixaria millor amb un altre dret de la Declaració Universal? O potser amb cap?

Article 14 ASIL

Molta gent ha de marxar del seu país per raons ben diferents. Aquí hi ha una gran colla de paraules que de vegades confonen les situacions.

Refugiat:
persona que ha abandonat el seu país perseguit per raons de raça, religió, opinió pública, etc.

Desplaçat:
persona que ha abandonat forçadament el seu país temporalment.

Exiliat:
persona que demana permís a un país per poder-s'hi instal·lar i estar-ne a redós.

Migrant:
persona que va a un altre país per tenir millors oportunitats de feina i de vida.

Busca exemples a la premsa d'aquestes diferents categories.

Llegeix atentament aquest poema i comenta'n el sentit.

"L'exiliat"

Així que pugui tornaré, germans,
perquè de fet us enyoro.
Ara visc a l'exili i tafanejo
tots els llibres.
No pot ser que el camí
s'hagi esborrat per sempre.
És dur de viure sol
i sempre em dic
que no hem de pensar en la mort,
que no hem de voler pensar en la mort,
per tal que mai no arribem a disfressar-nos
amb un hàbit de discreta resignació.
L'esperança és el do dels qui sofreixen.

Miquel Martí i Pol

També es pot escoltar la cançó tradicional catalana "L'emigrant", amb lletra de Jacint Verdaguer, en diferents versions.

Algunes versions

- Victòria dels Àngels:
http://www.youtube.com/watch?v=XHJCuMaTtrQ
- Montserrat Caballé:
http://www.youtube.com/watch?v=zialr9HBPnw
http://www.youtube.com/watch?v=MbOvfZxNNSA
- Plácido Domingo:
http://www.youtube.com/watch?v=Y4HbCC_HYCs

"L'emigrant"

Dolça Catalunya,
pàtria del meu cor,
quan de tu s'allunya
d'enyorança es mor.

I

Hermosa vall, bressol de ma infan-
tesa,
blanc Pirineu,
marges i rius, ermita al cel suspesa,
per sempre adéu!
Arpes del bosc, pinsans i caderne-
res,
cantau, cantau;
jo dic plorant a boscos i riberes:
adéu-siau!

II

¿On trobaré tos sanitosos climes,
ton cel daurat?,
mes ai, mes ai!, ¿on trobaré tes
cimes,
bell Montserrat?
Enlloc veuré, ciutat de Barcelona,
ta hermosa Seu,
ni eixos turons, joiells de la corona
que et posà Déu.

III

Adéu, germans; adéu-siau, mon
pare,
no us veuré més!
Oh, si al fossar on jau ma dolça
mare
jo el llit tingués!
Oh mariners, el vent que me'n
desterra,
que em fa sofrir!
Estic malalt, mes ai!, torneu-me a
terra,
1que hi vull morir!

Busca informació sobre ACNUR, l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats.

Testimonis

"La policia sèrbia ens va deixar 15 minuts per fer les maletes i anar-nos-en de casa. Però la policia macedònia ens ha mantingut aquí en condicions inhumanes."

Vicar, refugiat albanokosovar

"La majoria dels refugiats pateixen diarrees i infeccions a la pell. Al camp no hi ha aigua per rentar-se, i les latrines estan desbordades. Ens fa por que es produeixi una epidèmia en aquest camp."
Rudolph, Metges sense Fronteres, Zaire

"Estàvem tips de pidolar una mica de menjar cada dia, així que vam decidir tornar a casa on, si més no, podríem conrear alguna cosa. Vam trobar les nostres cases destruïdes. Els nostres camps estaven arrasats. Els animals havien desaparegut. Ara no tenim res."
Margarita, desplaçada, Colòmbia

Article 15 NACIONALITAT

Diem que les persones tenen una nacionalitat quan viuen en una geografia comuna i comparteixen una història i una llengua, o una religió, unes tradicions, etc.

Naixem en algun lloc. Per la nostra biologia, les mares donen a llum en un espai geogràfic i això és natural. Per què, doncs, tenir nacionalitat és plantejat com un dret?

La nacionalitat és actualment un dels elements més importants que ens permet identificar-nos a nosaltres mateixos. Esdevé un element fonamental per al nostre desenvolupament personal. Així, doncs, disposar d'una nacionalitat ajuda a reforçar l'autoestima i participa en l'afirmació de la dignitat dels éssers humans.

Hi ha moltes maneres d'obtenir la nacionalitat; vegem-ne algunes:

Dret sanguini
A Espanya funciona el que es diu jurisdicció de sang: només és espanyol/a qui neix de pare o mare espanyols, no qui neix en terra espanyola

Dret de sòl
Hi ha països en què regeix el dret de sòl, que vol dir, per exemple, que és anglès aquell infant que neix a Anglaterra. Però no és espanyol qui neix en sòl espanyol. Dret a la terra, en podríem dir.

A la majoria d'estats europeus és vigent el primer dret, i a la majoria de països americans, el segon.

En determinades situacions es pot parlar de **doble nacionalitat**, per exemple si un espanyol va emigrar a l'Argentina i hi va tenir un fill pot tenir doble nacionalitat, la de sang pel pare o mare i la del sòl que l'acull.

Arribem al món ja situats.

Demaneu a l'alumnat que debati la relació existent entre la nació i la identitat cultural. En regions on la diversitat és molt important, aquest debat demana una especial atenció. En aquest sentit, convé estudiar els papers d'identitat (carnets, passaports) que permeten demostrar la nacionalitat.

Metodologia A:

a) Presenteu un mapa del món a l'alumnat, i expliqueu-li la localització dels diferents estats i nacions. Pot ser interessant combinar un mapa d'estats amb un de nacions; *b*) demaneu-los que escullin algun país; *c*) discutiu amb l'alumnat el concepte de frontera nacional i estatal, així com el concepte de pàtria; *d*) demaneu-li que faci ninots de paper i que el pintin amb els colors dels vestits tradicionals de cada lloc; *e*) col·loqueu els ninots sobre el mapa.

Metodologia B:

a) Demaneu a l'alumnat que consideri la seva classe com si fos el seu propi país; *b*) l'alumnat ha de dissenyar un logo i cadascú es farà un carnet amb aquell logo; *c*) els carnets d'identitat serviran de passaport sense el qual cap alumne no serà autoritzat a anar d'una classe a l'altra, o a altres espais com la biblioteca, els lavabos, etc., ja que aquests llocs seran considerats com a països estrangers; *d*) altres estudiants tenen permís d'entrar a la classe; *e*) l'alumnat té el paper de ser o no ser ciutadà d'un país; *f*) acabeu la sessió amb les preguntes següents: coneixes algun país del qual la població hagi hagut de fugir perquè estava perseguida i s'hagi hagut de refugiar a algun altre país? Quines conseqüències té el fet de no pertànyer a cap Estat? Creus que una persona en aquestes condicions pot gaudir d'un nivell de vida normal?

Completa aquestes qüestions, que ens diran molt sobre la teva identitat.

- La meva família (gran o petita, quin lloc hi ocupes, etc.).
- El meu barri.
- La meva escola o institut.
- El meu poble o ciutat.
- La meva llengua o llengües.
- La meva religió.
- La meva regió.
- El meu país.
- El meu continent.
- El meu hemisferi.
- El meu planeta.

El carnet d'identitat i el passaport

? Busca les diferències i semblances entre un carnet d'identitat i un passaport.

? Busca les diferències entre la utilitat i les dades que apareixen d'aquests dos carnets.

? Quina diferència hi ha entre tenir un carnet d'identitat i un passaport?

SMETANA *La meva pàtria* (o *el meu país*)

És anomenada *música nacionalista* la que usa materials musicals que tenen un rerefons folklòric recognoscible perquè s'inspiren en melodies, ritmes o harmonies de músiques tradicionals.

Aquest tipus de música sorgeix a final del segle XVIII, en ple romanticisme musical. Alguns dels països relacionats amb molta freqüència al nacionalisme són Rússia, Txecoslovàquia, Noruega, Finlàndia, Espanya, Gran Bretanya i els Estats Units. Alguns músics representatius:

1 Rússia
- 1.1 Mikhail Glinka (1804-57)

2 Txecoslovàquia
- 2.1 Bedrich Smetana (1824-1884)
- 2.2 Antonín Dvorak (1841-1904)
- 2.3 Leos Janacek (1854-1928)

3 Hongria
- 3.1 Béla Bartók
- 3.2 Zoltán Kodály

4 Noruega
- 4.1 Edward Grieg

5 Finlàndia
- 5.1 Jean Sibelius (1865-1957)

6 Espanya
- 6.1 Isaac Albéniz (1860-1909)

7 Mèxic
- 7.1 Manuel M. Ponce (1882-1948)
- 7.2 Carlos Chávez (1899-1978)
- 7.3 José Pablo Moncayo (1912-1958)
- 7.4 Silvestre Revueltas (1899-1940)

8 Gran Bretanya
- 8.1 Parry de José (1841-1903)
- 8.2 Charles Stanford (1852-1924)
- 8.3 Alexander Mackenzie (1847-1935)

9 Estats Units
- 9.1 Charles Cadman (1881-1946)
- 9.2 Arturo Farwell (1872-1952)

Bedrich Smetana (1824-1884), de Bohèmia, va ser el primer gran compositor nacionalista txec. El seu treball més representatiu, *La meva pàtria*, és un poema simfònic de sis parts. Les parts van ser concebudes com a obres individuals i també així solen ser interpretades, especialment el segon poema simfònic, *Vltava*. Cada poema presenta diversos aspectes del paisatge, els costums, la història o les llegendes de Bohèmia.

Escolta atentament l'audició.

? Quina de les sis peces t'ha evocat més i variats paisatges o vistes?

Vyšehrad

Dura uns catorze minuts i descriu el castell o fortalesa de Vyšehrad, construït al segle x i que va ser la cort dels antics reis txecs. L'obra s'inicia amb la música de l'arpa de Lumír, cantant de la cort; després descriu l'arsenal del castell. En la part següent, Smetana descriu la seva història, i acaba amb una marxa. L'arpa sona de nou per evocar la bellesa del castell. Finalment es pot sentir el discórrer del riu Moldau, i el poema acaba tornant a sentir el so de l'arpa de Lumír.

Vltava

El segon poema porta el nom del riu Vltava o, en alemany, Moldau, i la seva durada és d'uns dotze minuts. És l'obra més coneguda de l'autor, i es basa en una adaptació d'un antiga cançó popular.

La composició descriu el curs del riu: el naixement en dues petites fonts, el discórrer a través de boscos i prats, de paisatges on se celebra un casament camperol, o observant com dansen les fades a la llum de la lluna; continua amb els ràpids de Sant Joan i, finalment, descriu l'arribada a Praga quan ja és un riu ample i tranquil, sota la presència del castell de Vyšehrad.

Å árka
Porta el títol del déu de la guerrera amazona Å árka, de l'antiga llegenda txeca de la guerra de les Donzelles.

Z eských luh a háj
Aquest poema simfònic, el títol del qual es pot traduir com "Dels boscos i prats de Bohèmia". Representa la bellesa dels paisatges rurals de Bohèmia.

Tábor
El cinquè poema rep el nom de la ciutat de Tábor, al sud de Bohèmia. La ciutat va ser fundada pels hussites i en va ser la capital.

Blaník
Rep el nom de la muntanya Blaník, en l'interior de la qual, segons la llegenda, dorm un impressionant exèrcit de cavallers guiat per sant Venceslau. Els cavallers es despertaran i ajudaran el país en el seu moment més difícil, descrit com un atac de quatre exèrcits des dels quatre punts cardinals.

Article 16 LA FAMÍLIA

La família és una institució universal, però n'hi ha tantes variacions que es fa difícil trobar una definició que les aplegui totes.

La paraula *família* aplega una àmplia diversitat d'estructures, d'estils i de funcions. Respon a realitats diferents de l'interior d'un mateix país o d'una regió a una altra. L'estructura familiar va canviant a mesura que els seus membres assoleixen les diferents etapes del seu nucli vital. Rere aparences simples, la família és una de les institucions humanes més complexes i més subtils. La família presenta una gran diversitat i els tipus familiars són múltiples. Habitualment, la família està composta pel matrimoni i els fills.

EL **matrimoni** és una relació estable, reconeguda socialment, en la qual es comparteixen el domicili, els béns i el sexe entre dues persones. El matrimoni crea relacions socials noves i drets recíprocs entre els cònjuges i entre cadascun d'ells i els parents de l'altre, i estableix quins han de ser els drets i estatus dels fills quan neixin. La durada d'aquesta relació varia segons les creences i els costums; és per a tota la vida entre els catòlics, i mentre duri l'estimació, entre els grups que accepten el divorci.

Podríem dir que la família té quatre funcions fonamentals: sexe, procreació, sociabilització i cooperació econòmica.

1. Sexe en el matrimoni, que significa la relació afectiva estable entre dues persones.

2. Procreació, que vol dir tenir fills i cuidar-los, però no sols engendrar-los biològicament, sinó tenir-ne cura com a éssers socials, és a dir, educar-los.

3. Sociabilització, que és la transformació de l'infant cap a un ésser social útil que haurà d'adoptar els costums, respectar obligacions i deures i tenir una forma de relació humana.

4. Producció i consum, en el sentit de formar una unitat econòmica, molt diferent segons les societats, primitivament basada en el sexe i l'edat dels membres de la família, i avui, en el món occidental, cada vegada menys diferenciada pel sexe. Tot i que aquestes funcions es poden satisfer per separat i d'altres maneres, la família les integra totes.

Escultura

Estàtues de Iai-ib and Khuaut. Egipte, quarta dinastia. (ca. 2575–2465 aC)
Universität Leipzig, Ägyptisches Museum.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar aquesta escultura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Creus que hi ha confiança i harmonia? En què et bases?
- Succeeixen avui dia fets com el que representa aquest conjunt escultòric?
- Quina era la situació dels drets humans en general en aquella època?
- Quin dret concret de la Declaració Universal es pot associar a aquesta obra?
- L'obra escollida, és apropiada per representar l'article 16? És forçada, l'associació?
- Busca alguna imatge d'aquest grup escultòric de manera que en puguis veure les cares.

Sobre el matrimoni

Amb quines de les afirmacions següents sobre el matrimoni estàs d'acord i amb quines no? Si no hi estàs ni d'acord ni en contra, posa un interrogant.

Sí No ?

1. Els marits només haurien de tenir una esposa.
2. Les esposes només haurien de tenir un marit.
3. El matrimoni abans de l'adolescència hauria d'estar permès.
4. No hauria d'estar permès que els adolescents es puguin casar.
5. El matrimoni entre cosins germans no hauria d'estar permès.
6. El matrimoni entre dos homes o dues dones no hauria d'estar permès.
7. No hauria d'estar permès que els infants es puguin separar de la seva família.
8. El sexe fora del matrimoni no hauria d'estar permès.
9. Les parelles casades de poc no haurien de viure amb les famílies respectives.
10. El matrimoni civil és tan vàlid com el matrimoni religiós.
11. La finalitat del matrimoni és tenir fills.
12. Les parelles que no volen tenir fills no s'haurien de casar.
13. El matrimoni és una associació, no una comunitat.

Article 20 LLIBERTAT DE REUNIÓ

La llibertat de reunió i associació són llibertats individuals que impliquen la relació social amb altres individus. La llibertat d'expressió és el dret de comunicar als altres la seva interpretació del món o la seva opinió sobre qualsevol assumpte. Significa la llibertat d'agrupar-se, de trobar-se, *de reunir-se per a totes les finalitats que no siguin perjudicar els altres*, i implica que cada individu es pugui reunir o associar amb altres sense coaccions.

Aquesta llibertat està interrelacionada amb la llibertat de consciència, que consisteix en el dret de cada individu a viure d'acord amb les seves creences i també amb la llibertat d'expressió.

Observa el quadre.

Cedit gentilment per l'autor

Philippe Monteagudo. *Parque de Albacete*

- Pots distinguir quina mena de personatges es troben a l'escena?
- Pels gestos i actituds diries que la imatge dóna sensació de llibertat? Què t'ho fa pensar?
- És una situació habitual a la nostra societat?
- Saps d'alguna societat on aquesta escena no es pogues donar?
- En quin sentit podríes justificar que el quadre il·lustra la llibertat d'expressió?

Busca informació sobre la vida de l'autor i el context històric de l'obra.

- Se sap si l'autor tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?
- Quina era la situació dels drets humans en general en aquella època?
- L'obra, pren partit sobre el tema tractat o es limita a exposar-lo sense pronunciar-s'hi? És ambigua, es presta a diferents interpretacions?
- L'obra escollida, és apropiada per representar l'article 20?

Art. 21 EL VOT

El **sufragi universal** consisteix a dotar del dret de vot tota la població adulta d'un Estat, independentment del seu origen, sexe, creences o condició social. Dit amb contundència: cada persona, un vot.

L'assoliment del sufragi universal s'ha obtingut a partir d'una evolució en la democràcia. Després de la Revolució Francesa, el poder polític va començar a estar a les mans de cambres de representants, cosa que feia necessari regular-ne el sistema d'elecció. Així, es va començar amb el sufragi censatari, en què votaven només les persones amb determinats requisits d'instrucció, renda i classe social; i més tard el sufragi masculí (segona meitat del segle XIX), en el qual podien votar totes les persones que sabessin llegir i escriure. Fins que es va arribar al sufragi femení (principi del segle XX), i a la inclusió dels analfabets i gent de totes les races (segona meitat del segle XX).

Llista cronològica d'alguns països europeus i any en què es va aconseguir implantar per primera vegada el sufragi universal

Alemanya	1871	Itàlia	1945
Àustria	1918	Liechtenstein	1984
Bèlgica	1948	Lituània	1922
Txèquia	1918	Luxemburg	1919
Dinamarca	1915 (amb Islàndia)	Noruega	1913
Eslovàquia	1918	Polònia	1919
Espanya	1931	Portugal	1976
Estònia	1918	Regne Unit	1928
Finlàndia	1906 (eleccions locals: 1917)	Romania	1923
França	1944	Rússia	1917
Grècia	1952	Suècia	1921
Hongria	1918	Suïssa	1990
Irlanda	1922		

Obtingut de http://ca.wikipedia.org/wiki/Sufragi_universal

Llista comparativa d'alguns països amb sufragi femení (per ordre d'aprovació)

Països	Dret masculí al vot en eleccions nacionals	Vot de les dones amb igualtat als homes
Nova Zelanda	1879	1893
Austràlia	1901	1902
Finlàndia	1906	1906
Noruega	1898	1913
Dinamarca	1920	1915 (des del 1908 podien votar les dones de més de 25 anys i que paguessin impostos)
Rússia	1918	1918
Alemanya	1867	1919
Suècia	1909	1919
Països Baixos	1917	1919
Txecoslovàquia	1920	1920
Regne Unit	1918	1928 (des del 1918 podien votar les dones majors de 30 anys)
Espanya	1869	1931
Uruguai	1932	1932
Turquia	1924	1934
Filipines	1936	1937 (guanyat el 1935 amb un referèndum, amb un 95% a favor)
França	1848	1944
Itàlia	1919	1945
Japó	1925	1946
Argentina	1912	1947
Veneçuela	1946	1947
Bèlgica	1920	1948 (des del 1920 les dones podien votar en les eleccions comunals)
Índia	1950	1952
Mèxic	1909	1953
Brasil	1889	1961
EUA	1870	1965 (des del 1920 podien votar només les dones de pell blanca)
Suïssa	1848	1971
Sud-àfrica	1994	1994 (des del 1930 podien votar només les dones de pell blanca)

Significat de les llistes

- Comenta la primera llista.
- Comenta la segona llista.
- Compara-les i comenta els aspectes curiosos que, segons el teu parer, s'hi donen.

Llista de països sense sufragi femení

Actualment, alguns països encara no reconeixen el sufragi a les dones i si el reconeixen (com el Líban), és d'una manera diferent per als homes i per a les dones. La llista següent, que és una tria, no inclou els països que no permeten el sufragi ni a homes ni a dones:

- **Bhutan**: un sol vot per cada família, i només en eleccions locals.
- **Líban**: les dones requereixen una prova educativa, els homes no. Vot obligatori per als homes, opcional per a les dones.
- **Aràbia Saudita.**
- **Brunei.**

http://ca.wikipedia.org/wiki/Sufragi_femen%C3%AD

Busca en aquests dos darrers països en quina fase es troba en l'actualitat el vot femení.

Observa el quadre. Cada persona, un vot

Fernando Botero. *El carrer*, 1988. Col·lecció de l'artista.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Quin concepte de ciutadà destil·la el quadre?
- Quins signes de certa cohesió social notes en aquesta representació?
- En algun sentit, podríem dir que es tracta d'un grup ideal?

Busca informació sobre la vida de l'autor i el context històric de l'obra.

- Se sap si l'autor tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?
- Quina era la situació dels drets humans en general en aquella època?
- Quina era la situació del dret concret de la Declaració Universal al qual s'associa l'obra en aquestes pàgines?
- L'obra, pren partit sobre el tema tractat o es limita a exposar-lo sense pronunciar-s'hi? És ambigua, es presta a diferents interpretacions?
- L'obra escollida, és apropiada per representar el dret al qual hi ha associat? És forçada, l'associació? Encaixaria millor amb un altre dret de la Declaració Universal? O potser amb cap?
- Busca altres obres (de la mateixa època, anteriors o posteriors), en les quals es reflecteixi el tema del dret en qüestió, ja sigui a través de la representació de la vulneració d'aquest dret o del seu gaudi.

Individualment o en grup, prepara un cartell per a una campanya publicitària en què es reivindiqui el dret al sufragi universal per algun país que encara no el reconegui.

Article 28 ORDRE SOCIAL I INTERNACIONAL

Tota persona ha de tenir dret a un **ordre social i internacional** perquè els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració puguin ser plenament efectius.

Parlem d'ordre social quan una bona part dels actes socials, individuals i de grups o corporacions tenen com a finalitat el benestar general i el manteniment d'un ordre establert.

Però, com es crea i es manté l'ordre social? Podem dir que hi ha dues actituds bàsiques:

- **La conformitat social**: una conducta que obeeix o encaixa en una norma social (costums, lleis, sexualitat, religió…). Normalment és imposada per la força dels grups dominants o per les necessitats de subsistència.

- **El consens**: acord afirmatiu o aprovació o respecte d'una norma social (implica un cert grau de solidaritat i un sentit d'identitat comú). No necessàriament implica **conformisme**.

Sinònims i antònims

Ordre social és sinònim i antònim de…

- Organització.
- Desordre.
- Anarquia.
- Revolució.
- Confusió.
- Harmonia.
- Desgavellament.

Perquè els drets puguin ser efectius, cal que s'acompleixin i, per tant, hi ha d'haver qui tingui el deure de vetllar-hi i fer-los complir. Qui s'ha d'ocupar que aquests drets siguin plenament efectius?

- Quins organismes o institucions han de vetllar pels drets?
- Només ho han de fer els estats, les ONG?
- Els ciutadans, hi podem fer alguna cosa?

Tenir dret a un ordre social i internacional

Compara aquests dos quadres.

© Sucesión Pablo Picasso. VEGAP. Madrid, 2010.

Pablo Ruiz Picasso. *La guerra*, 1952. Temple de la Paix, Vallauris, França.

© Sucesión Pablo Picasso. VEGAP. Madrid, 2010.

Pablo Ruiz Picasso, *La pau*, 1952. Temple de la Paix, Vallauris, França.

? Descripció de cada quadre

- Colors, composició.
- Personatges: qui són, què fan, quins instruments usen, etc.
- Elements: el carro, el sol, arbres...

- Quins són els gestos dominants en cada quadre?
- Quina sensació et produeix?
- Quin quadre creus que respon més clarament a l'article 28?

ACTIVITAT DE SÍNTESI

Cinema: ***Persépolis***

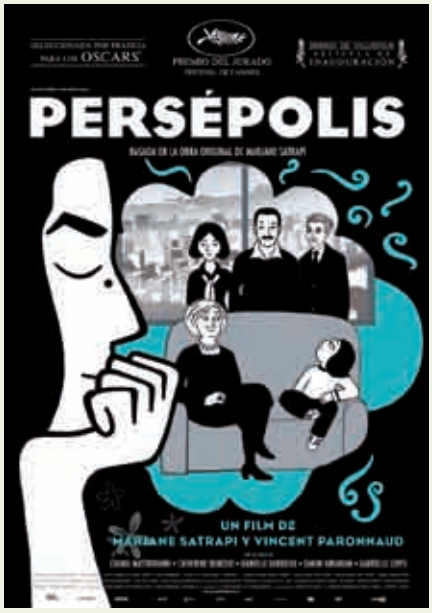

Títol original: *Persepolis*
Direcció i guió: Marjane Satrapi i Vincent Paronnaud

Basada en les novel·les gràfiques de Marjane Satrapi
Producció: Marc-Antoine Robert i Xavier Rigault
Música: Olivier Bernet
Direcció artística: Marc Jousset
Muntatge: Stéphane Roche
Coordinació d'animació: Christian Desmares
País: França
Any: 2007
Durada: 95 min
Versió en català i en castellà

Resum

L'acció comença quan Marjane té nou anys, a l'Iran de la revolució islàmica, quan el xa és expulsat del país. Les esperances d'una república moderna aviat deriven cap a un fonamentalisme: amb la revolució islàmica arriben els fanàtics religiosos al poder, que encara resulten pitjors que els seus predecessors.

Marjane és filla d'una família benestant, polititzada i progressista. Des dels ulls de nena veiem com les esperances del seu poble queden trencades. Ha de portar un mocador al cap quan està en públic, suportar les lliçons de pàtria a l'escola. A més, sap que empresonen milers de persones, i viu la mort del seu oncle comunista. Agosarada i sense por, Marjane, malgrat els "guardians socials", descobreix el *punk*, Abba i Iron Maiden. Però després de l'execució de l'oncle i en esclatar la guerra entre l'Iran i l'Iraq i les bombes que cauen al voltant de Teheran, els pares decideixen que la seva filla marxi per seguretat. Així arriba a una escola a Viena. Vulnerable i sola en un país estrany, passa pels mals tràngols típics d'una adolescent. Se sent estrangera i sola i decideix tornar a Teheran, però les coses han canviat poc. Després d'un casament ràpid i d'una separació, finalment decideix instal·lar-se a París, per buscar la llibertat i escapar de l'extremisme intemperant. La pel·lícula va obtenir el premi del jurat en el Festival de Canes.

Per al professorat

Persèpolis, més enllà del còmic i de la història, és un testimoni de la quotidianitat del període que va viure el país durant la revolució iraniana el 1979-80. Aporta un enfocament diferent dels relats històrics habituals, ja que en aquesta obra els esdeveniments es veuen des de l'interior i es viuen més que s'expliquen.

A partir d'un traç aparentment simple, tant el còmic com la pel·lícula ens porten a reflexionar amb humor i tendresa sobre temes complexos com el segrest de la identitat, la pèrdua de la innocència, l'odi racial o la mort dels éssers estimats. Malgrat el grau de politització, no és un pamflet. Entre el

blanc i el negre, els bons i els dolents, hi ha un gris que l'autora matisa molt bé: ni l'Iran és l'eix del mal, ni Europa el paradís.

Marji pateix al seu país i a l'exili; tan perillosos i perjudicials són els estats totalitaris com els prejudicis continentals cap a l'estranger. L'amor, el dolor i l'odi es presenten així com a sentiments universals que posen a prova la veritable bondat i tolerància de l'ésser humà.

"Vull explicar allò que és gran a través de les coses petites; però només es tracta de la meva visió, no vull fer política ni un tractat d'història", diu Satrapi.

Del còmic n'hi ha una versió catalana editada per l'editorial Norma.

Espai i temps

? Quan i on passa l'acció de la pel·lícula?

Per situar-nos

? Busca un mapa d'Iran on també aparegui l'Iraq i fes una composició de la zona geogràfica de la qual parlem.

? Busca informació sobre l'Iran i centra't al segle XX.

- Tipus de geografia, recursos, població, religió, educació, sanitat, etc.
- Qui era el xa de l'Iran?
- Com era el seu règim?
- Quin país li donava suport?
- A canvi de què?

Per què creus que a la pel·lícula quan surt el xa és en forma de titella?

- Per què esclata la guerra entre l'Iran i l'Iraq?
- Quan esclata?
- Quan dura?
- Què comporta?
- Com acaba?

Com és la situació actualment. Escriu quatre ratlles sobre la situació actual de l'Iran a partir de material de la màxima actualitat: diaris, revistes o reportatges.

Descriu com veus els personatges de la pel·lícula.

Personatges	Aspecte físic	Personalitat	Ideologia	Relació amb la Marjane
Tadji, mare de Marjane				
Àvia de Marjane				
Ebi, pare de Marjane				
Oncle Anouche				

Rellegeix l'enunciat dels articles i exemplifica algun moment o personatge de la pel·lícula que pugui il·lustrar el contingut del dret.

Article 13	
Article 14	
Article 15	
Article 16	
Article 20	
Article 11	
Article 21	
Article 28	

Situa l'acció i el sentit d'aquests fotogrames de la pel·lícula.

Quins són els drets que creus que les autoritats iranianes no respecten i que la pel·lícula denuncia?

.....
.....
.....
.....

Algunes idees de Marjane Satrapi

- L'educació és una arma de construcció massiva.
- Tu pots decidir el teu futur.
- Qui no té passat tampoc no té futur.
- Si m'hagués rendit a la desesperació, tot s'hauria perdut.
- Si als països musulmans tracten de cobrir la dona, a l'Amèrica tracten de fer-la semblar un tros de carn.
- Mentre estiguis viu pots cridar i protestar, però riure és l'arma més subversiva de totes.
- Les fronteres estan obertes oficialment, però segueixen tancades oficiosament.
- La vida és només un punt de vista. Jo tinc el meu, tu tens el teu, ell té el seu. Tots són acceptables. El problema arriba quan pensem que tenim el monopoli de tot, fins i tot el monopoli del sofriment.
- "La majoria de la gent és homo o hetero i nosaltres, els autors de còmics som bi, per això no podem decidir entre dibuix o paraula."

Tràiler del film:
http://www.youtube.com/watch?v=rUp9o_CNo04
Web oficial del film:
http://www.persepolislapelicula.es/
Pàgines monogràfiques del còmic:
http://www.guiadelcomic.com/comics/persepolis.htm

Valoració de la pel·lícula

- Què has après?
- Què t'ha sorprès?
- Si la recomanessis a un amic o amiga, què li diries?
- Encara que els fets parlin d'un altre país i d'un altre moment, a nosaltres ens diu alguna cosa avui?

Altres pel·lícules.

Private (*Domicilio privado*, en castellà), de Saverio Costanzo, 2004.
Un professor de literatura anglesa d'un institut progressista de Palestina viu en una casa situada en un punt estratègic. Els israelians la hi confisquen.

PODEM CANVIAR LES COSES?

És important animar els joves que actuïn contra els abusos dels drets humans, no només perquè realment poden canviar el món, sinó perquè se saben útils. Ens treuen la pols de la impotència que sovint ens aclapara quan veiem injustícies, horrors i massacres. Veure una acció acomplerta, per petita que sigui, pot ser una font de força, alè i motivació per a ells en adonar-se que les seves accions poden canviar les coses, i que poden donar vida a la realitat dels drets humans d'una manera que ni les activitats ni les classes no poden fer-ho.

Molts joves es pregunten:

- De què serveix conèixer els drets humans i reconèixer que en molts casos no s'acompleixen si no hi ha res que puguem fer perquè es compleixin?
- Quin valor té la nostra empatia amb el sofriment de les víctimes si només és un afegit al dolor causat per aquestes violacions?

Martin Luther King deia: "Qui accepta el mal sense protestar contra ell realment coopera amb ell."

Prepareu un videoclip a partir d'una cançó que defensi algun dels drets o bé partint d'una música que us agradi canvieu la lletra i feu-la encaixar en la defensa d'un dret.

Organitzeu un debat públic sobre una temàtica dels drets humans aprofitant algun dia especial i assenyalat i convideu un parell de persones que en parlin i exposeu algun dels materials elaborats: dibuixos, fotografies, quadres, PWP, filmacions, etc.

AUTOAVALUACIÓ

Cinc o deu minuts abans d'acabar-se la classe i asseguts en cercle, repassem el procés que hem fet, sigui després d'una activitat o d'un bloc.

1. Què he après després d'analitzar aquest conjunt d'articles?
2. Què m'ha sorprès?
3. En quin sentit m'afecten a mi aquests drets?
4. Com m'he sentit?
5. Quin aspecte dels que s'han treballat m'ha interessat més?
6. Treballar aquests principis, m'ha fet canviar alguna opinió?

Aquesta activitat pot ser llarga o breu, dependrà del valor que li doneu i de si voleu que intervingui tothom en cada pregunta o que cadascú contesti la pregunta que vulgui.

DRETS ECONÒMICS, SOCIALS, RELIGIOSOS I CULTURALS

ESQUEMA I ENUNCIAT DELS DRETS

L'ésser humà és, per naturalesa, un ésser social. La comunitat, la família, el barri, etc., en són alguns referents. De les xarxes que establim, se'n deriven drets i deures que garanteixen la vida en condicions de dignitat per a les persones, així com el progrés social al qual s'al·ludeix en el preàmbul de la Declaració Universal dels Drets Humans.

Els **drets econòmics** són els que tracten de qüestions tan bàsiques com l'alimentació, la salut, l'habitatge, el treball, l'educació o l'aigua. Tenim drets econòmics quan podem produir, comerciar i consumir sense l'ús de la força, frau o robatori. La llibertat econòmica consisteix a poder tenir drets de propietat, llibertat contractual i iniciativa econòmica.

Els **drets socials** són els drets que es refereixen al descans i al temps lliure, i que estableixen, per exemple, que les condicions de treball han de ser dignes, que s'han de respectar els horaris, que impedeixen o regulen el treball de menors, que concedeixen vacances pagades, un salari mínim, el dret de sindicar-se, el dret a la vaga i a concertar convenis col·lectius.

Els **drets religiosos** són els que garanteixen que es puguin manifestar i divulgar les pròpies creences. La llibertat religiosa o llibertat

de culte és la que permet que els individus practiquin la seva religió sense cap repressió. En molts estats del món, és un concepte nou. Actualment, la intolerància religiosa encara és present en molts conflictes bèl·lics i de terrorisme.

Els **drets culturals** són els que es refereixen a la capacitació i perfeccionament de l'ésser humà, i són compatibles amb els drets socials. Per exemple, el dret d'ensenyar i aprendre. També ho és poder gaudir dels productes culturals.

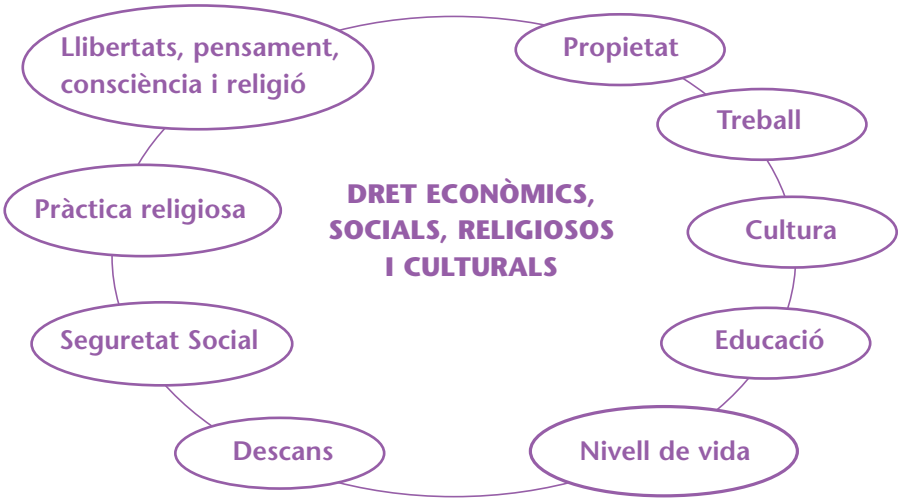

ENUNCIAT DELS DRETS

Article 17

1. Tota persona té dret a la propietat, individualment i col·lectiva.
2. Ningú no ha de ser privat arbitràriament de la seva propietat.

Article 18

Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret inclou la llibertat de canviar de religió o de creença, i la llibertat, individualment o col·lectiva, en públic o en privat, de manifestar la seva religió o creença per mitjà de l'ensenyament, la pràctica, el culte i l'observança.

Article 22

Tota persona, com a membre de la societat, té dret a la Seguretat Social i a obtenir, mitjançant l'esforç nacional i la cooperació internacional, segons l'organització i els recursos de cada país, la satisfacció dels drets econòmics, socials i culturals indispensables per a la seva dignitat i el lliure desenvolupament de la seva personalitat.

Article 23

1. Tota persona té dret al treball, a la lliure elecció de la seva ocupació, a condicions equitatives i satisfactòries de treball, i a la protecció contra l'atur.
2. Tota persona, sense cap discriminació, té dret a igual salari per igual treball.
3. Tothom que treballa té dret a una remuneració equitativa i satisfactòria que asseguri per a la persona i la seva família una existència conforme a la dignitat humana, completada, si cal, amb altres mitjans de protecció social.
4. Tothom té dret a constituir sindicats per a la defensa dels seus interessos i a afiliar-s'hi.

Article 24

Tota persona té dret al descans i al lleure i, particularment, a una limitació raonable de la jornada de treball i a vacances periòdiques pagades.

Article 25

1. Tota persona té dret a un nivell de vida que asseguri, per a aquesta i la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a alimentació, vestir, habitatge, assistència mèdica i als serveis socials necessaris; també té dret a la seguretat en cas d'atur, malaltia, incapacitat, viduïtat, vellesa o d'una altra manca de mitjans de subsistència independent de la seva voluntat.
2. La maternitat i la infantesa han de tenir dret a una cura i a una assistència especials. Tots els infants, nascuts d'un matrimoni o fora d'un matrimoni, han de gaudir d'igual protecció social.

Article 26

1. Tota persona té dret a l'educació. L'educació ha de ser gratuïta, si més no, en la instrucció elemental i fonamental. La instrucció elemental és obligatòria. L'ensenyament tècnic i professional es posarà a l'abast de tothom, i l'accés a l'ensenyament superior és igual per a tots en funció dels mèrits respectius.

2. L'educació ha de tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i a l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; ha de promoure la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i grups ètnics o religiosos, i fomentar les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.
3. El pare i la mare tenen dret preferent d'escollir la mena d'educació que ha de ser donada als seus fills.

Article 27

1. Tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar i beneficiar-se del progrés científic.
2. Tota persona té dret a la protecció dels interessos morals i materials derivats de les produccions científiques, literàries o artístiques de què sigui autor.

Article 28

Tota persona té dret a un ordre social i internacional, perquè els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració puguin ser plenament efectius.

CONCEPTES COMUNS: DIGNITAT I RESPECTE

DIGNITAT

Què significa *dignitat*? Dignitat és grandesa, excel·lència; és una qualitat o bondat superior per la qual alguna cosa o algú gaudeix d'especial valor o estima. Deriva de l'adjectiu llatí *dignus* i es pot traduir per 'valuós'; és el sentiment que ens fa sentir valuosos, estimables, sense importar la nostra vida material o social.

La dignitat és el valor intrínsec i suprem que té cada ésser humà, independentment de la seva situació econòmica, social i cultural, així com de les seves creences o formes de pensar.

La dignitat en l'ésser humà se sustenta en la seva racionalitat i el seu poder creador, i en això entenem que les persones poden modelar les seves vides

mitjançant la presa de decisions i l'exercici de la seva llibertat. La dignitat equival així a autonomia; la persona ja no és un mer súbdit, sinó un ciutadà.

Entenem que la dignitat és només un potencial d'emancipació respecte a les necessitats i imposicions naturals o socials, i requereix el seu assoliment en la biografia personal i en la història universal del gènere humà.

L'educació té aquí un paper essencial, ja que l'autèntic exercici de la llibertat, més enllà de l'arbitrarietat del comportament salvatge, exigeix la formació de la intel·ligència i de la voluntat, facultats específiques de l'esperit humà.

Així, la vida humana és respectable sempre perquè és alguna cosa més que vida, vida amb sentit, o sigui, biografia.

La dignitat es basa en el reconeixement de la persona de ser mereixedora de respecte, és a dir, que tots mereixem respecte sense que importi com siguem. La dignitat reforça la personalitat, fomenta la sensació de plenitud i satisfacció.

L'ésser humà posseeix dignitat per ell mateix, però aquesta dignitat no és donada per factors o individus externs, es té des del mateix instant de la seva concepció i és inalienable.

A la dona, malgrat que ha assolit alguns drets, encara en molts llocs se la continua considerant de rang inferior pel que fa a l'ésser humà i per tant amb menor dignitat.

Per justificar l'esclavitud es deia que l'esclau no era una persona, sinó un objecte, igual que els jueus, els gitanos i els homosexuals durant el nazisme. En l'època del colonialisme, es deia el mateix dels indis, que no tenien ànima i, per tant, que no posseïen dignitat humana.

És constant en la història de la humanitat negar la dignitat humana per justificar-se en els atemptats contra aquesta dignitat.

Procura explicitar en què consisteixen aquestes afirmacions.

- Ha compromès la seva dignitat.
- Ha perdut tota dignitat.
- Parla amb dignitat.
- Li ho han pres tot: privilegis, dignitat, honors.
- Li van atorgar la dignitat de jutge.
- La dignitat de la seva conducta és inqüestionable.
- Miraré de no ferir la seva dignitat.

Ús de l'adjectiu *digne/a*

Escriu les frases que hi ha a continuació substituint la paraula dignitat, o una derivada d'aquesta, per una altra, però procurant que la frase tingui el mateix sentit:

- Si et *dignessis* a escoltar, els entendries.
- No ets *digne* d'aquesta distinció.
- Aquest quadre és *digne* de ser mirat.
- No s'ha *dignat* a atendre'm.
- És una persona *digníssima*.
- Per descomptat, és que no tens *dignitat*!
- És *indignant* que et comportis d'aquesta manera.
- És *indigne* d'aquesta família.
- Has d'actuar *dignament*.
- Si et *dignes* a venir, ho veuràs.

Criteris de dignitat

En una edició de fa uns quants anys de la revista francesa *Le Nouvel Observateur*, es van establir 13 criteris per valorar la dignitat humana en diferents països:

- pena de mort
- tortura
- camps de treball
- desaparicions i execucions il·legals
- no-atorgació de la nacionalitat
- igualtat de sexes
- legislació de l'avortament
- percentatge d'ús d'anticonceptius
- injustícia feta als infants
- atemptats als drets dels éssers humans
- adhesió a tractats humanitaris
- refugiats
- respecte a les minories

? Creus que el teu país compleix els 13 criteris?

? Quins es respecten?

? Quins en surten més perjudicats?

En petits grups, busqueu situacions en les quals es tracti les persones dignament o indignament. Quan estigueu d'acord, prepareu-vos per representar-les mímicament.

Si els vostres companys endevinen de quina situació es tracta, és que ho heu fet molt bé.

RESPECTE

El respecte és un sentiment que fa que tractem un individu de manera deferent o considerada, en raó del valor ètic que se li reconeix pel fet de ser home o dona. Respectar és reconèixer la pròpia dignitat i la dignitat dels altres i, per tant, ser respectuós és el comportament que deriva d'aquest reconeixement.

El respecte és un sentiment central en la construcció de la personalitat moral, és bàsic tant pel que fa als altres com a un mateix. Qui no es respecta a si mateix difícilment respectarà els altres. És un sentiment, però, que s'ha de convertir en acció, perquè com diu el diccionari: *respectar* és l'acció de considerar algú o alguna cosa com quelcom que s'ha de tenir en compte.

> "El respecte no és ni temor ni por; d'acord amb l'arrel del mot (*respicere* = 'mirar') denota l'aptesa de veure una persona tal com és, de conèixer la seva individualitat i el seu caràcter d'única."
> E. Fromm. *Per una ètica humanista*, p. 95-96.

Respectar està molt lligat al terme *empatia*, ja que per respectar ens hem de col·locar al lloc de l'altre en el sentit que prenem a l'individu que tenim al davant com un subjecte moral, com una persona.

En el llenguatge comú s'usa el terme *respecte* com a deferència, consideració, mirament, estima, mereixement, i sol anar lligat al terme *dignitat*. Són termes que s'impliquen mútuament.

Substitueix la paraula *respecte* d'aquestes frases per una altra, procurant que se'n mantingui el mateix sentit.

- Té un respecte exagerat per l'opinió de la gent.
- El respecte a les lleis, a la justícia, a la veritat és fonamental.
- No respecta cap religió.

- No va respectar la paraula donada.
- El respecte a si mateix és fonamental.
- La seva força hercúlia fa respecte.
- Marxar sense acomiadar-se va ser una falta de respecte.
- Cal fomentar el respecte envers els pares.
- La mort em fa molt de respecte.
- Respecteu les plantes.

Accepcions

respecte
Deferència, sentiment de reverència envers algú per raó dels seus mèrits, el seu rang, el seu saber, la seva edat, etc.

respecte
Acció de considerar algú o alguna cosa com quelcom que s'ha de tenir en compte.

respecte
Consideració de l'excel·lència d'algú o d'alguna cosa que porta a no faltar-hi.

respecte
Manifestació concreta d'aquest sentiment amb accions o paraules.

respecte
Consideració de la superioritat de força d'algú o d'alguna cosa que porta a evitar-ho, a no afrontar-ho.

pàgina de respecte
Cadascuna de les pàgines en blanc, al principi o al final d'un llibre, deixades generalment per raons de plegatge quan les pàgines impreses no donen un nombre enter de plecs.

faltar al respecte (a algú)
No guardar-li aquell mirament, aquella alta consideració que pertoca.

Respecte és acceptar i comprendre com són els altres, acceptar i comprendre la seva forma de pensar encara que no sigui igual que la nostra. Respectar és acceptar la forma de ser i pensar dels altres.

Però no solament es deu el respecte a les persones, també a tot allò que ens envolta, a les plantes i els animals, a la petita formiga i a la gran balena, als rius, llacs i mars. Com a part de la vida que són.

Exemples de falta de respecte en les relacions socials

- La difamació i les burles rebaixen la dignitat de les persones i aquest tracte injust és una falta de respecte.
- Els obrers, empleats i subordinats són éssers humans. Tractar-los com a esclaus és una falta de respecte a la seva dignitat de persones.
- Les faltes d'educació voluntàries (crits, desvergonyiments, cops de porta) solen ser exemples de falta de respecte, perquè el tracte adequat ha de ser un altre.
- La dona és una persona i és injust tractar-la com un objecte sexual. Aquesta injustícia és entre altres coses una falta de respecte. La pornografia és una falta de respecte cap a la humanitat.
- Els animals i les plantes també tenen dignitat com a éssers vius que són. L'ésser humà pot servir-se'n, menjar-ne i divertir-s'hi, però amb respecte.

Què és el respecte?

? Ordena d'1 a 4 totes les respostes de cada proposta: l'1 és la més apropiada i el 4 la menys apropiada. Per exemple, en la proposta A: 1 cura, 2 atenció, 3 respecte i 4 interès.

a) Quan es tracta un llibre de tal manera que les pàgines no s'embruten ni s'esquincen, es pot dir que el llibre és tractat amb (interès) (atenció) (respecte) (cura).

b) Quan una bandera és hissada o arriada cerimoniosament, és que se la vol tractar amb (amor) (solitud) (reverència) (respecte).

c) Preservar espècies animals en perill d'extinció és una manera de mostrar (estimació) (cura) (respecte) (preocupació) per la riquesa i varietat de la naturalesa.

d) Quan un infant diu a un adult "Sra." o "Sr.", es tracta d'un senyal de (respecte) (temor) (admiració) (estimació).

e) El fet que els companys de classe, en lloc de parlar tots alhora, parlin i escoltin per torns, indica que es tenen (deferència) (estimació) (respecte) (consideració) mutu/mútua.

Tipus de respecte

Respectar per por, per temor: és la forma més antiga i tradicional. I probablement encara té molta força.

Respectar per admiració: es dóna molt en el món dels ídols juvenils, estrelles de cinema o esportives… "Voldríem ser com ell o ella."

Respectar per conveniència: ens convé aconseguir o mantenir una feina, aconseguir un negoci, un crèdit, una amistat. Hi ha un càlcul i estratègia del que (jo) hi guanyo i del que hi perdo.

Respectar per amor, per estimació. És el més generós i més gratificant, per simpatia, gratuïtament: els amics, la parella, els pares o els fills.

Dialoguem sobre el següent.

- Pots respectar una persona sense que t'agradi?
- Pot ser que una persona t'agradi sense que la respectis?
- Pots posar un exemple d'una cosa que respectes i que l'altra gent no respecta?
- Pots posar un exemple d'una cosa que l'altra gent respecta i tu no?
- Respectes la gent que és més forta que tu, tant com respectes la gent que és més dèbil que tu?
- Respectes la gent que té més salut que tu, tant com respectes la gent que té menys salut que tu?
- Respectes la gent que fa moltes coses bones, tant com respectes la gent que fa poques coses bones?
- Et respectes a tu mateix/a?
- Els dies en què estàs content/a amb tu mateix/a i et respectes, tendeixes a apreciar i respectar els altres menys, o més?
- Són dignes de respecte tots els éssers humans? També aquell que és desagradable amb tothom?

ELS ARTICLES

Article 17 PROPIETAT

Pregunteu a l'alumnat si la possessió de béns materials limita o reforça el desenvolupament dels éssers humans. Mostreu que per tal de defensar el dret a la propietat, el robatori i el pillatge estan prohibits i han de ser sancionats per la llei. Contrasteu el dret a la propietat amb el dret a l'habitatge: per exemple, quan no hi ha habitatge per a tothom, és legítim que algú tingui cases i solars abandonats durant anys i anys només per apujar-ne els preus i poder-los vendre més cars?

Tenir propietats vol dir tenir habitatge, vehicle, terres o béns (quadres, joies, mobles, etc.) de les quals ningú no et pot desposseir. Habitualment es considera que el dret de propietat significa l'ús, el gaudi i la disposició d'aquesta.

A part de les propietats físiques cal garantir també el dret a la **propietat intellectual**, que es defineix com la propietat que es té sobre les obres, fruit de la intel·ligència i la creació, ja siguin literàries, artístiques o científiques.

Observa el quadre. La propietat privada

Myles Birket Foster. *L'hort d'un cottage* (casa de pagès anglesa), 1948. British Museum.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Creus que pot il·lustrar aquest article? En quin sentit?
- Busca altres obres (de la mateixa època, anteriors o posteriors), en les quals es reflecteixi el tema del dret en qüestió, ja sigui a través de la representació de la vulneració d'aquest dret o del seu gaudi.
- Com seria avui una representació dels drets de propietat d'autor com ara d'un músic, cantant o escriptor a qui es "pirateja" la seva obra?

Robar

Els exemples següents, són exemples de robar? Raona la resposta.

Robar **No robar** **?**

1. Agafes alguna cosa en préstec i et descuides de tornar-la.
2. Et deixen alguna cosa que no tens intenció de tornar mai.
3. Fas servir coses d'algú sense demanar-les.
4. Agafes alguna cosa que saps que l'amo ja no necessita.
5. Regales alguna cosa que és d'un altre.
6. Fas trampa en un test copiant el que fa el veí.
7. Trobes alguna cosa que ha perdut algú de la teva classe i te la quedes.
8. Agafes alguna cosa d'algú pensant que és teva.

Raona-ho.

Per què és dolent robar?

- Perquè va contra la llei.
- Perquè els lladres porten problemes.
- Perquè la gent honrada no ho fa.
- Perquè els lladres no mereixen confiança.
- Si tothom robés el món seria un caos.
- Perquè robar perjudica els altres.
- En una societat estable les lleis s'han de complir.
- Cal respectar el dret a la propietat privada.

Article 18 LLIBERTAT RELIGIOSA I DE PENSAMENT

Una **religió** és el conjunt de creences i pràctiques comunes d'un grup de persones, sovint relacionades amb una concepció del món que prové de tradicions culturals ancestrals, escriptures, història o mitologia. La religió pressuposa l'existència d'un ésser sobrenatural o més, sagrat, diví o que conté la veritat. La seva expressió externa són els rituals: oracions, oficis, misses, assemblees, etc.

El desenvolupament de la religió ha pres diverses formes segons les cultures.

Percentatge de religions segons la població mundial (2005)

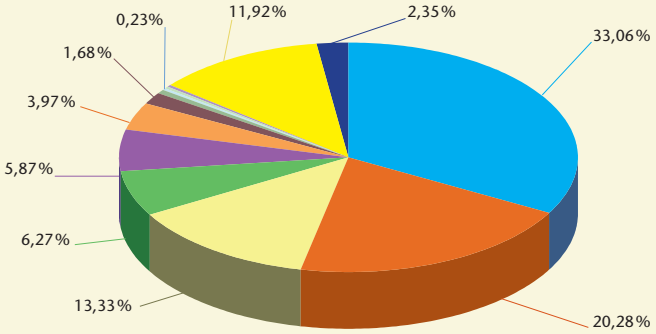

Cristianisme	33,06%	Espiritisme	0,2%
Islam	20,28%	Bahaisme	0,12%
Hinduisme xinès	13,33%	Confucionisme	0,10%
Universalisme	6,27%	Jainisme	0,07%
Budisme	5,87%	Xintosime	0,04%
Etnoreligions	3,97%	Taosime	0,04%
Neoreligions	1,68%	Altres religions	0,02%
Sikhisme	0,39%	No religiosos	11,92%
Judaisme	0,23%	Ateus	2,35%

Observa el quadre. Els llocs de culte

Mario Flores. *Mesquita del profeta*, 1994.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.

- T'és familiar aquest tipus d'edifici?

- Com és per dins/fora?
- A quina religió diries que pertany?

- Què sents quan passes per davant d'una església o una mesquita, sinagoga, temple, etc.?

Quins d'aquests símbols et resulten familiars i quins no?

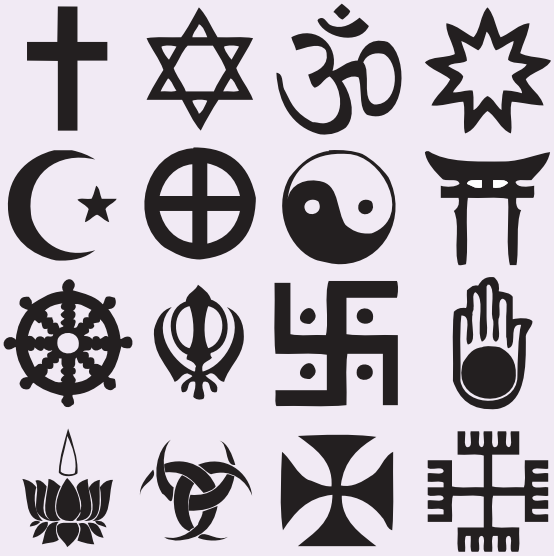

Els símbols de les religions més esteses

- Primera fila: creu cristiana, estrella de David jueva, om hinduista, estrella bahà'í.
- Segona fila: mitjalluna islàmica, creu solar pagana, taijí taoista, torii xintoista.
- Tercera fila: dharmatxakra budista, khanda sikh, esvàstica jainista, símbol ahimsa.
- Quarta fila: lotus encès ayyavazhi, triple deessa, creu pattée, rece boga.

Busca a la xarxa o en alguna enciclopèdia els símbols dels quals no tens cap informació i omple una fitxa semblant a

Símbol: dibuix
Significat del símbol
Religió corresponent
Noms dels déus o profetes més significatius
Àrees geogràfiques

Article 22 SEGURETAT SOCIAL

La Seguretat Social és un conjunt de prestacions econòmiques, serveis sanitaris, assistència i serveis socials, gestionats pels òrgans públics per a la protecció del conjunt de la societat.

L'estat del benestar consisteix en l'aplicació d'una sèrie de mesures de caràcter públic per assegurar unes condicions socials, econòmiques i sanitàries mínimes i comunes per a tothom.

Tenir seguretat significa estar exempt de perill, dany o risc. Parlem d'ambient segur quan ens referim a aquell que dóna confiança, que crea llaços de tranquil·litat, de benestar, de confiança mútua.

La finalitat de la Seguretat Social és garantir la **protecció social** adequada davant les contingències com accidents, malalties, atur, etc.

Quines són les obligacions de l'organisme de la Seguretat Social? Busca'n informació.

Observa el quadre.

Isidre Nonell. *Pobres esperant la sopa*, 1899. Museu del Monestir de Montserrat.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Apareixen víctimes de violacions dels drets humans? En cas afirmatiu, se sent empatia cap a elles?
- Aquesta és una escena quotidiana encara avui?
- Quina mena de persones necessiten aquests serveis?

Serveis socials

- Quins serveis ofereix el teu poble o la teva ciutat a les persones desemparades que no tenen propietats, ni cap assegurança, ni cobren atur?

- Busca altres obres (de la mateixa època, anteriors o posteriors), en les quals es reflecteixi el tema del dret en qüestió, ja sigui a través de la representació de la vulneració d'aquest dret o del seu gaudi.

Dramatització

1. Expliqueu a l'alumnat la situació següent: un grup de persones malaltes esperen a la porta del dispensari durant moltes hores. Quan el metge comença les visites, arriba un home molt ric o important. El metge el fa passar immediatament davant de tothom.
2. Feu que escriguin un petit diàleg sobre la situació.
3. Representació de l'alumnat.
4. Després de la representació, podeu fer un debat sobre com s'ha sentit cadascú interpretant el seu paper
5. Finalment, els podeu dir que escriguin una carta oberta al suposat metge i/o al suposat home ric exposant el punt de vista de la classe.

Font: Zaïre, escola primària de Kinshasa, Gombe. Escola associada a la UNESCO.

Article 23 TREBALL

El treball es pot considerar com una simple manera de guanyar-se el pa o com un dels aspectes més importants de la vida. Com un càstig o com una forma privilegiada de fer-se persones creatives. Com un deure o com la gran possibilitat de desenvolupament de la naturalesa de l'ésser humà. En si mateix, el treball no té significat. El sentit el donem nosaltres.

A la vida trobem diversitat de feines i també de formes de dur-les a terme. Hi ha persones que treballen amb il·lusió i persones que no tenen interès en el que fan. Això no depèn del tipus de treball, sinó de l'actitud personal i de com encaixa el treball amb les possibilitats de la persona.

Per què cal treballar?

- Per què creus que la gent treballa?
- La gent treballa només per guanyar diners?
- Creus que està bé treballar el mínim per sobreviure?
- Hi ha feines millors que altres?
- Quina feina no faries mai?
- Quina feina voldries fer?
- Quins són els criteris òptims per escollir una feina?

La història de la Sara

Encara que és de nit, la Sara, que només té dotze anys, s'aixeca del llit, en un barri obrer d'una ciutat mitjana. La seva mare ja se'n ha anat, perquè comença a treballar encara més d'hora que ella. Amb els ulls encara mig tancats es troba al menjador el seu germà Lluís que s'està preparant l'entrepà del dinar. En Lluís és quatre anys més gran i ja està fet tot un home. En Lluís marxa de casa mig saludant i la Sara es vesteix ràpidament i es dirigeix a la parada de l'autobús. Com que la barriada és a un extrem de la ciutat, d'entrada l'autobús va gairebé buit però es va omplint a mesura que s'acosten al centre. Comencen a distingir-se els grans edificis del centre de la ciutat i a poc a poc el trànsit va augmentant. Després d'un trajecte de més de mitja hora, baixa i entra en un taller de confecció des d'on no es veu res, ni el carrer ni la llum natural, ni res de res. Només se sent el soroll de les màquines que, a mesura que passen les hores, gairebé et perfora el cervell. Quan surt d'allà, després de dotze hores de treball, ja no hi ha llum, no és de dia. Haurà d'esperar el diumenge per poder fer com els infants que van a escola i córrer i jugar pels carrers a la llum del sol.

- Creus que es tracta d'una situació fictícia?
- Creus que es tracta d'una situació exagerada?
- Saps d'algun lloc on succeeixin aquestes coses?
- Pots imaginar-te com seria la teva vida si estiguessis en la seva situació?
- Què creus que podem fer nosaltres per ajudar la Sara o tantes Sares com ella?

Observa el dibuix.

Goya. *El camàlic*, ca.1812-1923. Museu del Louvre, París.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar l'obra? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.
- Succeeixen avui dia fets com els representats? En quins llocs? Per quines raons?
- Què ens diu aquest dibuix sobre el treball?
- Quina relació té aquesta imatge amb l'article 23?
- Busca informació sobre la vida de l'autor i el context històric de l'obra.

- Se sap si l'autor tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?

- Quina era la situació dels drets humans en general en aquella època?

Poema

"La creació"

El primer dia ens atordí la fressa
terrible de les màquines. Lluitàvem
per entendre el que ens deien i, al migdia,
quan vam sortir al carrer,
vam retrobar la quietud perduda.
Era a l'estiu i feia poc que havíem
complert els catorze anys. Llavors encara
érem novells, sense fel ni sospita.
El segon dia vam aprendre el ritme
solemne de la feina. Se'ns liquava,
a poc a poc, tot l'enyor i ja ens servíem
de les mans per comprendre.
A fora queia
la pluja lentament, com en un somni.
Ens ho van dir en plegar i ens en vam riure.
El tercer dia vam comprendre moltes
paraules mig sabudes. La profunda
raó de viure dels qui sempre creixen
vençuts i solitaris, i la nosa
massissa i obsessiva dels preceptes.
Era l'hivern i el gris opac dels vidres
traspuava tristesa.

El dia quart vam estimar una noia:
darrere un magatzem, amb la presència
llunyana i esmortida de les màquines
per música de fons.
Feia un vent càlid i ella era tan dolça
i acollidora com una ombra. Al vespre
semblava que tinguéssim les mans plenes
de sorra o bé d'ortigues.
El cinquè dia ja era com si haguéssim
nascut entre les màquines. Teníem
les mans tan dures com qui més i alçàvem
la veu per renegar sense temença.
Feia sol al carrer i el petitíssim
bocí de cel que es veia a les finestres
era absurd i llunyà com un miratge.
El sisè dia vam cobrar. Nosaltres
som gent plena de seny, que no confia
que el món pugui salvar-se amb un miracle.
Descreguts i solemnes fem les coses
amb un aire tan bròfec que no sembla
que lluitem tenaçment perquè tot sigui
més clar i entenedor. Hi ha gent que ens mira
com sol mirar-se els folls. Després s'ajupen
a besar els peus d'aquells que els apallissen.
El setè dia era diumenge i vàrem
reposar com Déu mana.
De tot això, pel juny, si no em descompto,
farà ja mil-nou-cents-i-vint-i-quatre
llarguíssims anys.
No res: una fotesa!

Miquel Martí i Pol

- Anota o assenyala les paraules que no entenguis.
- Fes un esquema del que passa cada dia de la setmana.
- Comenta el poema assenyalant el sentit de la ironia que hi destil·la l'autor.

Article 24 DRET AL DESCANS I AL LLEURE

La Declaració reconeix el dret al descans i al lleure i, especialment, a una limitació raonable de la jornada de treball i a vacances periòdiques pagades. Certament, això només passa a certes parts del món. Un estudi fet l'any 2007 revela que un 22% de la força de treball al món, que són aproximadament 614,2 milions de treballadors i treballadores, treballa més de 48 hores setmanals, és a dir, tenen jornades de durada "excessiva". Aquest abús d'hores de treball no passa només als països del sud, sinó que també podem trobar percentatges importants en països del nord.

El marc legal, desenvolupat pel temps de treball als països industrialitzats, proposa que els acords de temps de treball digne han de satisfer cinc criteris interrelacionats: han d'afavorir la salut i la seguretat, ser compatibles amb la família, promoure la igualtat de gènere, reforçar la productivitat i facilitar uns horaris flexibles que permetin compatibilitzar la vida laboral i la vida personal.

Segons com, poden semblar dos drets contradictoris: d'una banda, el dret al descans i, de l'altra, el dret al lleure. Però la influència dels salaris en les hores de treball té un paper important, perquè quan el lleure es converteix en consum (espectacles, restauració, viatges, etc.) implica un gran poder adquisitiu. Així, de vegades estem atrapats entre treballar més hores per poder comprar lleure.

Observa els quadres. El descans vist pels pintors

Arturo Souto. *Descans*, 1954. Museu de Pontevedra, Pontevedra.

Ramon Casas i Carbó. *Jove decadent*, 1899. Museu del Monestir de Montserrat.

Ramon Martí i Alsina. *La migdiada*, 1884. MNAC, Barcelona.

- De quina activitat descansen els personatges d'aquests quadres?
- Què ens diuen aquests quadres sobre el descans?
- Com seria el descans vist per un artista contemporani?

Article 25 BENESTAR

Anomenem *benestar* el conjunt de factors que procuren qualitat de vida a les persones i que fan que l'existència posseeixi tots els elements que donen lloc a la seguretat, tranquil·litat i satisfacció humanes. En aquest sentit, parlem de benestar social perquè és col·lectiu i no ho hem de confondre amb el que seria un benestar subjectiu o un estat de felicitat individual.

L'estat del benestar, *welfare state* en anglès, és, segons el sociòleg T. H. Marshall, el que assegura la protecció social en aspectes com la sanitat, l'habitatge, l'educació, els serveis socials, les pensions de jubilació o la protecció de l'ocupació.

El problema és que aquest model només afecta una petita part de la població mundial. La immensa majoria viu en una situació de pobresa, si no en volem dir malestar.

Quan volem definir la "pobresa" ens vénen al cap moltes imatges de situacions que veiem al nostre voltant o als informatius. Segurament, la millor manera d'aproximar-nos a la pobresa és conèixer-ne alguns testimonis directes:

- "La pobresa és criminal, perquè no permet que la persona sigui persona. És la més cruel denegació de totes les que poden patir els éssers humans." (educador de Colòmbia)

- "La pobresa significa no tenir mai prou per menjar." (captaire d'EUA)

- "La pobresa és fam, soledat, no tenir un lloc on anar a dormir, la privació, la discriminació, l'abús i l'analfabetisme." (mare soltera de Guyana)

- "La pobresa és la impossibilitat de viure en una casa pròpia. És la vida en un campament de refugiats i la falta d'oportunitats per als meus fills." (refugiat d'Azerbaidjan)

En estudis fets a l'Àsia i l'Àfrica subsahariana, aquests són alguns dels criteris que les persones fan servir respecte al que significa ser pobre:

- No tenir terra, bestiar, maquinària agrícola, un molí...
- No poder enterrar els seus morts d'una manera decent.
- No poder enviar els fills a l'escola.
- Tenir un mal habitatge.
- Estar mancat de suport social.
- Haver d'enviar els fills a treballar.
- Haver d'acceptar un treball indigne.

Observa el quadre. Representació del benestar?

Col·lecció Joods Historisch Museum, Amsterdam
© Charlotte Salomon Foundation

Charlotte Salomon. De la sèrie *Vida o teatre*, 1940. Joods Historisch Museum, Amsterdam.

? Quina ha estat la primera sensació en mirar la pintura?
Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.

- Succeeixen avui dia fets com els representats? En quins llocs? Per quines raons?
- Busca informació sobre la vida de la pintora i el context històric de l'obra.
- Se sap si l'autora tenia alguna preocupació per les qüestions socials o polítiques del seu temps?
- Quina part de l'article il·lustra aquesta obra?
- En quin sentit aquesta obra pot il·lustrar el benestar?
- L'obra, pren partit sobre el tema tractat o es limita a exposar-lo sense pronunciar-s'hi? És ambigua, es presta a diferents interpretacions?
- Informa't sobre la vida de la pintora d'aquesta obra i reflexiona sobre la relació entra la seva vida i la seva obra.

Article 26 EDUCACIÓ

Educació, del llatí *educare*, 'guiar', i *educere*, 'extreure', indica l'acte de transmetre coneixements, valors, costums i formes d'actuar. L'educació no només es produeix a través de la paraula, és present en totes les nostres accions, sentiments i actituds.

Ens eduquem per poder aconseguir ser veritablement humans. Els animals en tenen prou de sobreviure a partir del seu instint. Els éssers humans necessitem educar-nos i aquesta és una tasca que no s'acaba amb la infantesa. Però és en la infantesa on més impacte té aquest procés humanitzador.

Des de la perspectiva històrica, fa relativament poc temps que a les constitucions i lleis bàsiques de la majoria de països hi ha el reconeixement de l'educació com un dret bàsic dels ciutadans. El dret a l'educació és la clau que ens permet l'accés i el gaudi de tots els drets i llibertats.

Quan ens referim al dret a l'educació, hem de tenir en compte dos aspectes: un de quantitatiu: una plaça escolar per a cada nen i nena, sense discriminació, i un altre de qualitatiu: un ensenyament de qualitat on, a més de la formació necessària, l'educació estigui basada en els drets humans, respectant les característiques pròpies i diverses dels infants.

En aquest sentit, és possible que molts països compleixin el primer requisit quantitatiu, però ja resulta més difícil aconseguir els elements qualitatius que suposen una educació basada en el reconeixement de la diversitat dels nens i nenes que omplen les nostres aules.

Observa el quadre. Escola i pintura

The Bridgeman Art Library

Jan Havicksz Steen. *El mestre d'escola*, 1626-79.
Musée des Beaux-Arts, Mulhouse, France.

L'escola ideal

? Imagina't com podria ser una escola ideal: horaris, professorat, edifici, companys, etc. Fes un dibuix mental de com seria la teva escola ideal.

Educació significa

- Anar a escola.
- Estudiar anglès.
- Saber saludar.
- Muntar a cavall.
- Menjar amb la boca tancada.
- No ficar-se els dits al nas.
- Saber comportar-se.
- Créixer mentalment.
- Aprendre.
- Valer-se per si mateix.
- Ser considerat amb els altres.
- Ser lliure.
- Saber llegir i escriure.
- Ser bona persona.

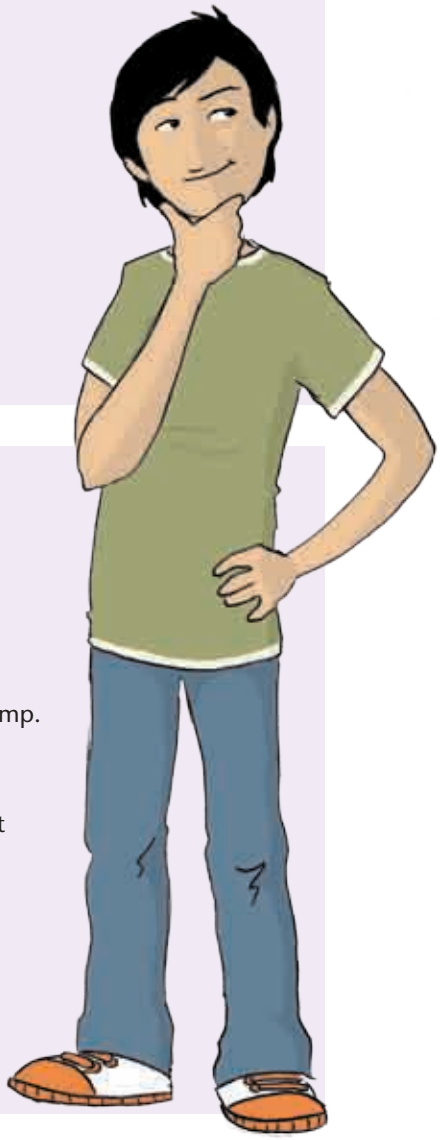

Conte

"L'àliga i la gallina"

Una vegada un pagès es va trobar un ou en un camp. El va agafar i el va portar al galliner de la masia on vivia. Una gallina el va covar fins que l'ou es va descloure. En va sortir un aligó, que va créixer junt amb la resta de pollets.

L'aligó va fer exactament el que feien els altres pollets, ara ja pollastres. Gratava el terra amb el bec cercant cucs i insectes per alimentar-se. També piulava i cloquejava. Fins i tot batia

les ales i volava uns metres, com la resta de pollastres. Al capdavall, oi que els pollastres volen així?

Van passar els anys i l'àliga es féu vella. Un dia va contemplar, en el cel blavíssim, una magnífica au que planava elegantment i majestuosa, gronxada pels corrents d'aire, desplegant les seves ales daurades.

L'àliga vella mirava el magnífic animal volador.

–Què és aquest animal?, va preguntar a una gallina que hi havia al costat.

–És l'àliga, la reina de les aus, respongué la gallina. –No hi pensis més. Tu i jo som diferents, no som com ella.

I l'àliga ja no hi va tornar a pensar mai més. I va morir sense saber que realment ella era una àliga, i no un gallina.

- Reflexiona sobre què té a veure amb el conte el dret a l'educació.
- Pot ser que hi hagi infants i persones que facin vida de gallines essent àligues?
- Què hauria passat si un expert en aus hagués vist el galliner?

Article 27 VIDA CULTURAL

La paraula *cultura* significa 'cultivar' i es relaciona amb l'agricultura, en el sentit que no és natural, que s'ha d'afegir a la natura. La cultura és el conjunt de totes les formes i expressions d'una societat determinada. Com a tal hi inclou costums, pràctiques, codis, normes i regles de la manera de ser, vestir, religió, rituals, normes de comportament i sistemes de creences.

Com que cada escola o autor donava la seva descripció de cultura, la UNESCO, el 1982, va declarar:

"...que la cultura dóna a l'ésser humà la capacitat de reflexionar sobre ell mateix. És la que fa de nosaltres éssers específicament humans, racionals, crítics i èticament compromesos. A través seu destriem els valors i prenem decisions. A través seu, l'ésser humà s'expressa, pren consciència d'ell mateix, es reconeix com un projecte inacabat, posa en qüestió les seves pròpies realitzacions, busca incansablement noves significacions, i crea obres que el transcendeixen".

(Declaració de Mèxic, UNESCO, 1982)

Els antropòlegs sovint utilitzen el terme *cultura* per referir-se a la capacitat humana universal per classificar, codificar i comunicar les seves experiències de manera simbòlica. Algunes de les definicions més habituals de cultura inclouen:

- el conjunt dels coneixements que permeten desenvolupar un judici crític;
- el conjunt de les coneixences literàries, històriques, científiques o de qualsevol altra mena que hom posseeix com a fruit de l'estudi, de lectures, de viatges, de l'experiència, etc.;
- el conjunt de les coneixences, tradicions i formes de vida materials i espirituals característiques d'un poble, d'una societat o de tota la humanitat;
- la cultura de masses que, difosa pels mitjans de comunicació de massa, pretén aconseguir l'acceptació de la majoria de la societat.

La cultura forma tot el que implica transformació i seguir un model de vida. Les produccions culturals es divideixen en:

1. Concretes o materials: festes, aliments, roba (moda), arts plàstiques, construccions arquitectòniques, instruments de treball (eines), monuments representatius històrics.

2. Simbòliques o espirituals: creences (filosofia, espiritualitat/religió), valors (criteri de judici moral i/o ètica), actes humanitaris, normes i sancions (jurídics, morals, convencionalismes socials), organització social i sistemes polítics, símbols (representacions de creences i valors), art (apreciació), llenguatge (sistema de comunicació simbòlica), tecnologia i ciència.

Observa els quadres. Productes culturals

Gentilment cedit per la Pennsylvania Academy of the Fine Arts, Filadèlfia. Adquirit amb fons del Joseph E. Temple Fund, Mrs. Robert P. Levy, Mrs. Kenneth W. Gemmill i Frank i Betsy Goodyear

Morton L. Schamberg. *Vista des del balcó (òpera)*, ca. 1910-11. Pennsylvania Academy of the Fine Arts. Filadèlfia.

The Bridgeman Art Library

Giuseppe Maria Crespi. *Trompe-l'oeil d'una prestatgeria*, 1710-20.
Civico Museo Bibliografico Musicale, Bolonya, Itàlia.

- Quina ha estat la primera sensació en mirar les pintures? Intenta fer una descripció de les emocions que te n'ha generat l'observació.

- Les obres, prenen partit sobre el tema tractat o es limiten a exposar-lo sense pronunciar-s'hi? Són ambigües, es presten a diferents interpretacions?

- Les obres escollides, són apropiades per representar el dret al qual hi ha associat? És forçada l'associació? Encaixarien millor amb un altre dret de la Declaració Universal? O potser amb cap?

ACTIVITAT DE SÍNTESI

Cinema: *La cuadrilla*

Títol original: *The navigators*
Direcció: Ken Loach
Guió: Rob Dawber

Repartiment: Dean Andrews (John), Tom Craig (Mick), Joe Duttine (Paul), Steve Huison (Jim), Venn Tracey (Gerry), Andy Swallow (Leo), Sean Glen (Harpic), Charlie Brow (Jack), John Aston (Billwalters), Juliet Bates (Fiona), Graham Heptinstall (Owen).

Producció: Rebecca O' Brien
Durada: 93 min
Nacionalitat: Regne Unit, Alemanya, Espanya
Any de producció: 2001

Resum

La quadrilla se centra en les vides d'uns treballadors del British Rail al començament de la privatització dels ferrocarrils britànics. Quan el supervisor Harpic dóna a la quadrilla les noves normes de treball: renunciar a acords i beneficis anteriors, com les vacances pagades o l'assistència sanitària o bé l'acomiadament, no s'ho creuen.

Els protagonistes són convidats a signar "acomiadaments voluntaris", perden el seu dret a les vacances, i se'ls presenta una forma de flexibilitat laboral que, de fet, encobreix la precarietat laboral. Els obrers pateixen la reducció de les despeses, que acaben significant menys llocs de treball. Malgrat els intents de protesta, ben aviat l'equip es veu obligat a fer l'elecció: o acceptar una indemnització per acomiadament i passar a ser eventuals d'una empresa de treball temporal, o bé treballar per a la nova companyia acceptant les noves regles. No es fàcil decidir, ja que les dues alternatives són dolentes.

Per al professorat

La quadrilla planteja la denúncia a les privatitzacions dels ferrocarrils portada a terme a Anglaterra, a la meitat de la dècada dels noranta. Un grup de treballadors encarregats del manteniment de les infraestructures veu com la seva situació laboral queda amenaçada per criteris d'eficàcia productiva.

Així es presenta una crítica al model d'economia capitalista que opera amb criteris d'eficiència i de rendibilitat, desentenent-se d'una política social que protegeixi els treballadors. Aquesta crisi social va acompanyada de la crisi personal, encara més devastadora i dolorosa, de les famílies trencades, amb fills que pateixen la inestabilitat dels adults.

Es planteja amb encert la caiguda de la classe obrera, les dificultats a què aquesta s'enfronta en aquests nous temps, les barreres que el sistema capitalista posa a les vides dels seus diminuts súbdits. Així, apareixen en el film la inseguretat laboral, els contractes a temps parcial, la fi de les vacances paga-

des, la supressió de la baixa per malaltia, i els riscs laborals per unes inhumanes condicions de treball, provocades per la concessió d'obres a mínim cost.

És especialment punyent el moment del film que, per por de perdre la feina si s'obre una investigació i es descobreix que treballen sense prou mesures de seguretat, deixen de banda la solidaritat i l'amistat. És aquí que veiem clarament la transformació perversa que el sistema fa de les seves víctimes, transformant-les en culpables i impotents.

La pel·lícula planteja la denúncia d'un estat de coses que ens fa més sensibles a la realitat i ens provoca pensar com caldrà resoldre aquestes situacions perquè siguin més humanes.

Títol

? El títol original en anglès és *The Navigators.* Busca la relació entre el significat anglès i la traducció castellana o catalana.

Personatges

Rellegeix l'enunciat dels articles i exemplifica algun moment o personatge de la pel·lícula que pugui il·lustrar el contingut del dret:

Personatge	Aspecte físic	Personalitat	
John			
Mick			
Paul			
Jim			
Gerry			
Leo			
Harpic			
Jack			
Bill Waters			
Fiona			
Owen			

Rellegeix l'enunciat dels articles i exemplifica algun moment o personatge de la pel·lícula que pugui il·lustrar el contingut del dret.

Article 17	
Article 18	
Article 19	
Article 22	
Article 23	
Article 24	
Article 25	
Article 26	
Article 27	
Article 28	

Escenes de la pel·lícula

? Fes un comentari, una anàlisi de la pel·lícula.

Proposeu un debat a l'aula a partir d'algunes preguntes.

- Quins són, segons la pel·lícula, els criteris de productivitat?
- Quines situacions de la pel·lícula ens informen de les conseqüències de la precarietat laboral?
- Quines conseqüències té en els protagonistes la deslocalització de l'empresa en un altre país?
- Identifica possibles debilitats que tingui la deslocalització de l'empresa.
- Què ens indica la història dels protagonistes en relació amb la situació actual al nostre país?

Valoració de la pel·lícula

- Què has après?
- Què t'ha sorprès?
- Si la recomanessis a un amic o amiga, què li diries?
- Encara que els fets parlin d'un altre país i d'un altre moment, a nosaltres ens diu alguna cosa avui?

PODEM CANVIAR LES COSES?

Hem de prendre consciència que tot el que fem (quan mengem, quan gastem, quan ens divertim) té alguna repercussió sobre els altres, encara que estiguin molt lluny. Actuant responsablement en la nostra vida quotidiana, podem afavorir que les coses vagin canviant. El respecte als drets humans neix d'una nova manera de viure, d'una nova manera de satisfer les necessitats pròpies, d'una nova manera de relacionar-se amb els altres i amb la natura.

Tal com diu l'escriptor uruguaià, Eduardo Galeano, el que podem fer "són coses petites (...) però que desencadenen l'alegria de fer. Actuar sobre la realitat i canviar-la encara que sigui poquet, és l'única manera de provar que la realitat és transformable".

Construïu una pàgina web per publicar algun dels treballs que està fent el vostre grup en l'àrea dels drets humans.

Dissenyeu un fullet informal que susciti preocupació sobre un aspecte que tingui actualitat al vostre poble, barri o municipi i repartiu-lo pel carrer o introduïu-lo a les bústies.

- Escriviu un article o una carta per a un periòdic o revista local o nacional.
- Contacteu amb altres grups juvenils o col·legis locals i pregunteu si volen que els parleu del vostre treball i mireu si us interessa alguna oferta de voluntariat.

AUTOAVALUACIÓ

Cinc o deu minuts abans d'acabar-se la classe i asseguts en cercle, repassem el procés que hem fet, sigui després d'una activitat o d'un bloc.

1. Què he après després d'analitzar aquest conjunt d'articles?
2. Què m'ha sorprès?
3. En quin sentit m'afecten a mi aquests drets?
4. Com m'he sentit?
5. Quin aspecte dels que s'han treballat m'ha interessat més?
6. Treballar aquests principis, m'ha fet canviar alguna opinió?

Aquesta activitat pot ser llarga o breu, dependrà del valor que li doneu i de si voleu que intervingui tothom en cada pregunta o que cadascú contesti la pregunta que vulgui.

ÍNDEX D'OBRES

PINTURA

Article 1. Iguals
Miguel Ruibal. *Dona/home*, 2008 37
Article 3. Vida, llibertat, seguretat
Beni Ballesta. *Desig de llibertat*, 2006 49
Article 5. Tortura, tracte cruel, inhumà i degradant
Fernando Botero. *Abu Ghraïb 46*, 2005 57
Article 6. Personalitat jurídica
Kazimir Malevich. *En el bulevard*, 1910 86
Article 7. Discriminació
Robert Gwathmey. *Escena de carrer*, 1938 89
Article 8. Tribunals competents
Horace Pippin. *John Brown va cap a la forca*, 1942 93
Article 11. Presumpció d'innocència
Joan Ponç. *La Presó*, 1950 103
Article 13. Circular lliurement
Uxío Souto. *Emigrante*, 1963 136
Article 16. La família
Estàtues de Iai-ib and Khuaut. Egipte, quarta dinastia 150
Article 17. Propietat
Myles Birket Foster. L'hort d'un cottage, 1948 190
Article 18. Llibertat religiosa i de pensament
Mario Flores. *Mesquita del profeta*, 1994 194
Article 19. Llibertat d'opinió i expressió
Carmen Calvo. *Censura*, 1999 62
Article 20. Llibertat de reunió
Philippe Monteagudo. *Parque de Albacete* 153
Article 21. El vot
Fernando Botero. *El carrer*, 1988 158

Article 22. Seguretat Social
Isidre Nonell. *Pobres esperant la sopa*, 1899 198
Article 23. Treball
Goya. *El camàlic*, ca.1812-1923 203
Article 24. Descans
Arturo Souto. *Descans*, 1954 208
Ramon Casas i Carbó. *Jove decadent*, 1899 208
Ramon Martí i Alsina. *La migdiada*, 1884 209
Article 25. Benestar
Charlotte Salomon. De la sèrie *Vida o teatre*, 1940 212
Article 26. Educació
Jan Havicksz Steen. *El mestre d'escola*, 1626-79 216
Article 27. Vida cultural
Morton L. Schamberg. *Vista des del balcó (òpera)*, ca. 1910-11 220
Giuseppe Maria Crespi. *Trompe-l'oeil d'una prestatgeria*, 1710-20 221
Article 28. Ordre social i internacional
Pablo Ruiz Picasso. *La guerra* i *La pau*, 1952 163
Article 29. Tota persona té deures envers la comunitat
Montserrat Gudiol. *Grup de gent*, 1977 109
Eduardo Vicente. *Grup de joves*, 1965 109

MÚSICA

Article 4. No a l'esclavitud. "Oh freedom", espiritual negre 53
Article 5. Tortura, tracte cruel... Els pets, "Una fiblada a la pell" 59
Article 9. Detingut, pres... M. del Mar Bonet, "Què volen aquesta gent" 96
Article 12. Protecció a la vida privada. G. Rossini, "La calúmnia" 106
Article 14. Asil. J. Verdaguer, "L'emigrant" 140
Article 15. Nacionalitat. B. Smetana, "La meva pàtria" 146

LITERATURA

Article 2. Sense distinció. Esteve Espelt i Federico Javaloy 40
Article 10. Tribunal independent... H. Lee, *Matar un rossinyol* 100
Article 14. Asil. Miquel Martí i Pol, "L'exiliat" 140
Article 26. Educació. Conte: "L'àliga i la gallina" 217
Article 30. Cap persona ni cap estat... Joana Raspall, "Podries" 113

CINEMA

Fragment: *Mar adentro* 44
Cry Freedom (Grita libertad) 65
Changeling (El intercambio) 115
Persepolis (Persèpolis) 165
The Navigators (La quadrilla) 223

TÍTOLS PUBLICATS

1. Deconstruir la guerra
Francesc Benítez, Tica Font, Pere Ortega i Alejandro Pozo.

La col·lecció "Apunts de Pau i Drets Humans", coeditada per l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans i pel Departament d'Educació, difon materials didàctics i pedagògics centrats en la cultura de la pau, i la defensa i la promoció dels drets humans.

Aquest segon títol, *Pensar els drets humans*, es presenta com un recull d'eines adreçades al professorat per tal que puguin introduir el coneixement dels drets humans a l'aula. Seguint la línia iniciada en el número 1 de la col·lecció, el llibre aporta un marc conceptual, acompanyat de propostes pràctiques.

Els materials d'aquest llibre han estat elaborats pel grup IREF, format per: Glòria Arbonés, Anna Baiges, Fèlix de Castro, Manuela Gómez, Marta Martí i coordinat per Irene de Puig.

ISBN 978-84-393-8201-0